

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ : ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ
ΤΜΗΜΑ: ΑΝΑΚΑΝΙΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ
ΚΤΙΡΙΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ

ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΟΙΚΙΑΣ
ΚΑΙ ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΣΕ ΞΕΝΩΝΕΣ
ΣΤΟΝ ΠΑΡΑΣΙΑΚΟ ΟΙΚΙΣΜΟ
ΤΩΝ ΜΕΣΤΩΝ ΧΙΟΥ

ΚΟΥΓΙΟΥΛΗ ANNA

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ: ΛΑΓΟΓΙΑΝΝΗ ΔΕΣΠΟΙΝΑ

ΠΑΤΡΑ 2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΚΕΙΜΕΝΑ

A. Η ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ

1. Η Χίος	1
2. Τα μεσαιωνικά χωριά της Χίου.....	2
3. Προέλευση-Χρονολόγηση.....	5
4. Τα Μεστά.....	6

B. ΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ

ΤΩΝ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΝΟΤΙΑΣ ΧΙΟΥ

1. Τα ιστορικά στοιχεία.....	8
2. Η διοίκηση στα χρόνια της Γενοατοκρατίας.....	10
3. Η οικονομία.....	13
4. Η πειρατεία και η επιρροή της στην πολεοδομική οργάνωση...	16

Γ. ΟΧΥΡΩΣΗ-ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ

1. Χωροθέτηση των μεσαιωνικών οικισμών.....	18
2. Πολεοδομία.....	18
3. Η οχύρωση.....	19
4. Η καταγωγή του συστήματος.....	20
5. Μία ιδιαιτερότητα των Μεστών.....	20
6. Η λειτουργία του αμυντικού συστήματος στα Μεστά.....	22
7. Τα τείχη.....	22
8. Οι γωνιαίοι πύργοι.....	24
9. Ο πύργος του Μιλιά.....	25
10.Οι κεντρικοί πύργοι.....	26
11.Βίγλες- Άλλες οχυρώσεις.....	27
12.Η ύδρευση των Μεστών στα χρόνια της Γενοατοκρατίας.....	29
13.Η πύλες.....	31
14.Η πύλη του Καπετάνιου.....	31
15.Το οδικό δίκτυο.....	33
16. Οι πλατείες.....	38

Δ. ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΡΙΞΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ-ΥΛΙΚΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ- ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

1. Αρχές οργάνωσης κατοικίας	
1.1. Η επανάληψη.....	39
1.2. Η αμυντική διάταξη.....	39
1.3. Η οικονομία του χώρου.....	40
2. Μορφολογία, αρχιτεκτονική δομή και Λειτουργικότητα της κατοικίας	
2.1. Γενικά.....	40
2.2. Η είσοδος.....	41
2.3. Η σκάλα ανόδου.....	42
2.4. Το αίθριο (ηλιακός ή αγερτό ή πουντί ή ξάτο).....	42
2.5. Ο όροφος.....	43
2.6. Το δώμα (βότα).....	44
2.7. Στήριξη- κάλυψη-θόλοι.....	45
2.8. Υλικά κατασκευής.....	45
2.9. Η διαμόρφωση των όψεων.....	46

Ε. ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ – ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΤΙΣΜΑΤΟΣ

1. Ιστορικά- θέση- πρόσβαση- περιβάλλον χώρος.....	47
2. Διαδικασία- Τρόπος αποτύπωσης.....	51
3. Περιγραφή	
3.1. Κτιριολογικά.....	51
3.2. Μορφολογικά.....	55
3.3. Κατασκευαστικά	
3.3.1. Θεμέλια.....	60
3.3.2. Τοιχοποιία.....	60
3.3.3. Τόξα.....	60
3.3.4. Κλίμακα.....	61
3.3.5. Οριζόντιοι φορείς.....	62
3.3.6. Δάπεδα.....	63
3.3.7. Ανοίγματα.....	64
3.3.8. Επιχρίσματα.....	64
3.3.9. Σκαλοπάτια- Κατώφλια.....	65
3.3.10. Χρωματισμοί.....	65

ΣΤ. ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ-ΠΑΘΟΛΟΓΙΑ-ΔΙΑΓΝΩΣΗ

1. Περιγραφή διατηρητέας κατάστασης.....	66
1.1. Θεμέλια.....	66
1.2. Τοίχοι.....	66
1.3. Δάπεδα.....	67
1.4. Κουφώματα.....	68
1.5. Επιχρίσματα.....	68
1.6. Κλίμακες.....	69
1.7. Θόλοι-Τόξα.....	69
1.8. Μορφολογικά εσωτερικά στοιχεία.....	69
1.9. Ηλεκτρομηχανολογικές εγκαταστάσεις.....	70
2. Διάγνωση- Ερμηνεία ζημιών.....	71

Z. ΠΡΟΤΑΣΗ

1. Στόχοι και σκοπιμότητα της επέμβασης.....	72
2. Αρχές της επέμβασης.....	73
3. Προτεινόμενες επεμβάσεις	
3.1. Προετοιμασία εργοταξίου.....	73
3.2. Απομάκρυνση άχρηστων υλικών.....	74
3.3. Ερευνητικές εργασίες.....	74
3.4. Καθαιρέσεις.....	75
3.4.1. Καθαιρέσεις κουφωμάτων.....	75
3.5. Δομική αποκατάσταση οικίας.....	75
3.5.1. Θεμέλια.....	75
3.5.2. Τοιχοποιία.....	76
3.5.3. Δάπεδα.....	81
3.5.4. Κατασκευή μεσοπατωμάτων.....	81
3.5.5. Κατασκευή εξωτερικών κλιμάκων.....	81
3.5.6. Ανακατασκευή κουφωμάτων.....	81
3.6. Εγκαταστάσεις	
3.6.1. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος.....	82
3.6.2. Παροχή νερού.....	82
3.6.3. Φωτισμός.....	83

- ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ
- ΣΧΕΔΙΑ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗΣ
- ΣΧΕΔΙΑ ΠΑΘΟΛΟΓΙΑΣ
- ΣΧΕΔΙΑ ΠΡΟΤΑΣΗΣ
- ΦΩΤΟΡΕΑΛΙΣΤΙΚΑ
- ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
- ΠΡΟΣΧΕΔΙΑ

**K
E
I
M
E
N
A**

Α. Η ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ

1. Η ΧΙΟΣ

Η Χίος είναι το δεύτερο μεγαλύτερο νησί του Βορειοανατολικού Αιγαίου μετά από τη Λέσβο. Γειτνιάζει, σε απόσταση 6 τ.μ. μόνο, με τη Μικρά Ασία. Είναι γνωστή για τη μοναδική στην Ελλάδα καλλιέργεια μαστίχας, καθώς και για τις εκτεταμένες καλλιέργειες εσπεριδοειδών ιδιαίτερα στην περιοχή του Κάμπου και των Λειβαδίων.

Μεγάλο μέρος της είναι ορεινό (340 τ. χλμ.), ενώ έχει δύο μεγάλες πεδιάδες, του Κάμπου και της Καλαμωτής, που είναι και οι δύο παραλιακές.

Το κλίμα της είναι ήπιο Μεσογειακό με όχι μεγάλες διακυμάνσεις στην θερμοκρασία, ενώ ποτέ σχεδόν δεν παρατηρούνται ακραίες καταστάσεις ξηρασίας ή πολλών βαθμών υπό, το μηδέν. Ο χειμώνας είναι αρκετά ήπιος με μέτριες βροχοπτώσεις. Η βλάστηση του νησιού είναι περιορισμένη πλέον μετά τις καταστροφικές πυρκαγιές που έχουν καταστρέψει γύρω στο 60% των παλαιών δασικών εκτάσεων.

Στην οικονομική διάρθρωση της Χίου βασικό ρόλο παίζουν η ναυτιλία και ο τουρισμός που εξασφαλίζουν το μεγαλύτερο ποσοστό του εισαγόμενου συναλλάγματος. Η γεωργία και η κτηνοτροφία συνεχώς περιορίζονται, ενώ η βιοτεχνία δεν απασχολεί παρά το 8% του ενεργού πληθυσμού. Οι βιομηχανίες έχουν εκλείψει, ενώ οι εναπομείνασες βιοτεχνίες είναι κυρίως παραγωγής γλυκών κουταλιού. Τα τελευταία χρόνια σημαντικό ρόλο στην οικονομία του νησιού παίζουν οι ιχθυοκαλλιέργειες, ένας συνεχώς αναπτυσσόμενος κλάδος που έχει ξεπεράσει τα όρια του Νομού και της Ελλάδας.

Ένα από τα κυριότερα αγροτικά προϊόντα του νησιού, που παράγεται αποκλειστικά σ' αυτό όπως προαναφέρθηκε, είναι η περίφημη μαστίχα, ξακουστή σ' όλο τον κόσμο για το άρωμα και τη μοναδικότητα της. Καλλιεργείται στα Μαστιχώχωρα και παράγονται κάθε χρόνο 105 περίπου τόνοι, που εξάγονται στη συνέχεια σ' άλλες χώρες.

2. ΤΑ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

Στο νότιο και νοτιοδυτικό τμήμα της Χίου, στην περιοχή που καλλιεργείται η μαστίχα, βρίσκεται μια σειρά από οικισμούς που δημιουργήθηκαν τον 14ο αιώνα, στα πρώτα χρόνια της Γενοβέζικης κατοχής. Είναι οι μεσαιωνικοί οικισμοί που με την ιδιαίτερη πολεοδομία και αρχιτεκτονική τους προκαλούν το παγκόσμιο ενδιαφέρον των μελετητών.

Τα πολεοδομικά και τα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά των μεσαιωνικών χωριών της Χίου αναγνωρίζονται σήμερα σε ένα περιορισμένο αριθμό οικισμών στα νότια του νησιού. Φαίνεται όμως ότι άλλοτε τα περισσότερα από τα υφιστάμενα σήμερα χωριά ήταν οχυρωμένα και ότι είχαν, πριν από τους

Εικ. 1 : Αεροφωτογραφία του χωριού Καλαμωτή, του 1934.. Πηγή : Χ. Μπούρας, «Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική», Αθήνα 1992.

Εικ. 2 : Αεροφωτογραφία του χωριού Πυργί, του 1934.. Πηγή : Χ. Μπούρας, «Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική», Αθήνα 1992.

σεισμούς του 1881, ανάλογα γνωρίσματα. Γι' αυτό μας πείθουν συγκεκριμένες πληροφορίες, οι μνείες για την ίδρυση κεντρικών πύργων σε χωριά στις αρχές του 16ου αιώνα και τα τοπωνύμια σε πολλούς οικισμούς που μαρτυρούν οχύρωση. Έτσι τα χωριά που έχουν ιστορία από τα γενοσηνικά και ίσως τα βυζαντινά χρόνια είναι στη νότιο Χίο τουλάχιστον τα εξής: Καλλιμασιά, Αρμόλια, Χαλκειός, Καλαμωτή(εικ.1), Μυρμήγκι, Μεστά(εικ.3), Νένητα, Νεχώρι, Πυργί(εικ.2), Ολύμποι, Θολοποτάμι, Θυμιανά, Βαβύλοι και Βερβεράτο. Σήμερα μπορεί κανείς να μελετήσει την αρχιτεκτονική και την πολεοδομία κατά κύριο λόγο στα Μεστά, το Πυργί, τους Ολύμπους, την Καλαμωτή και εν μέρει τα Νένητα, την Βέσσα(εικ.4), την Ελάτα και τον οικισμό της κεντρικής περιοχής του νησιού, τα Αυγώνυμα(εικ.5).

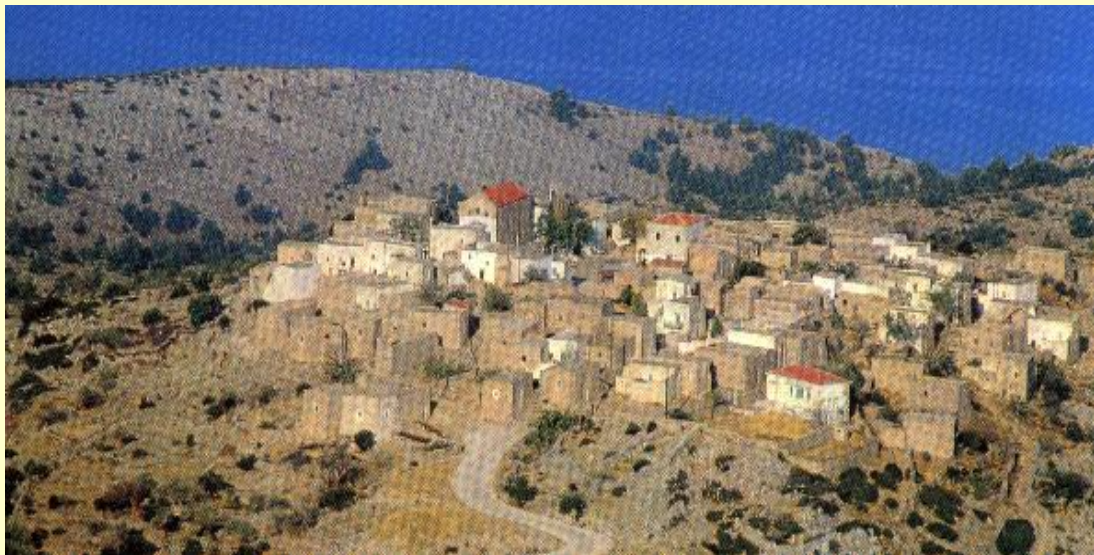

Εικ. 3 : Μεστά. Γενική άποψη του οικισμού από τα Βορειο-ανατολικά. Πηγή : Χ. Μπούρας, «Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική», Αθήνα 1992.

Τα οχυρωμένα χωριά της Νότιας Χίου είναι κτισμένα μακριά από τη θάλασσα, μέσα σε μικρές κοιλάδες στις οποίες γίνεται συστηματική καλλιέργεια της μαστίχας. Κι αυτό για να μην μπορούν να προσβληθούν αιφνιδιαστικά από πειρατές. Ακόμα και όταν έχουν ασφαλή λιμάνια, όπως π.χ. τα Μεστά και το Ληθί είναι απομακρυσμένα απ' αυτά. Η αρχική τους μορφή χαρακτηρίζεται από ένα κλειστό τετράπλευρο συνήθως σχήμα και ένα πυκνότατο πολεοδομικό ιστό. Σε νεώτερη εποχή έξω από τον συμπαγή και οχυρωμένο αυτό πυρήνα κτίστηκαν κι άλλα σπίτια και σε μερικές περιπτώσεις μάλιστα, όπως στο Πυργί, έκαναν δυσδιάκριτο το αρχικό σχήμα(εικ.3).

Εικ. 4 : Βέσσα. Μερική άποψη του οικισμού από ψηλά. Πηγή: Χ. Μπούρας, «Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική» , Αθήνα 1992.

Εικ. 5 : Αυγώνυμα.. Γενική άποψη του οικισμού από ανατολικά. Πηγή: Χ. Μπούρας, «Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική» , Αθήνα 1992.

3. ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ-ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗ

Είναι σχεδόν βέβαιο ότι όλοι οι γνωστοί σήμερα μεσαιωνικοί οικισμοί της Ν. Χίου σχηματίστηκαν κατά τη Γενουατοκρατία από τη συγκέντρωση των πληθυσμών των μικρότερων ανοχύρωτων βυζαντινών οικισμών της περιοχής ήδη πριν το 1362. Παρά το γεγονός ότι τα οχυρώματα και η γενική διάταξη του πολεοδομικού ιστού των μεσαιωνικών χωριών χρονολογούνται στην Γενουατοκρατία (προ του 1566), δεν είναι γνωστό σε ποιο ποσοστό τα σωζόμενα σήμερα σπίτια είναι τόσο παλιά. Πάντως ούτε οι τύποι, ούτε οι αρχιτεκτονικές μορφές μαρτυρούν κάποια εξέλιξη, και η γενική εφαρμογή κτιστών θόλων στην στέγαση κάνει πιθανή μια πολύ παλιά κατασκευή. Οι μόνες ασφαλείς χρονολογήσεις αφορούν σε κεντρικούς αμυντικούς πύργους των οποίων σώθηκαν τα συμφωνητικά ανέγερσης.

Τα ονόματα των χωριών και των γύρω τοποθεσιών είναι πάντοτε βυζαντινά και αναφέρονται σε χρυσόβουλα παλαιότερα της εμφάνισης των Γενουατών. Φαίνεται λοιπόν ότι σ' αυτές τις θέσεις υπήρχαν μικροί, παλαιότεροι, καθαρά βυζαντινοί οικισμοί, που αποτέλεσαν τους πυρήνες των μεγαλύτερων χωριών που κτίστηκαν τον 14ο αιώνα.

Το κλειστό πολεοδομικό σύστημα και ο τρόπος της ανέγερσης έτσι ώστε οι χώροι δύο γειτονικών σπιτιών να συμπλέκονται, έκανε πάντοτε πολύ δύσκολη την κατεδάφιση ενός σπιτιού και την ανέγερση νέου στη θέση του. Ο αμετάβλητος τρόπος ζωής των κατοίκων, μέσα σε πέντε αιώνες αφ' ενός, και η στερεότατη οικοδόμηση των σπιτιών αφ' ετέρου (δεν γίνεται πουθενά χρήση ξύλου ως φέροντος στοιχείου), είχαν ως αποτέλεσμα να κατεδαφισθούν και να ξανακτισθούν ελάχιστα σπίτια. Τα σπίτια, ειδικότερα, που με τους εξωτερικούς τοίχους τους σχηματίζουν τα τείχη του χωριού (και που διατηρούνται σε καλή κατάσταση), δεν μπορεί να είναι νεώτερα των μέσων του 15ου αιώνα. Αν λάβουμε υπ' όψη μας ότι τα σπίτια αυτά δεν διαφέρουν από τα άλλα του ίδιου χωριού, ούτε κατά τον τρόπο δόμησης ούτε κατά τον τύπο, καθώς και τις προηγούμενες παρατηρήσεις για τη δυσκολία κατεδάφισης και ανέγερσης νέου σπιτιού, θα πρέπει να δεχθούμε πως το μεγαλύτερο μέρος των σπιτιών κτίστηκε πριν το τέλος του 15ου αιώνα.

Το ερώτημα το οποίο τίθεται είναι αν για την ανέγερσή τους υπήρξε σχεδιασμός ή ένα γενικό πλαίσιο αρχών, που επιβλήθηκε από τους γενουάτες. Δυστυχώς τα έγγραφα που σώθηκαν δεν απαντούν στο ερώτημα. Αντίθετα, όπως αναφέρθηκε, πιστοποιούν την ανέγερση κεντρικών πύργων σε οικισμούς που ήδη υπάρχουν. Το γενικό όμως τετράπλευρο σχήμα, το αμυντικό σύστημα, η γενικευμένη εφαρμογή θόλων, που έδινε πυρασφάλεια, και κυρίως η ομοιογένεια της κατασκευής σ' ένα συμπαγή ιστό μας πείθουν ότι δεν βρισκόμαστε σε οικισμούς που αναπτύχθηκαν δυναμικά, όπως στα Βορειόχωρα ή σε άλλα νησιά του Αιγαίου, αλλά σε δόμηση που πραγματοποιήθηκε με προωθημένη οργάνωση και πειθαρχία.

4. ΤΑ ΜΕΣΤΑ

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η πολεοδομία και η αρχιτεκτονική των μεσαιωνικών χωριών της Χίου μπορεί σήμερα να μελετηθεί σε περιορισμένο αριθμό οικισμών στα νότια του νησιού. Ο καλύτερα διατηρημένος απ' αυτούς, που κρατά ζωντανό τον ιστορικό του χαρακτήρα, αποτελώντας έτσι ένα αξιόλογο μεσαιωνικό μνημείο, είναι τα Μεστά(εικ.3,6). Εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, ο αρχικός χαρακτήρας και η ενότητα του ρυθμού διατηρήθηκαν στο σύνολο του οικισμού.

Εικ. 6. : Πανοραμική άποψη των Μεστών . Πηγή : Μαριάννα Δεμερτζή

Τα Μεστά είναι κτισμένα σε επίπεδο έδαφος, στους δυτικούς πρόποδες χαμηλού ορεινού συγκροτήματος, με φυσικό όριο προς το νότο, τον ποταμό τον οποίο καλύπτει σήμερα ο ασφαλτοστρωμένος δρόμος προς το λιμάνι των Μεστών. Ο οικισμός σχηματίστηκε από τη συγκέντρωση των πληθυσμών των μικρότερων οικισμών της περιοχής, Κεραμειός, Πηγή, Σκαλιά, Καστέλλι, Σύλλεια, Αγ. Μηνάς, Κάτω Χωριό, Κατελύματα, Σαμαρίτα, Τρύπανος, Σκυλιά, Ζηλά, Παλιόσπιτα Λιμένας, που ήταν διάσπαρτα στην περιοχή. Είναι, όμως, γεγονός ότι δεν μπορούμε να είμαστε σίγουροι για το κατά πόσο υπήρχαν ή όχι και άλλα χωριά. Η στοματική παράδοση λειί ότι τα Μεστά δημιουργήθηκαν από 9 χωριά, που μπορεί όμως να ήταν 7 ή ακόμα και 16. Η σπουδαιότερη πάντως ιστορική πηγή (Γ.Ζολώτας, Ιστορία της Χίου, Αθήνα 1921, σελ. 590) αναφέρει τα 6 πρώτα. Η συνοίκηση πρέπει να είχε συντελεστεί ήδη το 1362, οπότε οι κάτοικοι του οικισμού αναφέρονται μαζί με του Πυργιού σε έγγραφα σχετικά με τη φορολογία τους.

Εικ. 7 : Η είσοδος των Μεστών. Πηγή : ίδια επεξεργασία.

Τα Μεστά σε παλαιότερα μεσαιωνικά κείμενα αναφέρονται ως Amista, Amistae Και Lamiste. Ίσως ονομάζονταν ελληνικά Άμισθα. Μια άλλη άποψη θέλει την ονομασία να προέρχεται από τη Βυζαντινή λέξη «μεστά» που σημαίνει «σκληρά» (το αντίθετο του «τρυφερά»).

Μια τρίτη θεωρία για το όνομα στηρίζεται στην αλλαγή του αρχικού γράμματος της λέξης Βεστά-Μεστά, Βεστάς είναι ο βεστάρχης, δηλαδή ο υπεύθυνος ματισμού του Αυτοκράτορα. Βεσταρχάτον ήταν τιμάριο γης που ο αυτοκράτορας έδινε τιμητικά στο Βεστάρχη.

Η παράδοση, που δεν επιβεβαιώνεται όμως από καμιά πηγή, αναφέρει ότι τα Μεστά ιδρύθηκαν από τους κατοίκους ενός χωριού της Πελοποννήσου, τα Μέσκια, και τους ντόπιους που έμεναν ως τότε σε διάφορους μικρότερους οικισμούς. Έφτιαξαν το χωριό περιβάλλοντας το με μεγάλο τείχος.

Σήμερα τα Μεστά έχουν 500-600 περίπου κατοίκους, που ελαττώνονται συνεχώς από τη μετακίνηση προς τις πόλεις. Η οικονομία των Μεστών σήμερα στηρίζεται στον τουρισμό και βέβαια τη μαστίχα.

Β. ΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΝΟΤΙΑΣ ΧΙΟΥ

1. ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Κατά τον 12^ο αι. έκαναν την εμφάνιση τους οι Βενετοί, οι οποίοι επιδιώκοντας την επέκταση της εμπορικής τους δραστηριότητας στη Χίο, την καταλαμβάνουν από τους Βυζαντινούς δύο φορές σε διάστημα 50 ετών. Στα 1191 ο Βυζαντινός αυτοκράτορας Αλέξιος Γ' Κομνηνός, χορηγεί με χρυσόβουλό του στους Βενετούς εμπορικά προνόμια σχετικά με τη Χίο.

Ο ανταγωνισμός μεταξύ Βυζαντινών και Λατίνων επεκτάθηκε και τον 13^ο αι., οπότε με την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους το 1204, η Χίος κατακυρώθηκε στο Λατίνο ηγεμόνα Βαλδουίνο. Το νησί ανακαταλαμβάνεται από τους Βυζαντινούς (1247), αλλά η αδυναμία του ανασυσταθέντος κράτους, τους ανάγκασε να παραχωρήσουν τη Χίο, σύμφωνα με τη συνθήκη του Νυμφαίου (1261) στους Γενουάτες. Το 1304-1305 περνά στην κυριότητα του ευγενούς Γενουάτη Βενέδικτου Ζακαρία (Zaccaria). Αυτός ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για τη στρατηγική θέση του νησιού σε σχέση με τις γενοβέζικες αποικίες στη Μαύρη θάλασσα, και τα μεταλλεία της Φώκαιας. Υπολογίζει το μονοπώλιο της μαστίχας και προσπαθεί να καταστήσει τη Χίο διαμετακομιστικό σταθμό στο εμπόριο των Γενουατών.

Δυσανεστημένος ο ντόπιος πληθυσμός, οδηγήθηκε σε διαμαρτυρία προς τους Βυζαντινούς και το 1329 ο Ανδρόνικος Γ' ο Παλαιολόγος κατέλαβε ξανά τη Χίο.

Το 1346 οι Γενοβέζοι εκμεταλλεόμενοι τη σύγχυση στο Αιγαίο και τον εμφύλιο πόλεμο στο Βυζάντιο, κατέλαβαν οριστικά τη Χίο. Ο Simone Vignoso, αρχηγός ιδιωτικού στόλου, είχε οδηγίες από το Δόγη να υπερασπιστεί τις αποικίες των Γενοβέζων στη Μαύρη θάλασσα από τις επιθέσεις των Μογγόλων. Όμως στα ανοικτά της Εύβοιας κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του συνάντησε ενετικό στόλο που είχε βλέψεις προς τη Χίο. Ο Vignoso αποφάσισε να προλάβει τους αντιπάλους του και μετά από τρίμηνη πολιορκία κατέλαβε το νησί. Το βυζαντινό κράτος, που απειλούνταν συνεχώς από τους Τούρκους, προτίμησε να δεχτεί τα τετελεσμένα γεγονότα.

Από το 1347 η κυβέρνηση της Γένοβας παραχώρησε τη Χίο για εκμετάλλευση στην Εταιρεία της Μαόνα, επειδή δεν μπόρεσε να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της στον Vignoso και στους ιδιοκτήτες των πλοίων που έλαβαν μέρος στις επιχειρήσεις. Η Γένοβα θα διατηρούσε την *de facto* επικυριαρχία, ενώ το Βυζάντιο συγκατατέθηκε στην παραχώρηση για 20 χρόνια. Η άμυνα του νησιού ανατέθηκε στην Comune (Κοινότητα) της Γένοβας και στη Μαόνα. Στην πραγματικότητα όμως, η Γένοβα δεν ξεπλήρωσε ποτέ τις υποχρεώσεις της στο Vignoso και τους συνεργάτες του. Αυτοί με το όνομα Ιουστινιάνι, το οποίο δόθηκε σε όλα τα μέλη της Μαόνα, συμφώνησαν την καταβολή ετήσιου φόρου 500 υπέρπυρων στους Βυζαντινούς. Οι Βυζαντινοί προσπάθησαν ανεπιτυχώς να

τροποποιήσουν τις συνθήκες που προηγήθηκαν. Η συμφωνία αυτή έγινε το 1355.

Η Χίος με τα χρόνια εξελίσσεται σε ανθηρότατο εμπορικό κέντρο, που ελέγχεται από τους Γενοβέζους και την χιώτικη αριστοκρατία. Όμως το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού, δυσαρεστημένο από τη θρησκευτική καταπίεση που επέβαλαν οι κατακτητές, διαμαρτύρεται στο Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης για την άρνηση των Μαονέζων να δεχτούν Ορθόδοξο Μητροπολίτη. Δεν είναι τυχαίο ότι την ίδια περίοδο εκδηλώνονται συνωμοσίες εναντίον των Γενουατών για εθνικό-θρησκευτικούς λόγους.

Μετά την κατάκτηση της Γένοβας από τους Γάλλους, γαλλικά στρατεύματα κυρίευσαν και τη Χίο το 1409. Η ανάκτησή της από τους Γενοβέζους έρχεται λίγο χρόνο μετά.

Στο μεταξύ η αυξανόμενη δύναμη των Τούρκων καθίσταται ο πιο επικίνδυνος εχθρός για τους Γενοβέζους της Χίου. Μπροστά στην απειλή τους, στα 1415 αποφασίζουν να τους καταβάλουν ετήσιο φόρο 4000 δουκάτα, ποσό που συνεχώς αυξανόταν.

Από το 1413 διαδίδεται στο νησί το κοινωνικό κίνημα του μουσουλμάνου Μπεντρεντίν για κοινοκτημοσύνη και αδελφότητα μεταξύ χριστιανών και μουσουλμάνων. Ο συνεχής ανταγωνισμός ανάμεσα σε Γενοβέζους και Βενετούς οδήγησε σε συγκρούσεις μεταξύ τους (η Χίος πολιορκείται χωρίς αποτέλεσμα από τους Βενετούς στα 1431-1432) με τελική επικράτηση των Γενοβέζων. Η κυριαρχία τους όμως διαρκώς κλονίζεται από την επέκταση των Οθωμανών, οι οποίοι, μετά την Άλωση, επιδιώκουν την απομάκρυνση των χριστιανικών ναυτικών δυνάμεων από τη Μεσόγειο και το Αιγαίο.

Έτσι, με αρχηγό ισχυρού στόλου τον Πιαλή Πασά, ο Σουλτάνος Σουλεϋμάν διατάζει την καταστροφή πρώτα της Μάλτας, που ήταν ορμητήριο χριστιανικού στόλου, και στη συνέχεια της Χίου. Έπειτα από την αποτυχία του στη Μάλτα, ο ναύαρχος Πιαλή έπλευσε στη Χίο την ημέρα του Πάσχα του 1566. Και ενώ οι Ιουστινιάνι έσπευσαν να τον εξευμενίσουν με δώρα, φοβούμενοι την απειλή του, ο ίδιος διακήρυξε τις φιλικές του προθέσεις. Τελικά, όμως, κατέλαβε το κάστρο, βεβήλωσε τα ιερά των Γενοβέζων, αιχμαλώτισε και εξόρισε Μαονείς και έγινε κύριος του νησιού.

2. Η ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΓΕΝΟΥΑΤΟΚΡΑΤΙΑΣ

Όταν στα 1346 η Χίος καταλήφθηκε οριστικά από τους Γενοβέζους, η Γένοβα που αδυνατούσε να εξοφλήσει τα χρέη της προς τους πλοιοκτήτες των 29 πλοίων που κατέκτησαν το νησί, δέχτηκε να αρκεστεί για μια εικοσαετία μόνο στην επικυριαρχία του νησιού, ελπίζοντας σ' αυτό το διάστημα να εξοφλήσει τους πιστωτές της. Οι εφοπλιστές τότε ίδρυσαν τη γνωστή ως Μαόνα της Χίου εταιρεία (Mahona).

Πριν ακόμα περάσει η εικοσαετία, η Γένοβα διαπιστώνει ότι δεν είχε τη δυνατότητα να εξοφλήσει τα χρέη της στη Μαόνα. Έτσι της δίνει το δικαίωμα με συνθήκη να εκμισθώσει το νησί σε 12 νέους εταίρους. Η νέα εταιρεία που προήλθε από συγχώνευση της παλιάς, ονομάζεται Νέα Μαόνα.

Κατά την Zurich, οι συμμετοχοί της Μαόνας είναι πολύ διαφορετικοί από τους φεουδάρχες Βενετούς της Κρήτης που δεν είναι παρά επικαρπωτές της κοινότητας. Έχουν την ιδιοκτησία του νησιού εκτός από την πόλη που ανήκει στη Γενοβέζικη Κοινότητα και έχουν κάθε δικαίωμα πάνω στη γη. Ωστόσο, σύμφωνα με άλλες πηγές (Χ. Μπούρας, 1992) αναφέρεται ότι οι Γενοβάτες «δεν ενδιαφέρονται για την ιδιοκτησία της γης» (σελ. 33). Όμως, δεν υπάρχουν ισχυρά επιχειρήματα που να τεκμηριώνουν κάτι τέτοιο, εν αντιθέσει με την ανωτέρω παρουσιαζόμενη άποψη¹. Μάλιστα κατά το τέλος του 14^{ου} αιώνα οι Μαονέζοι φαίνεται να διοικούν την πόλη της Χίου. Στα 1362, οι “appaltatori”, που η Μαόνα αποφάσισε να παραδώσει την εκμετάλλευση του νησιού δεν είναι παρά 12. Ύστερα τα αρχικά μέρη χωρίζονται σε 3, κατόπιν σε 24 και είναι 308 στο τέλος του 14^{ου} αιώνα. Ένας σημαντικός αριθμός Μαονέζων εδρεύει στη Χίο στο εσωτερικό του φρουρίου με τις οικογένειες του και από το τέλος του 14^{ου} αιώνα παίρνουν το όνομα Ιουστινιάνι. Ο αρχαιότατος Γενοουατικός οίκος των Ιουστινιάνι, μεγάλου πλούτου και περιωπής, είχε αναλάβει και στο παρελθόν βάρη υπέρ της πατρίδος. Στην περίπτωση αυτή ανέλαβε το χρέος των εφοπλιστών και των πρώτων Μαονέζων. Για την ευεργεσία τους αυτή και με σκοπό την επίτευξη ενότητας, όλοι προσέλαβαν το δικό τους επώνυμο, όπως προαναφέρθηκε.

Η Μαόνα διόριζε τον ποτεστάτο (podesta), που ασκούσε την αστική και ποινική δικαιοσύνη στο νησί. Την εκλογή του επικύρωνε η κυβέρνηση της Γένοβας. Το Φεβρουάριο κάθε χρόνου η Γένοβα έστελνε στη Μαόνα κατάλογο 20 ανδρών από τους Ιουστινιάνι από τους οποίους η Μαόνα επέλεγε τους τέσσερις. Από τα ονόματα αυτών η γενουατική κυβέρνηση πρόκρινε έναν για τη θέση του podesta.

Η θητεία του ήταν ετήσια ως το 1529, οπότε αποφασίστηκε να γίνει

¹Βλ. και Θ. Γαβαλάς, Θ. Μονιούδη, «Η κατοικία στα Μεσαιωνικά χωριά της Χίου», *Χιακά Χρονικά*, том Θ', 1977, σ. 6-17 και των ιδίων, «Χωρική ανάλυση των μεσαιωνικών οικισμών της Χίου», *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, 12(1978), σ. 86-93.

τετραετής, καθώς και να είναι δυνατό να μην ανήκει αποκλειστικά στον οίκο των Ιουστινιάνι. Εκτός από το μισθό του ο podesta αποζημιωνόταν για τα έξοδα κάθε παράστασης. Στα καθήκοντα του περιλαμβανόταν η υποχρέωση να επισκέπτεται δυο φορές το χρόνο τα 12 διαμερίσματα του νησιού για να ελέγχει τον τρόπο διοίκησης. Στις επισκέψεις του αυτές δεν επιτρεπόταν η συνοδεία κανενός Μαονέζου, για να μην επηρεάσει τις αποφάσεις του. Επίσης στην απονομή του δικαίου τον βοηθούσε ο Vide Podesta (αναπληρωτής ή τοποτηρητής), εκλεγμένος από τους πληβείους και όχι από τους ευγενείς, καθώς ήταν απόλυτα απαγορευμένο στους Μαονέζους να συνεργάζονται με τον Podesta στην απονομή του δικαίου.

Ισχύον δίκαιο ήταν το γενουατικό. Ωστόσο η πολιτεία σεβόταν και το παλιό ελληνικό εθιμικό δίκαιο που ίσχυε στο νησί, σύμφωνα με τη συνθήκη του 1346. Βαρύτατες ήταν οι ποινές για τους υποκινητές στάσεων εναντίον της γενουατικής κυριαρχίας: υπερορία (συνεχής παρακολούθηση), δήμευση της περιουσίας ή θάνατος. Ακόμη αμοιβή προοριζόταν για όποιον κατάγγελλε ένα τέτοιο έγκλημα.

Τα στρατιωτικά ρυθμίζονταν και αυτά από τη Γένοβα. Ο τακτικός στρατός σε ομαλές περιστάσεις ήταν 300 έως 800 ένοπλοι υπό τη διοίκηση του Καστελλάνου, που επίσης εκλεγόταν από την κυβέρνηση της Ιταλίας και διατελούσε υπό τις διαταγές του podesta. Με την εκλογή του έδινε τον όρκο (να κρατά, να φρουρεί, να διατηρεί το φρούριο άριστα και νόμιμα στο όνομα και για λογαριασμό των μετόχων της Μαόνα και προς τιμήν και χάρη και ευημερία του Δόγη και του συμβουλίου του). Ο Καστελλάνος έπρεπε επίσης να εγγυηθεί την τήρηση του όρκου με το ποσό των 3000 λιρών.

Ο στρατός αποτελούνταν από μισθοφόρους Χιώτες και ξένους που είχαν στρατολογηθεί στην Ιταλία, τοξότες και λίγους ιππείς.

Οι μισθοί όλης της διοίκησης του νησιού, η συντήρηση του στρατού και των πλοίων, τα οχυρωματικά έργα, το λιμάνι κ.τ.λ. επιβάρυναν τη Μαόνα.

Όπως είδαμε, η Χίος διαιρέθηκε σε δώδεκα περιφέρειες ή δωδεκαρχίες, κάθε μία από τις οποίες αντιπροσώπευε μια μετοχή της Μαόνα. Για να διευκολύνεται μάλιστα περισσότερο η μεταβίβαση ή η πώληση, κάθε μετοχή διαιρέθηκε σε 3 μεγάλα κεράτια. Υπήρχαν όμως και μικρότερες υποδιαιρέσεις. Οι μέτοχοι της Μαόνα μοίραζαν μεταξύ τους τα αξιώματα, άλλοτε με κλήρο κι άλλοτε με ψήφο. Το ανώτατο από αυτά ήταν του Καπιτάνου της Βολισσού στην Απανωμορέα, όπως λεγόταν η Βόρεια Χίος, και του Καπιτάνου του Buegi στην Κατωμορέα.

Σε κάθε διοικητική περιφέρεια υπήρχαν μικρότεροι αξιωματούχοι, όπως οι κυβερνήτες - οι γνωστοί ως πρωτόγεροι ή “κοδεσπότες” στην Απανωμορέα και “λογαιαστές” στην Κατωμορέα. Υπήρχαν ακόμα οι Καστελλάνοι που είχαν την αρχηγία του οχυρού της περιοχής. Οι Μαονέζοι αυτοί συνήθως διέθεταν κτήματα στη γύρω περιοχή και επομένως ενδιαφέρονταν περισσότερο για την ασφάλεια του τόπου.

Ιστορικές πηγές φέρουν τα μαστιχοχώρια της Χίου να είναι ανεξάρτητα από

τη Χώρα – πόλη και να αυτοδιοικούνται. Οι Γενουάτες είχαν αναπτύξει το σύστημα των τοπικών υπευθύνων έναντι των οικονομικών υποχρεώσεων ολόκληρου του χωριού (deputati), που επιβίωσε στην Τουρκοκρατία με το θεσμό των γερόντων. Εν τούτοις, οι ιστορικές απόψεις δίστανται όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο καταλάμβαναν οι επικεφαλείς το συγκεκριμένο αξίωμα. Σύμφωνα με την πρώτη απ' αυτές η εκλογή τους γινόταν κάθε χρόνο σε γενικές συνελεύσεις όλων, χωρίς εξαίρεση, των ανδρών του χωριού και οι αποφάσεις για κάθε θέμα λαμβάνονταν με θαυμαστή δημοκρατικότητα. Η αντίθετη άποψη, ωστόσο υποστηρίζει ότι οι μέτοχοι της Μαόνα μοίραζαν μεταξύ τους τα αξιώματα, άλλοτε με κλήρο κι άλλοτε με ψήφο όπως προαναφέρθηκε.

3. Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Πρωταρχικής σημασίας για την αρχιτεκτονική κάθε εποχής είναι βέβαια η οικονομία, όχι μόνο ως δυνατότητα επένδυσης χρημάτων για την κατασκευή του κάθε κτιρίου, αλλά και ως στοιχείου που επηρεάζει ουσιαστικά τόσο την κοινωνία όσο και τον πολιτισμό της.

Εικ. 8 : Συλλογή της μαστίχας. Πηγή : Λ. Ξερούτσικου και συνεργάτες, «Χίος, το μυροβόλο νησί», Αθήνα 1997.

Είναι, επομένως, απαραίτητο να γνωρίσουμε τα οικονομικά της Μαόνας. Για τις προσόδους χρειάζεται να αναφέρουμε τα προϊόντα που κατά κύριο λόγο εξήγαγε τότε η Χίος: μαστίχα, κρασί, λάδι, μετάξι και μεταξωτά υφάσματα, κερύ, μέλι, βαμβάκι, μαλλί, άφθονα εσπεριδοειδή, πηλό, μάρμαρα κ.ά.

Ο μαστιχοφόρος σκίνος (εικ.8), είναι δένδρο χωρίς ιδιαίτερες απαιτήσεις ικανό να αναπτυχθεί και να αποδώσει στα πιο άνυδρα και άγονα εδάφη. Δεν ευδοκμεί όμως πουθενά αλλού παρά μόνο στη νότια Χίο. Η παρουσία του στη Χίο έχει ταυτιστεί με την μοίρα και την οικονομική ευρωστία του νησιού κι έχει εμπλουτιστεί με θρύλους η ιστορία του.

Το μαστίχι απαιτούσε μια κοπιαστική προεργασία ώσπου να είναι έτοιμο για το εμπόριο. Αφήνεται, λοιπόν να ξεραθεί και, γύρω στα τέλη του Οκτώβρη, μαζεύεται και μεταφέρεται στα σπίτια των χωριών. Πρώτα καθαρίζεται από τα χώματα ή τα φύλλα που έχουν κολλήσει πάνω του. Μετά θα τοποθετηθεί για να στεγνώσει σε δροσερό μέρος και αμέσως θα ριχτεί στα καζάνια για να πλυθεί με κρύο νερό.

Το μαστίχι(εικ.9), υλικό πολύτιμο και δυσεύρετο, ήταν φυσικό να έχει πολλών ειδών χρήσεις, από φάρμακο για το στομάχι μέχρι υλικό για αρωματισμό του στόματος με το μάσημα του. Όσα για τις κατώτερες ποικιλίες, χρησίμευαν για την κατασκευή λιβανιού και βερνικιών.

Η ετήσια παραγωγή μαστίχας, ανερχόταν στα 430 πεντάρια περίπου και η διάθεση της αποτελούσε μονοπώλιο της Μαόνας. Η εταιρεία εκμίσθωνε στους καλλιεργητές ορισμένα μέρη γης και η απόδοση ήταν ορισμένη ανάλογα με τον

Εικ. 9 : Μαστίχα

Πηγή: Λ .Ξερούτσικου και συνεργάτες
«Χίος ,το μυροβόλο νησί», Αθήνα 1977.

αριθμό των δέντρων.

Καθορισμένοι υπάλληλοι συγκέντρωναν τη μαστίχα και μοίραζαν την καθαρή παραγωγή εξίσου στους μετόχους. Γενικά απέφευγαν την υπερπαραγωγή για να έχει ζήτηση και υψηλή τιμή το προϊόν. Γι' αυτό το σκοπό όταν υπήρχε πλεόνασμα αποθηκευόταν από τη Μαόνα ή ακόμη, όπως μαθαίνουμε από την αλληλογραφία των Ιουστινιάνι, προτιμούσαν να το κάψουν παρά να κατεβάσουν την τιμή.

Σε κανέναν ξένο δεν επιτρεπόταν η πώληση μαστιχιού, γι' αυτό και οι τελωνειακοί έλεγχοι των πλοίων ήταν συχνοί και οι ποινές στους παραβάτες βαρύτατες.

Εκτός από τον έλεγχο της μαστίχας οι Μαονέζοι αναπτύσσουν βιοτεχνίες μεταξωτών. Άρχισαν να καλλιεργούν

τότε στη Χίο, με ιδιαίτερη φροντίδα τη μουριά. Μαζί με το δέντρο αυτό καταγίνονταν με τη διατροφή μεταξοσκωλήκων για την παραγωγή μεταξιού. Πέρα από το είδος της οικιακής βιοτεχνίας, αναπτύχθηκε και βιομηχανία παραγωγής μεταξωτών υφασμάτων, διαφόρων ειδών και ποιοτήτων (ταφτάδες, μουαρέδες, σαντάλια, βελούδα, δαμασκηνά κ.ά.), που ήταν περιζήτητα σε Ευρώπη κι Ανατολή και το εμπόριο τους απέφερε πλούσια κέρδη.

Ακόμα οι Γενοβέζοι προώθησαν και συστηματοποίησαν την καλλιέργεια εσπεριδοειδών (πορτοκαλιές, λεμονιές, μανταρινιές, νεραντζιές), τα οποία εμπορεύονταν ευρύτατα.

Γενικά, πολλά από τα μέτρα που πήραν οι Γενοβέζοι απέβησαν θετικά για τον τόπο. Εισήγαγαν νέες τεχνικές και οργάνωσαν κατά τον αποδοτικότερο τρόπο την παραγωγή της μαστίχας, των εσπεριδοειδών και των αμπελιών. Ενίσχυσαν τη βιοτεχνία (υφαντουργία και μεταξουργία) και άσκησαν το εξαγωγικό και διαμετακομιστικό εμπόριο, αποκομίζοντας μεγάλα κέρδη και αναδεικνύοντας τη Χίο σε ένα ανθηρότατο εμπορικό κέντρο. Η κίνηση του λιμανιού της Χίου ήταν αξιολογότερη ως η σπουδαιότερη ναυτική και εμπορική βάση της Γένοβας στην Ανατολή. Πλοία κάθε εθνικότητας σύχναζαν στο λιμάνι, ενώ τα γενουατικά ήταν υποχρεωμένα με ειδικό νόμο να προσεγγίσουν τη Χίο στο ταξίδι τους στην ανατολή. Εκτός από το λιμάνι της πόλης, το νησί είχε πολυσύχναστα λιμάνια και όρμους, όπως του Δελφινιού, Λαγκάδας, των Καρδάμυλων, του Λιθίου, των Μεστών και της Καλαμωτής.

Από τους περιηγητές μαρτυρείται η συρροή στη Χίο εμπόρων από διάφορα μέρη για να προμηθευτούν τα εκλεκτά προϊόντα του νησιού καθώς και εκείνα

της Ανατολής, τα οποία εμπορεύονταν στην αγορά. Απόρροια της μεγάλης επικοινωνίας με το νησί ήταν η συχνότατη διάδοση επιδημιών και η ίδρυση νοσοκομείου.

Στα έσοδα των Μαονέζων συγκαταλέγονται οι άμεσοι φόροι, το καπνικόν και το ακρόστιχον. Ο πρώτος ήταν κεφαλικός ή οικογενειακός φόρος των ντόπιων, ενώ ο δεύτερος ήταν κτηματικός και αφορούσε και τους Λατίνους αστούς. Έμμεσοι φόροι ήταν όσοι καταβάλλονταν από τα εμπορικά πλοία, εκτός από τα γενοβέζικα. Η φορολογία της μαστίχας (το βασιλικό μαστίχι) γίνονταν σε είδος μετά από εκτίμηση των γερόντων, οι οποίοι άλλωστε, όπως προαναφέρθηκε, καθόριζαν και όλες τις άλλες υποχρεώσεις των κατοίκων.

Εκτός από έσοδα, η Μαόνα είχε να αντιμετωπίσει τακτικές (που αναφέρθηκαν παραπάνω), αλλά και έκτακτες δαπάνες. Οι δαπάνες αυτές ήταν μεγάλες και πολλές φορές δυσβάστακτες, ώστε η Μαόνα δυσανασχετούσε να τις καταβάλει, και για τα έργα άμυνας και για τις υποχρεώσεις της προς τη Γένοβα. Από το 1398-99, μαθαίνουμε από τον Ζολώτα, ότι άρχισαν να διαταράσσονται οι σχέσεις μητρόπολης - αποικίας. Δύσκολο είναι να καταλάβει κανείς πώς μετά από τόσα κέρδη η Μαόνα δυσκολευόταν να καταβάλει έκτακτες δαπάνες. Ήταν όμως αναγκασμένη να δίνει φόρους στο Βυζαντινό αυτοκράτορα, στον ηγεμόνα του Σαρουχάν και στη Δημοκρατία της Γένοβας. Όταν αυτή πούλησε τα δικαιώματα επί της Χίου μαζί με άλλα στην Τράπεζα του Αγίου Γεωργίου, η οικονομία της Μαόνας άρχισε να καταρρέει, γιατί αναγκάστηκε να δανειοδοτηθεί πολλές φορές από την Τράπεζα αυτή, προκειμένου να εξοφλήσει παλαιότερες και τρέχουσες οφειλές.

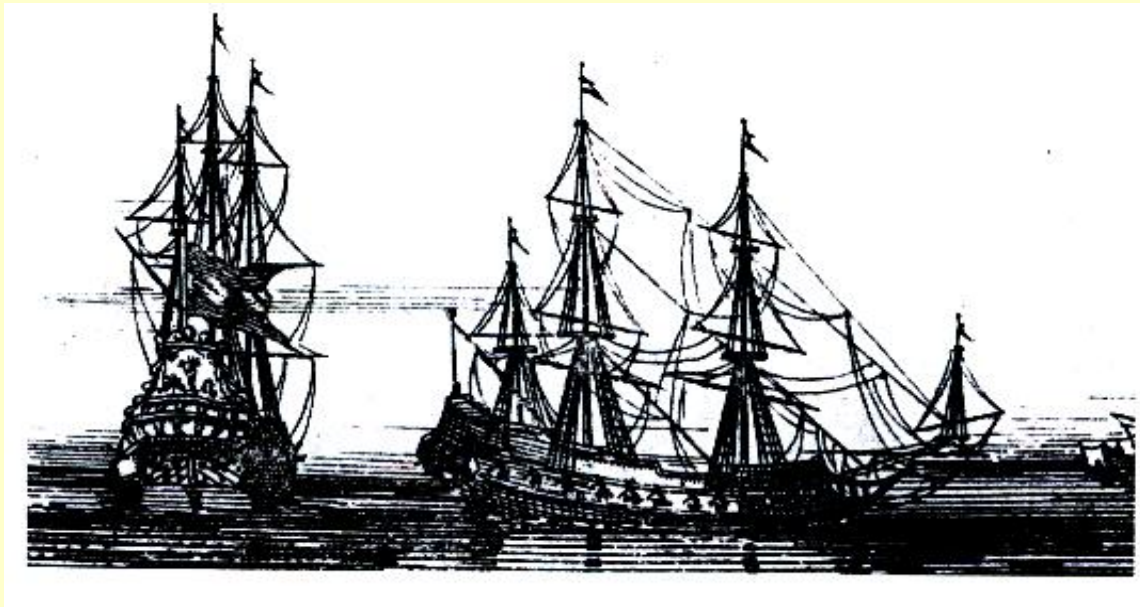
Η συνολική μελέτη της οικονομίας αυτής της περιόδου οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το νησί γνώρισε μέρες ευημερίας, ενώ οι άρχοντες των Γενοβέζων αλλά και των ορθοδόξων αναπτύσσουν έναν τρόπο ζωής ασυνήθιστο για την Ανατολή. Με αφετηρία αυτήν την εποχή η Χίος θα αφομοιώσει και θα αξιοποιήσει οικονομικά στοιχεία για ανάπτυξη τους επόμενους αιώνες.

4. Η ΠΕΙΡΑΤΕΙΑ ΚΑΙ Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Η πειρατεία υπήρχε ανέκαθεν στο Αιγαίο, εφόσον η κοινωνία θεωρούσε την άσκησή της ένα προσοδοφόρο και ένδοξο «επάγγελμα». Από τον Ηρόδοτο μαθαίνουμε ότι πολλοί βασιλείς των προϊστορικών χρόνων καταδίωξαν τους πειρατές. Κατά την περίοδο της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας παρουσιάστηκε νέα έξαρση του φαινομένου, με την καταστολή του οποίου ασχολήθηκε ο Πομπήιος (106-48 π.Χ.). Όταν διαιρέθηκε η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, εντάχθηκαν οι επιδρομές πειρατών από τα παράλια της Ασίας και της Αφρικής. Από τον 8^ο αι. και μετά οι νησιώτες, αποδυναμωμένοι από τη συμμετοχή τους στην επανάσταση εναντίον του αυτοκράτορα Λέοντα του Γ' (726), είχαν μειωμένη αντίσταση κατά των πειρατικών επιδρομών. Το γεγονός αυτό τους ανάγκασε να πληρώνουν φόρους στους κουρσάρους, για να προλαβαίνουν τις καταστροφές. Χειρότερη όλων ήταν η μοίρα των δουλοπάροικων που ήταν δεμένοι με το κτήμα και έπρεπε να μείνουν σ' αυτό κατά τη διάρκεια των πειρατικών επιδρομών και να τους αντιμετωπίσουν. Την πιο δύσκολη περίοδο έζησαν οι κάτοικοι από το 821 έως το 950 μ.Χ., όταν Σαρακηνοί πειρατές έκαναν πυκνές και άγριες επιδρομές στα νησιά που έμεναν ακάλυπτα από το βυζαντινό στόλο. Από τον 14^ο αι., μοναδικό αντίβαρο στην πειρατεία, αποτελούσε ο στόλος των ιπποτών, που συχνά όμως ερχόταν και στην αντίθετη πλευρά παίρνοντας μέρος ο ίδιος σε πειρατικές επιδρομές. Τον 15^ο και τον 16^ο αι. στο κυνήγι του κέρδους ήρθε να προστεθεί και η θρησκευτική πίστη των Μωαμεθανών, οι οποίοι ενέτασαν την πειρατεία στα πλαίσια του «Ιερού Πολέμου». Αυτοί κατέστρεφαν ολόκληρες πόλεις στο πέρασμα τους και πουλούσαν τους αιχμαλώτους σαν δούλους. Από τους περιηγητές μαθαίνουμε πολλά στοιχεία για την ζωή εκείνων των χρόνων και αντλούμε συγκεκριμένες μαρτυρίες για τα επεισόδια πειρατείας στο Αιγαίο.

Κύριος τρόπος άμυνας των κατοίκων ήταν η μεταφορά των χωριών τους σε μέρη απρόσιτα, στα μεσόγεια του κάθε νησιού. Συχνά όμως παρουσιάζονται πληθυσμιακές μετακινήσεις σε άλλα μεγαλύτερα νησιά. Γνωρίζουμε, για παράδειγμα, ότι τον 14^ο αι. πολλοί Κυκλαδίτες μεταφέρθηκαν στην Κρήτη. Το φαινόμενο της πειρατείας επηρέασε άμεσα την αρχιτεκτονική δημιουργία και προώθησε τη δημιουργία οικισμών με φρουριακό χαρακτήρα σε απομακρυσμένες από τη θάλασσα περιοχές του Αιγαίου, που ακολούθησαν συγκεκριμένα πολεοδομικά στοιχεία. Τα χαρακτηριστικά αυτών των οικισμών ήταν το κλειστό εξωτερικό περίγραμμα, με τους ψηλούς τοίχους που έφεραν επάλξεις και μικρούς τετράγωνους ή στρογγυλούς πύργους στις γωνίες. Συχνά τα τείχη σχηματίζονταν από τους τοίχους των εξωτερικών σπιτιών, των οποίων το συνεχές περίγραμμα άφηνε μόνο μία είσοδο που προστατευόταν με κινητή γέφυρα. Στο κέντρο του χωριού υψωνόταν συχνά ένας ψηλός διώροφος ή τριώροφος πύργος που αποτελούσε το τελευταίο σημείο άμυνας των κατοίκων, επειδή, σε περίπτωση ανάγκης, μπορούσαν οι αμυνόμενοι πατώντας στις στέγες

να υποχωρήσουν προς αυτόν. Στο εσωτερικό των τειχών, η ανάγκη στέγασης πολλών οικιών σε μικρό χώρο, οδήγησε στη χρήση του συνεχούς συστήματος δόμησης και του πυκνού πολεοδομικού ιστού. Οι δρόμοι στενοί, συχνά καλύπτονταν από τον πρώτο όροφο των κτηρίων που σχημάτιζαν διαβατικά κάτω από τα σπίτια. Τα υλικά που χρησιμοποιούνταν στην κατασκευή ήταν κυρίως πέτρα και ποτέ ξύλο για λόγους πυρασφάλειας. Ανάλογα, τα πιο πλούσια σπίτια που χτίζονταν στο ύπαιθρο παίρνουν τη μορφή κλειστού οχυρωμένου πύργου (Άνδρος, Λέσβος, Νάξος) και τα μοναστήρια επίσης τη μορφή μικρού κάστρου. Τα παραπάνω χαρακτηριστικά, σε συνδυασμό με τις παράλληλες κοινωνικές και ιστορικές τύχες των νησιών του Αιγαίου (βλ. εξάπλωση των Βενετών και Γενοβέζων στο Αιγαίο), οδήγησαν σε ομοιομορφία των οικισμών και δημιούργησαν την πολεοδομική γραμμή του 15^{ου} και 16^{ου} αι. στη νησιωτική αρχιτεκτονική.

Εικ. 10 : Το φαινόμενο της πειρατείας, επηρέασε τη ζωή των κατοίκων των νησιών και την πολεοδομική οργάνωση των οικισμών. Χαλκογραφία : Ο. Dapper, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη, Αθήνα. Πηγή : Αθηνά – Χριστίνα Λούπου – Ρόκου , «Αιγαίο, Κάστρα και Καστέλλια».

Γ. ΟΧΥΡΩΣΗ-ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ

1. ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

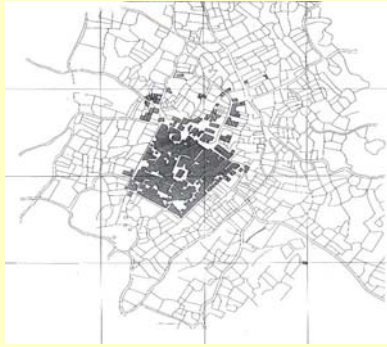
Τα οχυρωμένα χωριά των Νοτιοχώρων της Χίου είναι κτισμένα μακριά από τη θάλασσα, έτσι ώστε να μη μπορούν να προσβληθούν αιφνιδιαστικά από πειρατές. Και όταν ακόμα έχουν ασφαλείς λιμένες (Μεστά, Ληθί) είναι απομακρυσμένα απ' αυτούς. Συνήθως δεσπόζουν σε μικρές κοιλάδες στις όποιες γίνεται συστηματική καλλιέργεια και έχουν βοσκοτόπια και μικροϊδιοκτησίες στους γύρω λόφους.

2. ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ

Η αρχική μορφή των μεσαιωνικών χωριών χαρακτηρίζεται από ένα κλειστό τετράπλευρο συνήθως σχήμα και ένα πυκνότατο πολεοδομικό ιστό με λαβυρινθώδες οδικό δίκτυο(εικ.11). Έξω από τον συμπαγή και οχυρωμένο αυτό πυρήνα, σε οψιμότερη εποχή, κτίστηκαν κι άλλα σπίτια και σε μερικές περιπτώσεις μάλιστα, όπως στο Πυργί, έκαναν δυσδιάκριτο το αρχικό σχήμα.

Η γενική αρχή που πρυτανεύει είναι η εξοικονόμηση χώρου. Εκτός από την πλατεία και τους στενούς δρόμους όλος ο υπόλοιπος χώρος καλύπτεται από σπίτια ή εκκλησίες. Οι μικρές διαστάσεις των ελεύθερων κοινόχρηστων χώρων, η απουσία δέντρων, η επέκταση των κατοικήσιμων δωματίων πάνω από τους δρόμους και οι συνεχείς λιθόκτιστες προσόψεις τονίζουν τον έντονο φρουριακό χαρακτήρα των οικισμών.

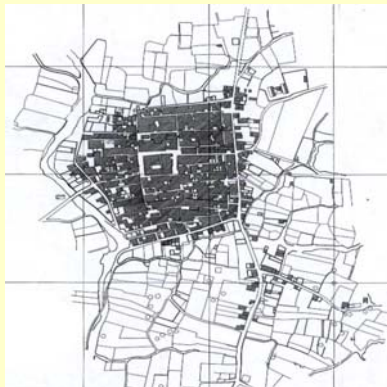
Μια άλλη αρχή ήταν να διατάσσονται τα στοιχεία έτσι ώστε οι κάτοικοι να αμύνονται αποτελεσματικά και να διαφεύγουν σε περίπτωση άλωσης του χωριού. Λόγοι αμυντικοί, λοιπόν, επέβαλαν την δυνατότητα κίνησης πάνω στα δώματα των σπιτιών που είχαν ενιαία στάθμη σ' όλο τον οικισμό. Αυτό, σε συνδυασμό με το πυκνό συνεχές σύστημα δόμησης, την κάποια ανεξαρτησία κατόψεων ισογείου και ορόφου και τη δημιουργία κατοικήσιμων χώρων πάνω από τους δρόμους (στο ύψος του ορόφου) δημιουργεί στα μεσαιωνικά χωριά, ιδίως στα Μεστά, την εντύπωση μιας μεγακατασκευής. Οτι δεν υπάρχουν δηλαδή πια μεμονωμένα σπίτια, αλλά ένα ενιαίο κέλυφος στο οποίο εντάσσονται οι λειτουργίες των κατοικιών χωριστά, και που υπάρχουν τρεις τελείως ανεξάρτητες οριζόντιες κινήσεις (στο επίπεδο των δρόμων, μέσα στα σπίτια, στο επίπεδο των δωματίων) και οι κατακόρυφες διασυνδέσεις τους (σκάλα προς τον όροφο και πρόσβαση των δωματίων δια του αίθριου).

1

2

3

4

Εικ. 11 : Κατόψεις από τα χωριά : Ολύμποι (1), Μεστά (2), Καλαμωτή (3), Πυργί (4) κατά Smith.

3. Η ΟΧΥΡΩΣΗ

Το προς τα έξω όριο των χωριών, πού αδιάσπαστο δημιουργεί το αμυντικό τείχος, σχηματίζεται από τους εξωτερικούς τοίχους των ακραίων κατοικιών στους οποίους δεν υπάρχουν ανοίγματα. Στις γωνίες του τείχους σχηματίζονται μικροί κυκλικοί πύργοι, ενώ στο κέντρο του χωριού, σε θέση καθοριστική για το γενικό του σχήμα, υψώνεται ο αμυντικός πύργος. Είχε λειτουργίες ανάλογες με εκείνες της ακρόπολης στις τειχισμένες βυζαντινές πόλεις ή του οχυρού πύργου των μοναστηριών, χρησίμευε δηλαδή ως τελικό καταφύγιο στην περίπτωση κατάληψης του χωριού. Ο πύργος ήταν το μεγαλύτερο και το ψηλότερο κτίσμα του οικισμού, ενώ η είσοδος στο χωριό γινόταν από μία ή περισσότερες πύλες. Μέρος της οχύρωσης των μεσαιωνικών οικισμών της Ν. Χίου ήταν και οι βίγλες. Ήταν μικροί πύργοι κτισμένοι κοντά στη θάλασσα, στο μεγαλύτερο μήκος των ακτών του νησιού. Είχαν το ρόλο παρατηρητήριου, και απ' αυτούς δίνονταν το σήμα κινδύνου στη διοίκηση των χωριών, όταν αυτός πλησίαζε. Η οχύρωση και η λειτουργία του όλου αμυντικού συστήματος μπορεί να μελετηθεί καλύτερα στα Μεστά, το άριστα διατηρημένο παράδειγμα.

4. Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Το σύστημα της διαμόρφωσης ενός εξωτερικού τείχους, με την τοποθέτηση των σπιτιών σε αδιάσπαστη σειρά, απαντάται και σε άλλα νησιά σε παλαιότερους οικισμούς². Η καταγωγή του είναι ελληνική. Το βρίσκουμε στις αρχαϊκές πόλεις της Ιωνίας πριν εφαρμοστεί το σύστημα του Ιππόδαμου³ και αναφέρεται από τον Θουκυδίδη και τον Πλάτωνα. Το μεσαίωνα, εξ άλλου, ξαναβρίσκουμε τη μέθοδο στα μοναστήρια (Όσιος Μελέτιος, Δαφνί, Άγιο Όρος, κ.τ.λ.), στα οποία προστίθεται και ο κεντρικός πύργος οπου κατέφευγαν οι μοναχοί, όταν οι εχθροί κατόρθωναν να μπουν στη μονή. Ακριβώς ή ίδια διάταξη ακολουθείται στα χωριά της Χίου. Γίνεται φανερό λοιπόν, ότι, αν και η οικοδόμηση των χωριών έγινε κατά διαταγή των ξένων, εφαρμόστηκε ένα καθαρά ελληνικό σύστημα, που διατηρήθηκε από τους Βυζαντινούς στην οχύρωση των μοναστηριών.

Τα πολύ περιορισμένα γενουατικά στοιχεία που συναντούμε στους οικισμούς και τα γενικευμένα βυζαντινά, αποδεικνύουν ότι ο προσχεδιασμός από τη μεριά των γενουατών περιορίστηκε σε μερικά μόνο στοιχεία: τη χάραξη του περιγράμματος των οικισμών, το κτίσιμο του κεντρικού πύργου και τη χάραξη του οδικού δικτύου. Τα γενικευμένα βυζαντινά στοιχεία αποδεικνύουν ότι την ευθύνη της κατασκευής είχε ο ντόπιος πληθυσμός. Τα στοιχεία αυτά έχουν βυζαντινά πρότυπα, βασισμένα στη μοναστηριακή αρχιτεκτονική.

5. ΜΙΑ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΜΕΣΤΩΝ

Ένα στοιχείο που προβληματίζει είναι το πενταγωνικό σχήμα του οικισμού των Μεστών(εικ.12), που έρχεται σε αντίθεση με το τυποποιημένο τετράπλευρο σχήμα των υπόλοιπων χωριών και μας οδηγεί σε βάσιμες υποθέσεις για πιθανή μεταγενέστερη προσθήκη του δυτικού τριγωνικού τμήματος, που απομένει αν ενώσουμε με νοητή γραμμή το βορειοδυτικό πυργόπουλο με το νοτιοδυτικό στον αρχικό τετράπλευρο πυρήνα.

Ενδείξεις για την ύπαρξη προσθήκης είναι ότι:

α) Όλα τα ενωμένα χωριά αναφέρονται ως τετράπλευρα.

β) Η βόρεια πύλη ήταν αρχικά η μόνη είσοδος.

γ) Ο πύργος είναι στο κέντρο του τετραγώνου και ακολουθεί τις ίδιες αρχές οργάνωσης τόσο στα Μεστά όσο και στο Πυργί (περιμετρικό τείχος με

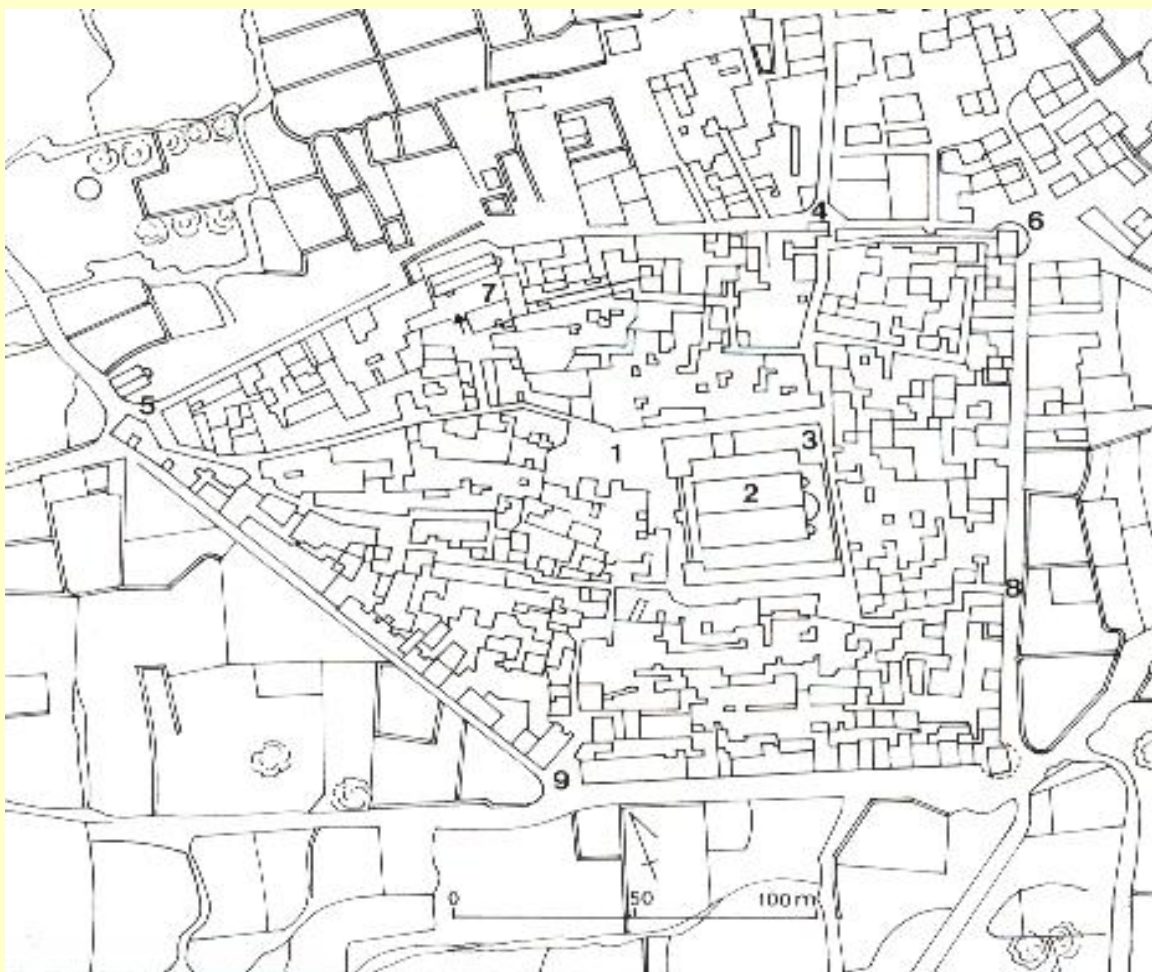
² Στη Σέριφο, στη Νάξο, στον Πύργο της Θήρας κ.λ.π, Βλ. Δ. Βασιλειάδη: «Εισαγωγή στην αιγαιοπελαγίτικη λαϊκή αρχιτεκτονική», 1955, σελ. 8,9), και Χ. Μπούρα, «Τα Μεσαιωνικά Χωριά της Χίου», Ελληνικό λαϊκό σπίτι, Αθήνα 1960, σελ.8 .

³ Από τον 7^ο αι. π. Χ. στα Βρουλιά της Ρόδου.

ημιπύργια και κεντρικό τετράγωνο στοιχείο ψηλότερο). Το σχήμα του, τουλάχιστο στα Μεστά, ακολουθεί το περίγραμμα του οικισμού, αν αφαιρεθεί το τριγωνικό τμήμα. Έχουμε δηλαδή ένα ομόλογο τετράγωνο σχήμα κεντρικά τοποθετημένο ως προς το περίγραμμα του οικισμού. Ο πύργος πρέπει να είχε τυποποιημένο σχήμα και εμβαδόν, τόσο στα Μεστά όσο και στο Πυργί.

δ) Οι δύο δρόμοι που συγκλίνουν πλαταίνουν απότομα, από τη νοητή προέκταση του τετραγώνου ως το σημείο της συμβολής τους.

Άρα πιθανώς δημιουργήθηκε πρώτα ο τετράπλευρος πυρήνας και στην αμέσως επόμενη φάση έγινε η τριγωνική προσθήκη ίσως για να συμπεριληφθεί στο χωριό το πηγάδι που βρίσκεται στη δυτική γωνία του τριγωνικού τμήματος, κάτω από τον «πύργο του Μιλιά».

Εικ. 12 : Γενικό τοπογραφικό των Μεστών (κατά Α. Smith) : 1 κεντρική πλατεία, 2 Μεγάλος ταξίαρχης, 3 θέση του περιτειχίσματος του κεντρικού πύργου, 4 πύλη του «Καπετάνιου», 5 δυτική πύλη και κοινοτικό πηγάδι, 6 πύργος της ΒΑ γωνίας (Πύργος του Σαραντή ή του αγ. Χαράλαμπου). 7 Παλιός Ταξίαρχης, 8 νέα είσοδος του χωριού, 9 πύργος της ΝΔ γωνίας (Πύργος του Καλύκα) Πηγή : Χ. Θ. Μπούρας, «Χίος», Αθήνα 1974

6. Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΑΜΥΝΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΑ ΜΕΣΤΑ

Σήμερα, η λειτουργία του αμυντικού συστήματος των μεσαιωνικών οικισμών μπορεί να γίνει καλύτερα αντιληπτή στα Μεστά.

Το κάστρο, όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, είχε ένα τετράπλευρο σχήμα με μια τριγωνική αιχμή στην Βορειοδυτική πλευρά, που κατέληγε στον «πύργο του Μιλιά»(εικ.12). Αυτή ήταν η πρώτη γραμμή άμυνας των κατοίκων.

Εσωτερικά, όπως φαίνεται και από την κάτοψη του οικισμού, δύο δρόμοι που ξεκινούσαν από την πλατεία και συνέκλιναν λίγο πριν από τον «πύργο του Μιλιά», τον πύργο στη μύτη του δυτικού τριγωνικού τμήματος, σχημάτιζαν ένα κάστρο μέσα στο κάστρο. Αυτή ήταν η δεύτερη γραμμή άμυνας, που όμως δεν φαίνεται να υπήρχε στα άλλα μεσαιωνικά χωριά, αλλά μόνο στα Μεστά. Η άποψη ότι στο συγκεκριμένο οικισμό υπήρχε και δεύτερη ζώνη άμυνας πριν από τον κεντρικό πύργο ενισχύεται από το γεγονός ότι στο σπίτι που βρίσκεται ακριβώς στη γωνία των δύο παραπάνω δρόμων, πριν αυτοί ενοποιηθούν στο δρόμο που οδηγεί στον «πύργο του Μιλιά», διακρίνονται απομεινάρια από έναν άλλο πύργο που υπήρχε εκεί. Η ύπαρξη, μόνο στα Μεστά, δεύτερης ζώνης άμυνας πριν από τον κεντρικό πύργο μπορεί να αποδοθεί στη μετεξέλιξη του αρχικού σχήματος του οικισμού. Η μεταγενέστερη προσθήκη του δυτικού τριγωνικού τμήματος, που μετέτρεψε το τυποποιημένο τετράπλευρο σχήμα σε πεντάγωνο, πρέπει να ήταν αυτή που επέτρεψε τη δημιουργία της δεύτερης ζώνης άμυνας.

Ο κεντρικός πύργος (εκεί που τώρα είναι η εκκλησία του Μεγάλου Ταξιάρχη) αποτελούσε την Τρίτη γραμμή άμυνας. Όταν πλησίαζε κίνδυνος ο κεντρικός πύργος έπαιρνε τα οπτικά μηνύματα που έστελνε φρουρά από τις γύρω βίγλες (πύργοι – παρατηρητήρια που ήταν κτισμένοι στα παράλια του νησιού), και έθετε σε ετοιμότητα όλο το αμυντικό σύστημα.

7. ΤΑ ΤΕΙΧΗ

Τα σπίτια της παρυφής του χωριού σχημάτιζαν το τείχος, με τον εξωτερικό τους τοίχο πάχους 1 μέτρου περίπου και ύψους 8. Το αμυντικό σύστημα βασιζόταν στην τοποθέτηση των σπιτιών κολλητά το ένα στο άλλο, χωρίς να δημιουργούνται κενά. Τα εξωτερικά σπίτια που αποτελούσαν το τείχος, είχαν ενισχυμένη δόμηση και δεν διέθεταν ανοίγματα στον εξωτερικό τους τοίχο. Έτσι το κάθε εξωτερικό σπίτι ήταν και τμήμα του τείχους, η προσφορά δηλαδή του κατοίκου για το κοινό σκοπό της άμυνας γινόταν άμεση πραγματικότητα.

Σπανιότερα, στο ισόγειο μόνο, έχουμε και μια διαφορετική διάταξη: μεταξύ σπιτιού και τείχους σχηματίζονταν μια στενή αμυντική στοά, παράλληλα με τον εξωτερικό δρόμο, επάνω από την οποία επεκτείνονταν ο όροφος του σπιτιού. Ο εσωτερικός αυτός θολωτός δρόμος (τούνελ) χρησίμευε στο να έχουν οι

γωνιακοί πύργοι του οικισμού άμεση επαφή μεταξύ τους. Είναι λοιπόν πολύ πιθανόν η διάταξη αυτή σε παλιότερα χρόνια να εκτείνονταν σε όλο το μήκος του εξωτερικού τείχους. Τέτοια στοά έχουμε σήμερα στη Β.Α. γωνία των Μεστών(εικ.13), μεταξύ της κύριας εισόδου και του γωνιαίου πύργου του τείχους, και τη δυτική πλευρά των Ολύμπων.

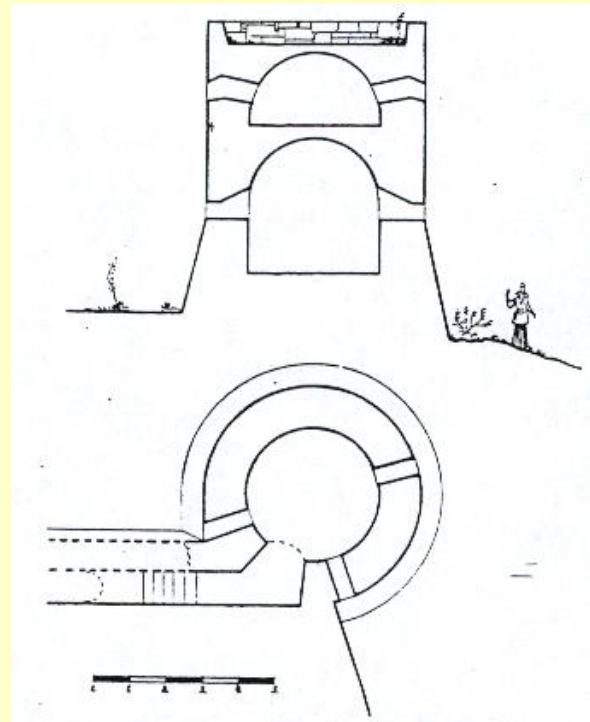
Εικ. 13 : Στοά στη βορειοανατολική γωνία των Μεστών
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

8. ΟΙ ΓΩΝΙΑΙΟΙ ΠΥΡΓΟΙ

Στις γωνίες του τείχους υπήρχαν μικροί κυκλικοί πύργοι(εικ.14), που σκοπός τους ήταν να ενισχύουν το τείχος και να διευκολύνουν την άμυνα. Οι πύργοι αυτοί ήταν μικρά κυκλικά κτίσματα με ισόγειο και όροφο, που καλύπτονταν με ημισφαιρικούς θόλους και είχαν στο μεν ισόγειο τοξικές θυρίδες, στον δε όροφο παράθυρα. Καλύπτονταν με δώμα, δεν είχαν επάλξεις, και το ύψος τους ήταν γύρω στα 7,50 μέτρα. Ο περιφερειακός τοίχος τους, στον όροφο, ήταν κτισμένος κατά τομείς έτσι, ώστε να σχηματίζονταν πολλοί κατακόρυφοι αρμοί. Η προσπέλαση στους γωνιαίους πύργους γίνονταν με την περιμετρική στοά που αναπτύσσονταν μεταξύ κατοικιών και τείχους.

Η κάτοψη του πύργου άνοιγε προς τα κάτω δημιουργώντας πέδιλο (σκάρπα). Αυτή η τεχνική, γνωστή στην αρχαιότητα και εφαρμοζόμενη γενικά στις οχυρωματικές κατασκευές, χρησιμοποιείται συστηματικά στη δύση το 14^ο και το 15^ο αιώνα. Σε ορισμένες περιοχές μάλιστα η διαμόρφωση αυτή αποτελεί ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των πύργων αυτών των περιοχών, π.χ. στις κατασκευές των Ανδηγαυών στη Ν. Ιταλία. Ο τύπος αυτός διαμόρφωσης της βάσης των πύργων (αλλά σε άλλες περιπτώσεις και των τειχών), η σκάρπα όπως καθιερώθηκε σαν ονομασία, προσφέρει ενίσχυση της αντοχής και της ισορροπίας.

Μερικοί πύργοι σώζονται ακόμα στα Μεστά και στους Ολύμπους. Στα Μεστά υπάρχουν ακόμα και σήμερα οι αμυντικοί πύργοι που βρίσκονταν σε καθεμία από τις πέντε γωνίες του οικισμού εκτός απ' αυτόν που φαίνεται να υπήρχε στο νοτιοανατολικό τμήμα του. Εκτός βέβαια απ' αυτούς, υπάρχει και εκείνος που περικλείει την πόρτα του Καπετανίου, την κύρια είσοδο του χωριού στο βόρειο μέρος.

Εικ. 14 : Εξωτερικός πύργος των Μεστών
,Άνω ,τομή, κάτω κάτοψη.
Πηγή: Α. Λαμπάκης – Χ. Μπούρας, «Τα
μεσαιωνικά χωριά της Χίου», «Ελληνικό
Λαϊκό Σπίτι», Αθήνα 1960.

Εικ. 15 : Ο νοτιοδυτικός πύργος των Μεστών (πύργος Κάλυκα)
Πηγή: Ιδία επεξεργασία.

Εικ. 16 : Ο βορειοδυτικός πύργος των Μεστών (πύργος του Παλιού Ταξιάρχη)
Πηγή: Ιδία επεξεργασία.

9. Ο ΠΥΡΓΟΣ ΤΟΥ ΜΙΛΙΤΑ

Ο πύργος που βρίσκεται στη μύτη του τριγωνικού περιγράμματος των Μεστών, στα δυτικά του οικισμού, ονομάζεται «πύργος του Μιλίτα»(εικ.18). Η ονομασία του προκύπτει από την ιταλική λέξη «militare» που σημαίνει στρατός. Ονομάστηκε έτσι επειδή σ' αυτόν θα είχε ενισχυμένη στρατιωτική δύναμη αφού βρίσκεται προς την πλευρά της θάλασσας απ' όπου ανέμεναν τις επιδρομές. Σε ένα υπόστεγο κάτω από τον πύργο, στο εσωτερικό του κάστρου, βρίσκεται ένα πηγάδι. Όπως

Εικ. 17 : Ο Βορειοανατολικός πύργος των Μεστών (πύργος του Σαραντή)
Πηγή: Ιδία επεξεργασία.

Εικ. 18 : Ο πύργος του δυτικού τριγωνικού τμήματος των Μεστών (πύργος του Μιλιτά)
Πηγή: Ιδία επεξεργασία.

έχει ήδη αναφερθεί, αυτό μπορεί να ήταν και ο λόγος της επέκτασης του οικισμού και της προσθήκης σ' αυτόν του τριγωνικού τμήματος. Ο πύργος του Μιλιτά διαδραμάτιζε το σημαντικότερο ρόλο στην απόκρουση του επιδρομέα λόγω της θέσης του, ενώ ταυτόχρονα προφύλασσε και το σημαντικότερο αγαθό για τους πολιορκημένους, το νερό. Σήμερα ο πύργος του Μιλιτά διατηρείται σε καλή κατάσταση και έχει μετατραπεί σε κατοικία.

10. ΟΙ ΚΕΝΤΡΙΚΟΙ ΠΥΡΓΟΙ

Σ' όλα τα μεσαιωνικά χωριά της Ν. Χίου δέσποζε με τον όγκο του ο κεντρικός πύργος, που σήμερα πια δεν σώζεται κανένας ακέραιος. Κέντρο αμυντικό, αλλά και διοικητικό, ο πύργος κτίστηκε την εποχή των Γενουατών και αποτελούσε τον πυρήνα του οικισμού, πολύ κοντά στην κεντρική πλατεία του. Οι κεντρικοί πύργοι ήταν επιβλητικά και ωραία κτίρια, ορθογώνια

συνήθως σε κάτοψη με δύο ή τρεις ορόφους και επάλξεις. Σε μερικές περιπτώσεις βρίσκονταν στο κέντρο ενός οχυρωματικού περιβόλου με κυκλικούς πύργους στις τέσσερις γωνίες τους. Αποτελούσαν το τελευταίο στάδιο άμυνας των κατοίκων, που κατέφευγαν σ' αυτούς με υποχώρηση από τα δώματα.

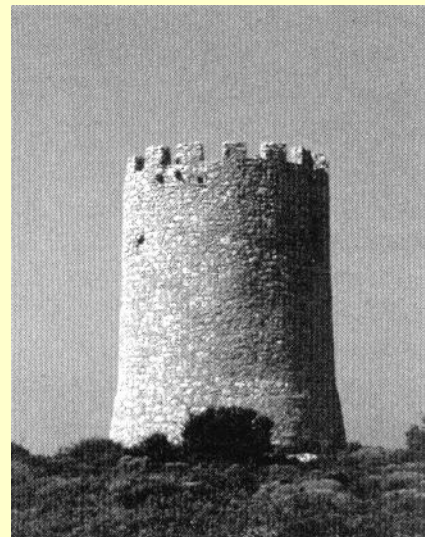
Τα γενικά χαρακτηριστικά των κεντρικών πύργων δεν μπορούμε να τα αναγνωρίσουμε σήμερα σε κανένα χωριό, παρά λίγο μόνο στο Πυργί, του οποίου ο κεντρικός πύργος διατηρείται κάπως καλύτερα και μας δίνει μια ιδέα όλου του οχυρώματος που αποτελούσε τον πυρήνα του χωριού.

Τα Μεστά είχαν, κατ' εξαίρεση, μεγάλο κυκλικό κεντρικό πύργο, που κατεδαφίστηκε το 1860 για να ανεγερθεί στη θέση του ο ναός των Ταξιαρχών. Όπως και στο Πυργί, έτσι και εδώ ο πύργος είχε περίβολο με πύργους στις γωνίες του⁵.

11. ΒΙΓΛΕΣ – ΑΛΛΕΣ ΟΧΥΡΩΣΕΙΣ

Όλα τα παραπάνω οχυρωματικά έργα δεν θα μπορούσαν να λειτουργήσουν αποτελεσματικά από μόνα τους σε περίπτωση πειρατικής επιδρομής, αφού βρίσκονται μακριά από τη θάλασσα με αποτέλεσμα ο κίνδυνος να μη γινόταν έγκαιρα αντιληπτός. Γι' αυτό το σκοπό δημιουργήθηκαν οι βίγλες που δρούσαν συμπληρωματικά με τις υπόλοιπες οχυρώσεις για την αντιμετώπιση του εχθρού. Η σημασία τους λοιπόν στην άμυνα του νησιού ήταν μεγάλη.

Οι βίγλες, σε αντίθεση με τα χωριά που δεν είναι ορατά από τη θάλασσα, κτίστηκαν στις κορυφές λόφων ή βράχων κοντά στη θάλασσα σε όλο σχεδόν το μήκος των ακτών του νησιού. Απ' αυτές τις σκοπιές εποπτεύονταν όλο το πέλαγος και ειδοποιούνταν οι κάτοικοι των χωριών για την άφιξη των πειρατών. Από τις βίγλες ήταν ορατός μόνο ο τελευταίος όροφος του μεγάλου πύργου στο πλησιέστερο καστροχώρι όπου με ποικίλους τρόπους οι σκοποί ειδοποιούσαν τη διοίκηση για επερχόμενο κίνδυνο όταν υπήρχε ανάγκη. Σε περίπτωση που ο κίνδυνος απειλούσε τους κατοίκους υπήρχε αρκετός χρόνος για να οχυρωθούν μέσα στα χωριά –κάστρα και να προετοιμάσουν την άμυνα. Παράλληλα, τα σημεία που χτίστηκαν ήταν τέτοια, ώστε να έχουν πάντα οπτική επαφή και μεταξύ τους. Έτσι αναπτύχθηκε

Εικ. 19 : Βίγλα στη Ν.Δ. Χίο.
Πηγή: Ν. Κουλουκάκη και
συνεργάτες «Η ιταλική
επίδραση στη Χίο», Χίος
2000

⁴ Τον αναφέρει ο περιηγητής Wansleben το 1673, βλ. Φ. Αργέντη, «Η Χίος παρά τοις γεωγράφοις και περιηγηταίς», Αθήνα 1946, Τομ. Ι, σελ 291.

ένα δίκτυο επικοινωνίας των οχυρωμένων οικισμών με τέτοιο τρόπο, που η άφιξη πειρατών γίνονταν γνωστή σε όλο το νησί.

Τέτοιου είδους οχυρώσεις ήταν γνωστές από τη βυζαντινή εποχή, οι Γενουάτες όμως τις πολλαπλασίασαν. Η φροντίδα για τις βίγλες άνηκε στο φρούραρχο της περιοχής, ο οποίος επιφόρτιζε με τη φύλαξή τους μέλη της τοπικής φρουράς. Πολλές βίγλες της εποχής, αρκετές σε καλή κατάσταση, μπορεί κανείς να συναντήσει σήμερα στη Χίο. Πάνω από το λιμάνι των Μεστών διατηρείται σχεδόν άθικτη η βίγλα, η οποία είναι μεγάλος κυκλικός πύργος ύψους περίπου 15 μέτρων, με επάλξεις και πόρτα στο δεύτερο όροφο.

Εικ. 20 : Ο πύργος του Πιτυούς.
Πηγή: Ν. Κουλουκάκη και
συνεργάτες «Η ιταλική επίδραση
στη Χίο», Χίος 2000

Εικ. 21 : Βίγλα.
Πηγή: Ν. Κουλουκάκη και
συνεργάτες «Η ιταλική επίδραση
στη Χίο», Χίος 2000

Όμως αυτά δεν είναι τα μοναδικά υπολείμματα των μεσαιωνικών οχυρώσεων στο νησί. Στη Βόρεια Χίο συναντά κανείς τον πύργο του Πιτυούς, τον πύργο της Πυραμάς, του Βικιού και των Φυτών. Τέλος, απομεινάρια γενουατικής παρουσίας υπάρχουν ακόμα και στον παλιό Καταρράκτη.

Οι ιστορικοί αναφέρουν ότι οι Γενουάτες μετά από την κατάληψη της πόλης κυριεύσαν και έξι κάστρα στο νησί, τα οποία προσδιορίζονται από τα στοιχεία της οχύρωσης της βυζαντινής εποχής

12. Η ΥΔΡΕΥΣΗ ΤΩΝ ΜΕΣΤΩΝ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΓΕΝΟΥΑΤΟΚΡΑΤΙΑΣ

Πριν αρχίσουμε να αναλύουμε το σύστημα ύδρευσης των Μεστών, πρέπει να αναφέρουμε ότι οι πληροφορίες που αφορούν το συγκεκριμένο θέμα παρατίθενται με μεγάλη επιφύλαξη. Οι αναφορές στην υπάρχουσα βιβλιογραφία είναι ελάχιστες, πολύ περιορισμένης έκτασης, και δυσανάλογα μικρές με την έκταση των αναλύσεων που αφορούν τα άλλα χαρακτηριστικά των μεσαιωνικών οικισμών. Έτσι, για τη συγγραφή του κεφαλαίου αυτού στηριχτήκαμε κυρίως σε προφορικές μαρτυρίες των κατοίκων. Ακόμα και αυτές όμως, λαμβάνονταν με μεγάλη δυσκολία, ενώ, παράλληλα, για ακατανόητους λόγους, διακρίνονταν από μεγάλη μυστικοπάθεια, γεγονός που τις καθιστά και αυτές αμφισβητήσιμες.

Το πρόβλημα της ύδρευσης των Μεστών υπήρχε από τα πρώτα χρόνια δημιουργίας του χωριού. Η επιβίωση των κατοίκων κατά τη διάρκεια πολιορκίας του οικισμού από πειρατές έκανε επιβεβλημένη την ανάγκη ύπαρξης ικανοποιητικών αποθεμάτων νερού μέσα στο χώρο του οικισμού. Για το λόγο αυτό είχαν δημιουργηθεί πολλές δεξαμενές (φουντάνες) μέσα στο χωριό, στα ισόγεια και κυρίως τα υπόγεια των σπιτιών. Τροφοδοτούνταν με βρόχινο νερό που συλλέγονταν από τις ταράτσες των σπιτιών, και που μέσω καναλιών (λούκια) κατέληγε σ' αυτές. Για να διατηρηθεί η βιολογική ισορροπία (να εξουδετερώνονται, δηλαδή, οι μικροοργανισμοί ώστε να είναι πόσιμο το νερό) μέσα στις δεξαμενές, τοποθετούσαν ένα χέλι. Αν το χέλι μπορούσε να ζήσει μέσα στο νερό, τότε αυτό ήταν κατάλληλο για ύδρευση. Παράλληλα, δεν επιτρέπονταν στους κατοίκους να το αντλήσουν όλο, γιατί τότε το χέλι θα πέθαινε.

Κάθε μια απ' αυτές τις δεξαμενές άνηκε σε συγκεκριμένο αριθμό (ομάδα) κατοικιών, που εκτός από το δικαίωμα χρήσης της, είχαν και την υποχρέωση της φροντίδας και της συντήρησής της. Ένα τούνελ συνέδεε τις κατοικίες αυτές με το χώρο που γινόταν η άντληση νερού από τη δεξαμενή. Η ανάγκη, δηλαδή, της ύδρευσης είχε συντελέσει στο να αναπτυχθεί μεταξύ των κατοίκων ένα σύστημα οργάνωσης και διαχείρισης των υδάτινων πόρων που στηρίζονταν στην κοινοκτημοσύνη και την συνιδιοκτησία των δεξαμενών. Η προσφορά, δηλαδή, του κάθε κατοίκου για το κοινό σκοπό της άμυνας γινόταν, όπως και στη διαμόρφωση του εξωτερικού τείχους του οικισμού, άμεση πραγματικότητα.

Εκτός από τις παραπάνω δεξαμενές που χρησιμοποιούνταν από τους κατοίκους και που δεν γνωρίζουμε πόσες ακριβώς ήταν, φουντάνα υπήρχε και κάτω από τον κεντρικό πύργο του οικισμού, εκεί που σήμερα είναι ο νάρθηκας του νέου ναού των Ταξιαρχών, και η οποία διακρίνεται ακόμα και σήμερα.

Παρά τα παραπάνω έργα υποδομής, το νερό δεν επαρκούσε για τις ανάγκες των κατοίκων. Έτσι το βάρος της ύδρευσης ανακουφιζόταν από ένα πηγάδι που όπως αναφέρθηκε βρίσκεται μέσα στο φρούριο, στον «πύργο του Μιλιά»(εικ.22), και πρέπει να αποτελέσει τον λόγο προσθήκης του δυτικού τριγωνικού τμήματος στον αρχικό τετράπλευρο πυρήνα. Το πηγάδι βρίσκεται

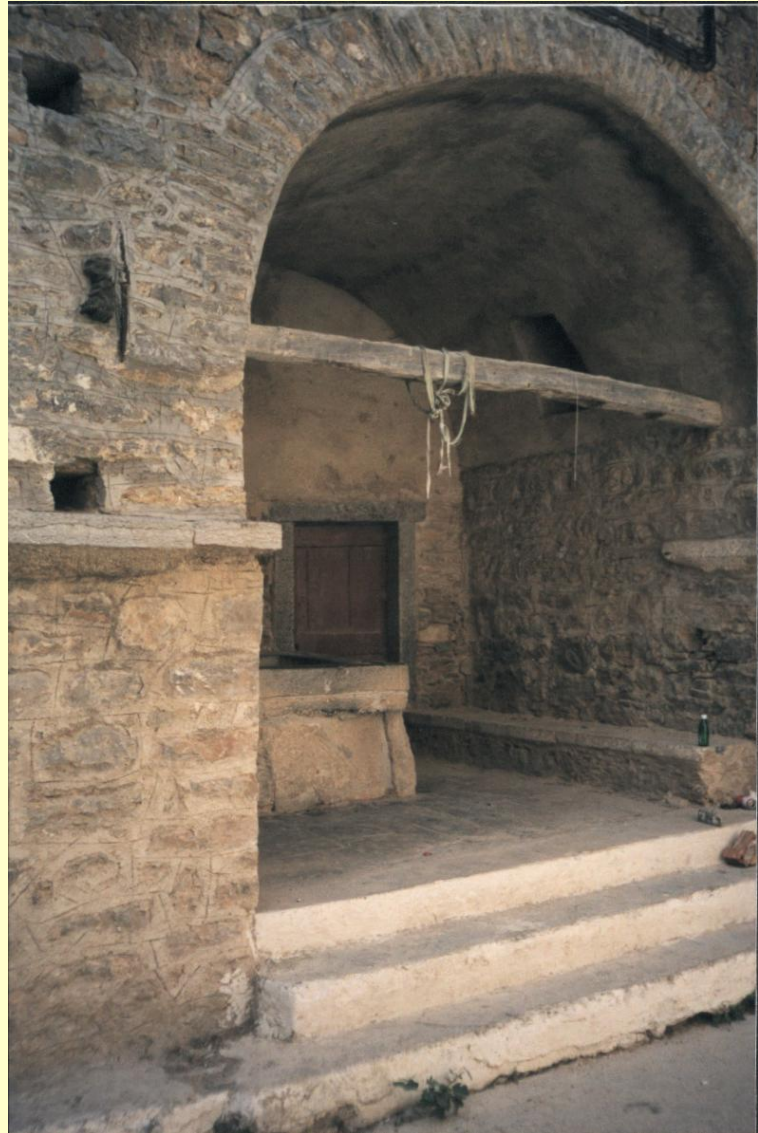
σε ένα υπόστεγο κάτω από τον πύργο στο εσωτερικό του κάστρου. Είναι χαρακτηριστικές οι αυλακιές στο στόμιο του πηγαδιού από τα σχοινιά που τόσους αιώνες ανεβοκατέβαζαν για να ανασύρουν νερό οι κάτοικοι και οι στρατιώτες. Μάλιστα επειδή οι πλάκες υπέστησαν τρομερή φθορά τοποθετήθηκαν πάνω σ' αυτές άλλες, που και αυτές είχαν την ίδια τύχη. Μια υπόγεια σήραγγα ένωνε το πηγάδι με τον κεντρικό πύργο του κάστρου ώστε, αν ο εχθρός καταλάμβανε το χωριό αλλά άντεχε ο κεντρικός πύργος, οι πολιορκούμενοι σ' αυτόν να έχουν νερό. Αρχικά το πηγάδι αυτό δεν χρησιμοποιούνταν από τους κατοίκους, αλλά μόνο από τους φύλακες, τους στρατιώτες του φρουρίου, γιατί δεν είχε τόσο μεγάλη ποσότητα νερού ώστε να τροφοδοτήσει όλο το χωριό.

Όταν σταμάτησαν οι

πειρατείες και καταργήθηκε

ο στρατός δόθηκε στη διάθεση των κατοίκων. Εν τω μεταξύ οι κάτοικοι ήταν υποχρεωμένοι να εφοδιάζονται νερό από τα γύρω πηγάδια και τις εξοχικές πηγές της περιοχής για να συμπληρώνουν την ποσότητα του που ήταν απαραίτητη για τις ανάγκες τους.

Συμπερασματικά, και με κάθε επιφύλαξη, μπορούμε να πούμε ότι στο υπέδαφος του οικισμού πρέπει ακόμα και σήμερα να υπάρχει ένα αξιοθαύμαστο δίκτυο από σήραγγες και δεξαμενές, ανάλογης σπουδαιότητας και προσοχής, με το υπέργειο τμήμα του οικισμού.

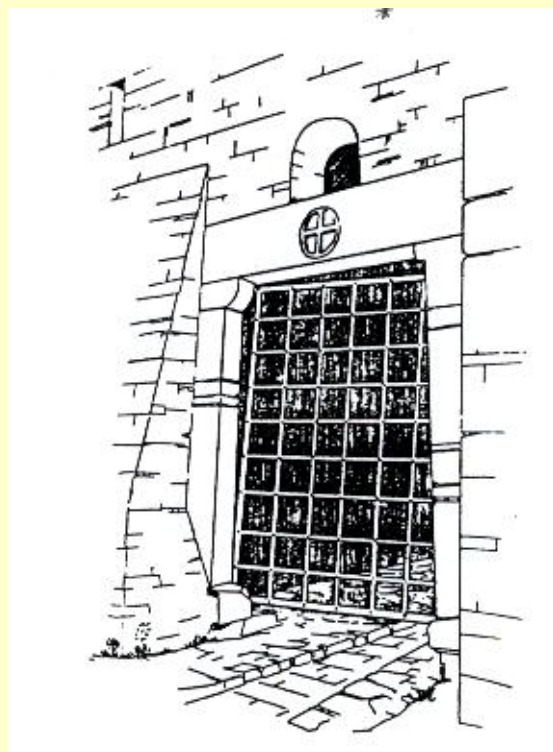

Εικ. 22 : Το πηγάδι στον «πύργο του Μιλιτά».
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

13. ΟΙ ΠΥΛΕΣ

Ελάχιστες πύλες σώζονται πια στα μεσαιωνικά χωριά. Ούτε μπορούμε να ξέρουμε με βεβαιότητα πόσες είχε κάθε χωριό. Μόνο στα Μεστά φαίνεται σαφώς πως υπήρχαν δύο, εκ των οποίων η μια (η Πόρτα του Καπετάνιου) διατηρείται πολύ καλά. Ο οικισμός αρχικά πρέπει να είχε μία μόνο πύλη⁶ (την πόρτα του Καπετάνιου) και σε επόμενη φάση πρέπει να ανοίχτηκε η δεύτερη, στο δυτικό τμήμα του οικισμού που πρέπει να είναι μεταγενέστερο .

Οι πόρτες του χωριού, εκτός από περιπτώσεις κινδύνου, έκλειναν κάθε βράδυ όταν έδυε ο ήλιος και άνοιγαν το πρωί με την ανατολή, από άνθρωπο που ήταν ειδικά επιφορτισμένος μ' αυτό το καθήκον. Αν κάποιος επέστρεφε αργά στο χωριό, αφότου είχαν κλείσει οι πόρτες, ήταν υποχρεωμένος να διανυκτερεύσει στο ύπαιθρο. Αυτό συνέβαινε όχι μόνο όταν υπήρχε κίνδυνος επιδρομής αλλά καθημερινά, γιατί το χωριό ήταν τόπος κατοικίας για τους ντόπιους, αλλά ταυτόχρονα λειτουργούσε και ως στρατόπεδο για τους κατακτητές.

Εικ. 23 : Η βόρεια πύλη των Μεστών
Πηγή: Α. Λαμπάκης – Χ. Μπούρας,
«Τα μεσαιωνικά χωρια της Χίου» ,
«Ελληνικό Λαϊκό Σπίτι» ,Αθήνα 1960.

14. Η ΠΥΛΗ ΤΟΥ ΚΑΠΕΤΑΝΙΟΥ

Στο εσωτερικό της πύλης του Καπετάνιου(εικ.23,24), στα Μεστά, διακρίνεται ακόμα και σήμερα το μικρό παραθυράκι, που ήταν το φυλάκιο της εισόδου στο φρούριο, απ' όπου η φρουρά παρακολουθούσε την είσοδο και την έξοδο των κατοίκων. Έτσι οι κατακτητές μπορούσαν εύκολα να ελέγχουν την είσοδο των προϊόντων (ιδιαίτερα της μαστίχας) αφού με βάση αυτά επέβαλαν τους φόρους.

⁵ Στη θέση της μοναδικής πόρτας (πύλης του Καπετάνιου) άρχιζε δρόμος (είχε χαραχτεί πριν δημιουργηθεί ο οικισμός και συνέδεε το βυζαντινό μοναστήρι και το Πάνω Χωριό με την πόλη της Χίου μέσω της Ελάτας) γεγονός που δικαιολογεί τη θέση της. Ο προσανατολισμός της εισόδου του οικισμού προέκυψε μάλλον από το οδικό δίκτυο που υπήρχε.

Εικ. 24 : Η πύλη του καπετάνιου
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Η πόρτα ήταν κατασκευασμένη από χοντρές σιδερένιες λάμες και σταυρωτά πάνω σ' αυτές υπήρχαν στερεωμένα χοντρά σανίδια για μεγαλύτερη ασφάλεια. Άλλωστε πάνω από την πύλη αυτή, που είναι χτισμένη με πωρόλιθους, υπήρχε πύργος για την άμυνα. Ο πύργος αυτός, που είχε δύο ορόφους και έφερε πολεμίστρες, πρέπει να ήταν η κατοικία του διοικητή του φρουρίου (φρούραρχου), του Καπετάνιου, απ' όπου πήρε και το όνομά της η πύλη(στα συμβόλαια μέχρι σήμερα η περιοχή αναφέρεται με αυτή την ονομασία). Στο υπόγειο του πύργου υπήρχε σκοτεινό δωμάτιο που λειτουργούσε σαν φυλακή, ενώ στη μέση του κάτω ορόφου είναι τοποθετημένη η πόρτα. Πάνω απ' αυτήν, στο κέντρο της, υπήρχε άνοιγμα 26 εκατοστών από το οποίο οι πολιορκούμενοι έριχναν βραστό λάδι στην περίπτωση που κάποιος πλησίαζε με σκοπό να παραβιάσει την πόρτα. Μεταγενέστερα όταν ο πύργος έγινε κατοικία, τοποθέτησαν στο σημείο αυτό ένα ξύλο που φαίνεται και σήμερα και το γέμισαν με υλικό από το οποίο έφτιαχναν την αστρακιά (δάπεδο). Η πόρτα προστατεύονταν εκτός από τον πύργο που την περιβάλλει, και από τον αριστερό και το δεξιό πύργο του φρουρίου, στην ευθεία γραμμή, και αυτό για λόγους μεγαλύτερης ασφάλειας.

Μεταγενέστερα, όταν ο κίνδυνος των πειρατών περιορίστηκε, ανοίχτηκαν ακόμα δύο πόρτες, η Πάνω πόρτα και η Κάτω πόρτα, επειδή ήταν μεγάλο πρόβλημα η είσοδος και η έξοδος ανθρώπων και ζώων από δύο πόρτες. Οι πόρτες αυτές ανοίχτηκαν σε σημεία του εξωτερικού τείχους που δεν αποτελούσαν εξωτερικό τοίχο σπιτιού, δηλαδή ήταν ελεύθερα.

15. ΤΟ ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ

Άρτιο δίκτυο δρόμων βρίσκουμε μόνο στα Μεστά(εικ.12) Το βασικό σύστημα κυκλοφορίας το αποτελούν τρεις δρόμοι, που ξεκινούν από τον κεντρικό πυρήνα με τον πύργο και καταλήγουν στις πύλες. Ο ένας βασικός δρόμος με πλάτος ίδιο με του κεντρικού τετράγωνου

δακτυλίου που περιβάλλει τον πύργο, ενώνει τον κεντρικό πυρήνα με την μοναδική⁷ είσοδο – έξοδο του οικισμού (την πόρτα του Καπετάνιου). Έχει διεύθυνση από βορρά προς νότο, με απόκλιση 15° προς την ανατολή, και είναι κάθετος προς την εξωτερική πλευρά. Στη θέση της μοναδικής πόρτας άρχιζε δρόμος (είχε χαραχτεί πριν δημιουργηθεί ο οικισμός και συνέδεε το βυζαντινό μοναστήρι και το Πάνω Χωριό με την πόλη της Χίου μέσω της Ελάτας) γεγονός που δικαιολογεί τη θέση της. Ο προσανατολισμός της εισόδου του οικισμού προέκυψε μάλλον από το οδικό δίκτυο που υπήρχε. Δύο ακόμα κάθετοι δρόμοι, με τη διεύθυνση του βασικού, συγκλίνουν στην οξεία γωνία του πενταγωνικού περιγράμματος του χωριού και έχουν απόκλιση 15° από τον άξονα ανατολή-

Εικ. 25 : Η πύλη στον πύργο του Μιλιά.
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

⁶ Αρχικά η πόρτα του καπετάνιου ήταν η μοναδική πύλη του χωριού. Στη συνέχεια πρέπει να δημιουργήθηκε η δεύτερη πύλη στο δυτικό τμήμα του οικισμού που θεωρείται μεταγενέστερο.

δύση. Οι δύο αυτοί δρόμοι, πού αρχίζουν από τον κεντρικό δακτύλιο, ολοκληρώνουν το βασικό οδικό δίκτυο του οικισμού.

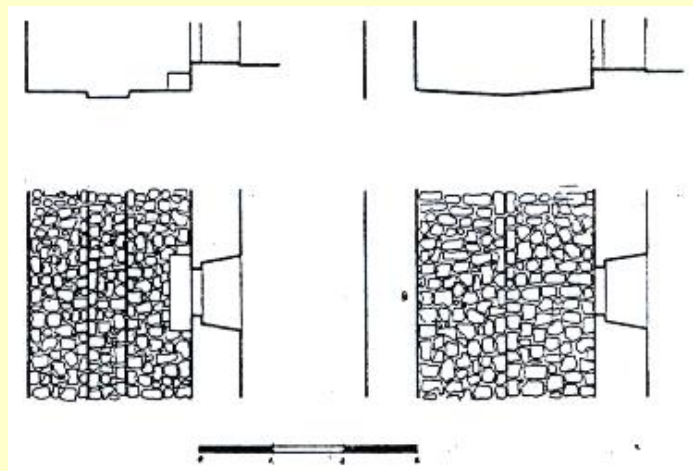
Η προσπέλαση στον υπόλοιπο οικισμό γίνεται με βρόγχους ή αδιέξοδα, πού ξεκινούν από τον κεντρικό πυρήνα. Τα αδιέξοδα καταλήγουν είτε στα εξωτερικά σπίτια, είτε στην περιμετρική στοά που σχηματίζονταν (παράλληλα με τον εξωτερικό δρόμο) στο ισόγειο των εξωτερικών κατοικιών μεταξύ σπιτιού και τείχους, και ένωνε τους γωνιακούς πύργους. Τα αδιέξοδα αυτά, ενώ δίνουν την εντύπωση του τυχαίου, είναι σχεδιασμένα με μεγάλη σοφία. Ο τρόπος που είναι διαμορφωμένα επιτρέπει την ανανέωση του αέρα, ενώ ταυτόχρονα εξυπηρετούν και αυτά αμυντικούς σκοπούς. Ο αντίδεος από τη ρυμοτομία του χωριού εχθρός, και αν ακόμα έμπαινε στο κάστρο, ήταν πολύ εύκολο να χαθεί μέσα στα δαιδαλώδη και αδιέξοδα στενά και να εξουδετερωθεί από τους αμυνόμενους. Οι κεντρικοί δρόμοι έχουν πλάτος περί τα δύο μέτρα, ενώ οι δευτερεύοντες γίνονται πιο στενοί, με πλάτος έως 1,50 μέτρο.

Οι δρόμοι είναι συνήθως καμπυλωμένοι. Έτσι δεν δημιουργούνται φυγές προς το βάθος, αποφεύγονται τα ρεύματα του αέρα τον χειμώνα και διευκολύνεται η άμυνα.

Οι δρόμοι είναι στρωμένοι με πέτρες, και στη μέση τους σχηματίζεται αυλάκι για τα νερά της βροχής, πού παίρνει διάφορες μορφές. (εικ.26)

Η μέθοδος αυτή αποχέτευσης απαντάται και σε άλλα μέρη της Ελλάδας (Πήλιο, Αρκαδία κ.τ.λ.). Τα νερά συγκεντρώνονται στα αυλάκια των κεντρικών δρόμων και φέρονται έξω από τα τείχη.

Πάνω από τους δρόμους υπάρχουν συχνά δωμάτια σπιτιών, πού στηρίζονται σε ημικυλινδρικούς θόλους, και τα οποία προέκυψαν από επέκταση των σπιτιών ως απόρροια της στενότητας που δημιουργούσαν τα σταθερά εξωτερικά όρια του οικισμού. Έτσι ο δρόμος σκεπάζεται από πάνω. Άλλοτε πάλι πάνω από τους δρόμους υπάρχουν τόξα, που αντιστηρίζουν τους κυλινδρικούς θόλους των δωματίων, δεξιά και αριστερά⁸, σαν γέφυρες, υπό μορφή εναέριων ή μετέωρων αντηρίδων, γεγονός που επαυξάνει την εντύπωση του λαβύρινθου που δεσπάζει στα χωριά ενώ παράλληλα λειτουργούν ως αντισεισμικό προστατευτικό

Εικ. 26 : Τομές και κατόψεις δρόμων
Πηγή: Α. Λαμπάκης – Χ. Μπούρας, «Τα μεσαιωνικά χωριά της Χίου», «Ελληνικό Λαϊκό Σπίτι», Αθήνα 1960.

⁷ Όμοια τόξα βρίσκουμε και στη Σαντορίνη, όπου και εκεί υπάρχουν θόλοι για την κάλυψη των σπιτιών. Κοινή ονομασία τους είναι «πουντιά», που προφανώς προέρχεται από το λατινικό pons-pontis = γέφυρα.

στοιχείο. Το ύψος της καμάρας, που μπορεί να σκεπάζει τους δρόμους έχει προκύψει από τα ελάχιστα των διαστάσεων του φορτωμένου μουλαριού με τον αναβάτη του, και σπάνια ξεπερνά τα 2,5 μέτρα. Το ίδιο ισχύει και για το πλάτος των δρόμων. Τα δώματα των σπιτιών ενώνονται με τις γέφυρες των τόξων αυτών, και γίνεται έτσι εύκολο στους κατοίκους να μετακινηθούν από σπίτι σε σπίτι σε περίπτωση κινδύνου του χωριού, αφού άλλωστε τα δώματα βρίσκονται όλα στο ίδιο περίπου ύψος.

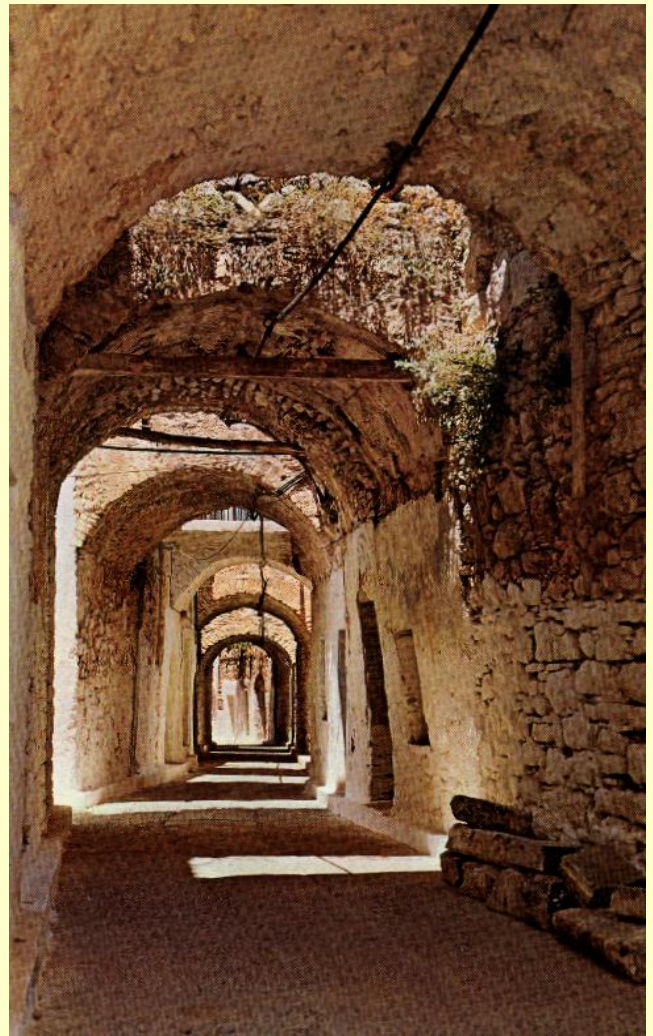

Εικ. 26 : Δρόμοι των Μεστών. Αριστερά διακρίνεται το αυλάκι απορροής υδάτων στη μέση του δρόμου
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Οι δρόμοι, σκοτεινοί, στενοί, με τα τόξα ψηλά και το καμπύλο τους σχήμα, παίρνουν ένα έντονο γραφικό χαρακτήρα και μας δίνουν μια ιδέα της μεσαιωνικής πόλης. Παρά την αυστηρότητα των προσόψεων, χάρη στην ιδιομορφία του πολεοδομικού ιστού, ο κινούμενος στους δρόμους έχει συνεχείς εκπλήξεις και καθοδηγείται αναγνωρίζοντας τις κατά περίπτωση ιδιομορφίες των αποτελεσμάτων του φυσικού φωτισμού σ' αυτούς. Η εντύπωση αυτή ατονεί βέβαια στα χωριά που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια ουσιώδεις αλλαγές του κτισμένου περιβάλλοντος. Εννοείται ότι, από τη στενότητα του χώρου, δεν υπάρχουν πουθενά δέντρα.

Εικ. 27 : Δρόμοι των Μεστών. Δωμάτια σπιτιών πάνω από τους δρόμους.
Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Εικ. 28 : Δρόμοι των Μεστών. Δεξιά, σ' όλο το μήκος του δρόμου, τόξα συνδέουν τις ταράτσες των σπιτιών σαν φέφουρες.
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

16. ΟΙ ΠΛΑΤΕΙΕΣ

Όπως είναι φανερό τα σπίτια, και ειδικά εκείνα του κάστρου, δεν διαθέτουν ανοικτούς χώρους για κήπο, αφού είναι κτισμένα με τέτοιο τρόπο που το ένα είναι συνέχεια του άλλου. Γίνεται λοιπόν εύκολα αντιληπτό ότι ο μόνος ελεύθερος χώρος του χωριού είναι η κεντρική πλατεία, που είναι πάντοτε συνδυασμένη με το κεντρικό οχύρωμα. Σ' αυτήν καταλήγουν οι κεντρικές αρτηρίες, που αρχίζουν από τις πύλες και χαρακτηρίζεται από το κλειστό της σχήμα. Χρησιμεύει για τη συγκέντρωση των κατοίκων και την κυκλοφορία.

Οι κάτοικοι των Μεστών ονομάζουν την πλατεία του χωριού «λιβάδι» και αποτελεί γι' αυτούς καταφύγιο μετά την κούραση της ημέρας. Είχε άμεση επαφή με τον κεντρικό πύργο, την θέση του οποίου έχει πάρει σήμερα ο νέος ναός των Ταξιαρχών.

Δ. ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΡΙΞΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ-ΥΛΙΚΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ- ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

1. ΑΡΧΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ

1.1 Η ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ

Η επανάληψη είναι η βασική αρχή στην οργάνωση της κατοικίας, που κυριαρχεί τόσο στην ίδια όσο και στα μικρότερα αρχιτεκτονικά στοιχεία της (εισόδους, σκάλες, παράθυρα, πόρτες, φεγγίτες, θυρίδες, κ.λ.π.). Η επανάληψη της κατοικίας και των επί μέρους στοιχείων της έδωσαν μια συλλογική μορφή στον οικισμό. Δημιουργείται ένα περιβάλλον όπου δεν αναγνωρίζεται ο προσωπικός δημιουργός, αλλά η «δημιουργική ομάδα», που εκφράζει και το κοινωνικό περιεχόμενο του οικισμού. Η ομοιόμορφη εμφάνιση των σπιτιών, χαρακτηριστικό των σπιτιών των μεσοβυζαντινών χρόνων, δίνει στο σύνολο την «αμορφία», τη γραφική ακανονιστία και τη «συσώρευση» στοιχείων που συναντούμε και στους μεταγενέστερους ανώνυμους οικισμούς της Ελλάδας. Ωστόσο, οι μικρότερης σημασίας παραλλαγές ανάμεσα στις κατοικίες έχουν σαν αποτέλεσμα την έλλειψη μονοτονίας σ' αυτή την επανάληψη.

1.2 Η ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΔΙΑΤΑΞΗ

Τόσο η διάταξη της κατοικίας μέσα στον οικισμό όσο και η ίδια η οργάνωσή της επηρεάζεται άμεσα από την αντίληψη του μεσαιωνικού ανθρώπου για ασφάλεια και συγκέντρωση. Η κάθε κατοικία αποτελούσε μέρος του γενικού και οχυρωματικού συστήματος. Για το σκοπό αυτό, τα εξωτερικά σπίτια, που σχημάτιζαν το τείχος, τοποθετούνταν κολλητά το ένα στο άλλο χωρίς να δημιουργούνται κενά μεταξύ τους. Δεν είχαν ανοίγματα προς τα έξω και παράλληλα διέθεταν ενισχυμένη δόμηση.

Την ίδια οργανωτική αρχή εξυπηρετεί η ύπαρξη επίπεδων δωμάτων (ξάτων) ίδιου ύψους, που έδιναν στους κατοίκους τη δυνατότητα διαφυγής προς τον πύργο σε περίπτωση κινδύνου. Η ίδια η κατοικία οργανώνεται σαν οχυρό, αφού στο ισόγειό της (κατώγι) υπήρχαν μικρές τοξικές θυρίδες, που χρησίμευαν για την άμυνα. Τέλος, τα υλικά δόμησης (ασβεστόλιθος, πωρόλιθος, και σχιστόλιθος), όντας απρόσβλητα από τη φωτιά, εξυπηρετούσαν με τη σειρά τους την αμυντική λειτουργία.

1.3 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

Η αντίληψη της ασφάλειας δημιουργεί την αρχή της οικονομίας του χώρου. Στον περίβολο των τειχών του οικισμού έμεινε σεβαστή η αρχή του περιορισμού των διαστάσεών του. Έτσι τα σπίτια περιορίστηκαν σε έκταση και αναγκαστικά αναπτύχθηκαν σε ύψος. Η στενότητα του χώρου κυριαρχεί στην οργάνωση της κατοικίας. Γενικεύονται οι μικροί χώροι, και τα επί μέρους στοιχεία της κατοικίας οργανώνονται με σκοπό τον περιορισμό των διαστάσεων του χώρου που καταλαμβάνουν (κοινές εισοδοί σπιτιών, ξύλινες κινητές σκάλες που οδηγούν από το αίθριο στο δώμα – εδώ η αρχή της οικονομίας του χώρου συνδυάζεται με την αντίληψη της ασφάλειας).

2. ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ, ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ

2.1 ΓΕΝΙΚΑ

Τα σπίτια των Μεστών είχαν κατά κανόνα έναν όροφο πάνω από το ισόγειο. Οι εξαιρέσεις ήταν πολύ λίγες, με δύο ορόφους σε μερικά σπίτια ή απλά ισόγεια. Συγκρίνοντας τις κατόψεις, διαπιστώνει κανείς ότι συχνά υπήρχαν ουσιώδεις διαφορές σχημάτων μεταξύ ισογείου και ορόφου και πολλές φορές οι επάνω τοίχοι δεν συνεχίζονταν κάτω αλλά πατούσαν σε θόλους. Αυτά είναι προφανώς τα αποτελέσματα τροποποιήσεων που πραγματοποιήθηκαν κατά καιρούς για να εξυπηρετήσουν ανάγκες για τις οποίες υπάρχουν ασυσχέτιστες πληροφορίες.

Τα σπίτια χωρίζονται σε δύο κατηγορίες τα μονόχωρα και τα δίχωρα, ανάλογα με τον αριθμό των κατοικήσιμων χώρων που υπάρχουν στον όροφο, το ανώγι. Στο κατώγι τα σπίτια είναι όμοια, είτε είναι μονόχωρα, είτε δίχωρα. Ειδικότερα τα δίχωρα σπίτια, τα κατατάσσουμε σε τέσσερις υποδιαιρέσεις, ανάλογα με τη μορφή του ηλιακού (αίθριου) : σπίτια με ηλιακό ανοικτό προς το δρόμο, με κλειστό ηλιακό, με ανοικτό εσωτερικό ηλιακό και με ηλιακό σε δύο επίπεδα.

Η στενότητα του χώρου είχε άμεσα επηρεάσει τους τύπους των σπιτιών. Στο ισόγειο (κατώγι), ένας σκοτεινός και στενός χώρος, αναπτύσσονταν οι στάβλοι, με τα ζώα, τις τροφές τους, καθώς και τα γεωργικά εργαλεία, ενώ στον όροφο (ανώγι), διαμορφωνόταν η κυρίως κατοικία. Τη συνύπαρξη ζώων και ανθρώπων επέβαλλαν πανάρχαιες συνθήκες ανασφάλειας και την έκανε εφικτή η ύπαρξη του αίθριου. Εννοείται ότι δεν υπήρχε αυλή.

2.2 Η ΕΙΣΟΔΟΣ

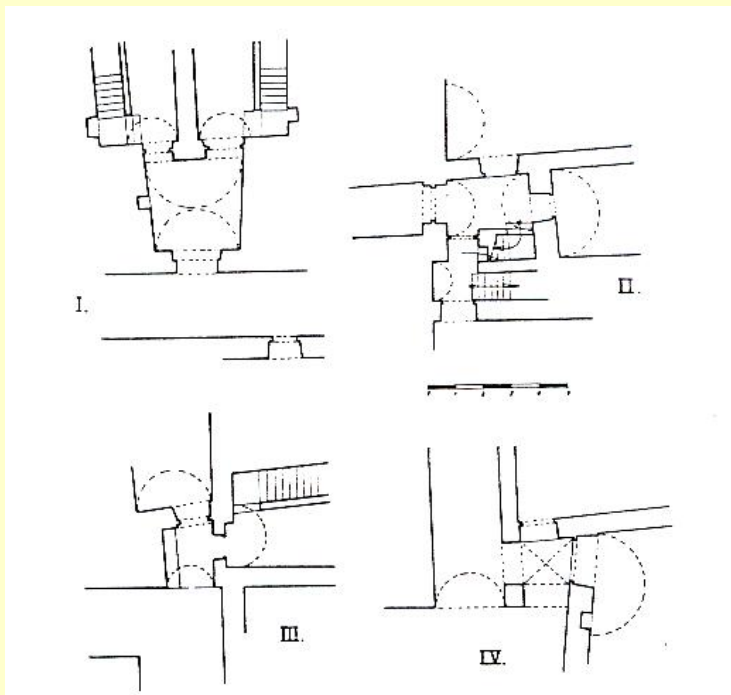
Η είσοδος στο κατώγι γινόταν συνήθως απ' ευθείας από το δρόμο. Πολλές φορές όμως συναντούμε ιδιότυπες διατάξεις εισόδων που προέκυψαν από διάφορες συνθήκες. Έτσι έχουμε :

A) Κοινή είσοδο δύο σπιτιών. Ένας μικρός συνήθως χώρος ανήκει σε δύο κατοικίες. Έχει πόρτα προς το δρόμο και καλύπτεται με κυλινδρικό θόλο.

B) Κοινή είσοδο σε τέρμα αδιεξόδου. Εδώ ο μικρός αυτός χώρος έχει τέσσερα ανοίγματα, δύο για τα ανώγια των σπιτιών και δύο προς τους στάβλους. Παρατηρείται συνδυασμός των κλιμάκων για τη μεγίστη οικονομία χώρου.

Γ) Είσοδο στην εξωτερική γωνία καμπτόμενου δρόμου, με χώρο καλυπτόμενο και πέτρινο κάθισμα. Κοινή είσοδος στο στάβλο και προς τη σκάλα.

Δ) Στεγασμένη είσοδο πριν από την πόρτα του στάβλου και του ανωγιού, με πεσό και σταυροθόλιο. Από πάνω επεκτείνεται το ανώγι.

Εικ. 29 : Λεπτομέρειες εισόδων.
I-II:είσοδος σε δυο σπίτια ,
III-IV:είσοδος σε ένα σπίτι .
Πηγή : Α. Λαμπάκης –
Χ.Μπούρας ,
«Τα μεσαιωνικά χωριά της
χίου»,
«Ελληνικό Λαϊκό Σπίτι» ,Αθήνα
1960

2.3 Η ΣΚΑΛΑ ΑΝΟΔΟΥ

Η σκάλα ανόδου από το κατώγι στο ανώγι (πάντοτε πέτρινη και κτιστή) κατασκευαζόταν εσωτερικά, είχε πλάτος κυμαινόμενο από 0,60 έως 1,05 μέτρα, και η κλίση της ήταν πολύ μεγάλη. Σε κάτοψη είχε σχήμα Γ ή Π, ή, ακόμη απλούστερα, ακολουθούσε την ευθεία και βρισκόταν πάντοτε σε επαφή με τον τοίχο του κατωγιού. Η σκάλα στηριζόταν σε κυλινδρικούς θόλους (γέρματα) και η όλη κατασκευή της θυμίζει ανάλογη του Μυστρά. Οι θόλοι υποστήριξης και κάλυψης των κλιμάκων ή είναι κάθετοι στη γραμμή ανάβασης, ή παράλληλοι. Συνήθως κατασκευάζονται με κεκλιμένες γενέτειρες, παράλληλες με τις γραμμές ανάβασης. Οι θόλοι αυτοί προεξέχουν μέσα στα δωμάτια, οπότε διαμορφώνονται κατάλληλα (ρούμπα), ή προεξέχουν στο αίθριο (ηλιακό), οπότε από πάνω τους κατασκευάζεται ο φούρνος. Στην άλλη πλευρά της σκάλας, που θα έμενε ελεύθερη προς το χώρο του κατωγιού, κατασκευαζόταν πάντοτε ένας λεπτός τοίχος. Όταν η σκάλα δεν έχει θόλο κάλυψης και λείπει και ο δεύτερος παράπλευρος τοίχος της, έχουμε μια ειδική διαρρύθμιση, τον μπαλό, που συναντάται κυρίως στους Ολύμπους. Εξωτερικές σκάλες ήταν οπωσδήποτε σπάνιες.

2.4 ΤΟ ΑΙΘΡΙΟ (ΗΛΙΑΚΟΣ Ή ΑΓΕΡΤΟ Ή ΠΟΥΝΤΙ Ή ΞΑΤΟ)

Στο αίθριο (άγερτο ή ηλιακό ή πουντί ή ξάτο), που διαμορφωνόταν μόνο στον όροφο και βρίσκονταν σε ύψος 3 – 4 μέτρων από το έδαφος, οδηγούσε η πέτρινη σκάλα, συνήθως απευθείας από την κάτω είσοδο. Αποτελούσε το κέντρο της σύνθεσης, γιατί εξυπηρετούσε όλες τις κινήσεις, οριζόντια και κατακόρυφα, έδινε αερισμό και φωτισμό στα γύρω δωμάτια, στολιζόταν με άνθη σε γλάστρες και επέτρεπε την άμεση προσπέλαση του δώματος (βότας).

Το ξάτο, το ζωτικό αυτό στοιχείο του σπιτιού, δεν είχε πάντοτε την ίδια μορφή. Σε πολλά σπίτια είχε γίνει ένα είδος προθάλαμου, γιατί είχε στεγαστεί με καμάρα (σε βάρος της καθαριότητας) και αεριζόταν από μικρούς φεγγίτες σε υπερύψωση. Άλλοτε έφθανε ως την πρόσοψη του σπιτιού, οπότε διαμορφώνονταν με ένα ή δύο τόξα και μπορούσε να στεγαστεί σ' ένα τμήμα του, ή και να διαμορφωθεί σε δύο επίπεδα.

Στους γύρω τοίχους σε όλα τα σπίτια, και όχι μόνο στον ηλιακό, υπήρχαν θυρίδες (κουφώματα). Αυτές ήταν κόγχες στο μισό συνήθως, πάχος του τοίχου, τομής συνήθως ορθογωνίου, σπανιότερα ημικυκλικής, που δεν είχαν ξύλινα φύλλα για να κλείνουν. Συνήθως δε, απείχαν 0,60 μέτρα από το πάτωμα. Σ' αυτές, τοποθετούνταν πήλινες στάμνες με νερό ή μικρότερες (μπουρμπούλια) και άλλα σκεύη του νοικοκυριού. Το ξάτο πάντως, στην τυπική του μορφή, εξυπηρετούσε την απαραίτητη στο Μεσαίωνα λειτουργία της αποχώρησης πάνω από τα δώματα, την τρίτη δηλαδή οριζόντια κίνηση, όπως είδαμε.

Εικ. 30 : Προοπτικό στον ηλιακό
Πηγή : Α. Λαμπάκης -Χ.Μπούρας ,
«Τα μεσαιωνικά χωριά της χίου»,
«Ελληνικό Λαϊκό Σπίτι» ,Αθήνα 1960

2.5 Ο ΟΡΟΦΟΣ

Τα δωμάτια στον όροφο, γύρω από το ξάτο, πάντοτε σχεδόν θολοσκέπαστα, είχαν τις γνωστές χρήσεις : το μεγαλύτερο, το «καλό σπίτι» (σάλα) ήταν ένα είδος σαλονιού ή χώρου διημέρευσης (καθιστικό), με τα έπιπλα της εποχής (τραπέζι, καρέκλες, κρεβάτι καλοντυμένο για επισκέπτες, ράφια με μποτίλιες, κουφωτό ντουλάπι με ποτήρια, φλιτζάνια και πιάτα). Στις τέσσερις γωνιές της σάλας, κατά την ανέγερση, τοποθετούσαν αρκετές φορές άδεια πιθάρια για την αποφυγή υπερφόρτωσης σε άλλα σημεία της κατοικίας. Επίσης, στο ανατολικό τοίχωμα και σε ύψος 2-3 μέτρων ήταν, σε σχέδιο μεγάλης κορνίζας, κατασκευασμένο το εικονοστάσι με το καντήλι, (που άναβε με φυσικά φιτιλάκια, μαζεμένα από την εξοχή το καλοκαίρι), ξύλινες ζωγραφισμένες εικόνες, τα στέφανα του ανδρόγυνου σε ειδική θήκη και την ψιλή μαστίχα που χρησίμευε για λιβάνι. Οψιμότερα η σάλα φωτιζόταν με μια μεγάλη κρεμαστή λάμπα πετρελαίου.

Τα μικρότερα δωμάτια χρησιμοποιούνταν ως υπνοδωμάτια αλλά και ως προσωρινοί χώροι για επεξεργασία και φύλαξη προϊόντων. Σε κάποιο από τα δωμάτια αυτά υπήρχε ο αργαλειός καθώς και όλα τα άλλα εργαλεία που χρειάζονταν στη διαδικασία της ύφανσης (σβία, ανέμη κ.ά.).

Η αποθήκη τροφίμων (κελάρι) ήταν ένα μικρό δωμάτιο στον όροφο, που περιείχε πιθάρια με λάδι, μεγάλες φιάλες (μπουσέδες) με ρακί, πιθόπουλα με κρασί, σύκα ψημένα στο φούρνο ή πατητά ζαχαρωμένα, αμύγδαλα και όλα τα δημητριακά. Μεγάλα κομμάτια χοιρινά και πολλά λουκάνικα ήταν κρεμασμένα σε φυσικά κρεμαστάρια, φτιαγμένα συνήθως από κέδρο.

Μέσα στα δωμάτια σχηματίζονταν μερικές φορές και μικρά σε έκταση μεσοπατώματα (παραπουντιά), που χρησίμευαν για αποθήκες, ή διαμορφώνονταν και ξύλινα πατώματα (πατάρια) στο ύψος της καμάρας, που αποτελούσαν τους κοιτώνες για ζεστασιά το χειμώνα και δροσιά το καλοκαίρι.

Η κουζίνα (μαγειρειό) και ο φούρνος δεν είχαν σταθερή θέση στο σπίτι. Συνήθως σχετίζονται με το αίθριο ή με τον προθάλαμο της εισόδου, κάτω. Τα μαγειρικά σκεύη ήταν όλα πήλινα, στο μέσο δε του μαγειρειού βρισκόταν λάκκωμα για το άναμμα της φωτιάς, που μεταγενέστερα αντικαταστάθηκε από το τζάκι, ενώ ο χώρος φωτιζόταν από ένα πήλινο αβαθές δοχείο με καναλωτό γείσο, όπου δύο ή τέσσερα φτιίλια έκαιγαν λάδι (λυχνάρι) στηριγμένο πάνω σ' ένα μικρό κοντάρι φυτεμένο σ' ένα μεγάλο πέλημα από αγριόξυλο (λυχνοστάτης).

Τα εσωτερικά ανοίγματα (οι πόρτες), όπως και τα εξωτερικά είχαν συνήθως, ως φέρουσα κατασκευή τοξωτό υπέρθυρο. Σε άλλες πάλι περιπτώσεις το ρόλο της στήριξης έπαιζε μονολιθικό πρέκι πλαισίωσης, ενώ συχνά, τα δύο παραπάνω λειτουργούσαν συμπληρωματικά. Τέλος, μικρή χρήση είχαν ξύλινα ευθύγραμμα υπέρθυρα, από χοντρούς κορμούς δέντρων, στο ύψος του τόξου, όπου αυτό υπήρχε. Το κενό που δημιουργούνταν μεταξύ της καμάρας του τόξου και του ξύλινου αυτού πρεκιού, καλύπτονταν συνήθως με μια ξύλινη επίσης πλάκα.

2.6 ΤΟ ΔΩΜΑ (ΒΟΤΑ)

Η άνοδος από το ξάτο στη βότα πραγματοποιούνταν με σκάλα εν μέρει κτιστή και εν μέρει ξύλινη φορητή. Αυτό γινόταν και για οικονομία χώρου και για λόγους άμυνας. Οι κάτοικοι μπορούσαν, σε περίπτωση κινδύνου, να ανεβούν στο δώμα και να τραβήξουν επάνω την ξύλινη σκάλα. Τα κτιστά σκαλοπάτια ήταν λίγα και κατασκευάζονταν στο πάχος του τοίχου. Με την πάροδο των χρόνων και τη βαθμιαία μετατροπή του ξάτου σε κανονικό δωμάτιο, η άνοδος στη βότα γινόταν με εσωτερική στενή ξύλινη σκάλα, η οποία κατέληγε σε μια επικλινή ορθογώνια κατασκευή κτισμένη πάνω σ' αυτή, που έκλεινε με μια πρόχειρη ξύλινη πόρτα (φανέστρα).

Στη βότα γινόταν το άπλωμα των προϊόντων (σύκα, σταφύλια, όσπρια), αλλά τα καλοκαιρινά βράδια ο ύπνος ή και οι συναντήσεις γειτόνων. Η σχέση αίθριου – δώματος δημιουργούσε προβλήματα ιδιωτικότητας, αλλά και μεγάλες δυνατότητες για ανθρώπινες σχέσεις.

2.7. ΣΤΗΡΙΞΗ – ΚΑΛΥΨΗ – ΘΟΛΟΙ

Η κατασκευή των κατοικιών στα μεσαιωνικά χωριά διαφέρει ουσιαστικά από εκείνη άλλων οικισμών του Αιγαίου, δεδομένου ότι τους δίνει πολύ μεγαλύτερη στερεότητα και διάρκεια ζωής. Παντού εφαρμόζονται λιθοδομές στους τοίχους και κτιστοί θόλοι στην κάλυψη.

Στα σπίτια γίνονταν χρήση όλων των ειδών των θόλων πλην των σφαιρικών. Τα είδη των θόλων που συνηθίζονται είναι α) Ημικυλινδρικές καμάρες⁴, β) Σταυροθόλια μεμονωμένα ή σε σειρά, γ) Μοναστηριακοί, δ) Επιμηκυσμένοι μοναστηριακοί ή σκαφοειδείς⁵ και ε) Σκαφοειδείς με τις γενέσεις τους σε σειρά τοξυλίων που πατούν σε προβόλους⁶. Η διευθέτηση των διαφόρων θόλων για την αντιστήριξη των πλαγίων ωθήσεων τους μαρτυρεί και πάλι σχεδιασμό και ειδικές γνώσεις.

Τις σκάλες, όπως είδαμε, στηρίζουν και στεγάζουν κεκλιμένοι ημικυλινδρικοί θόλοι. Τα βατά δώματα ή πατώματα πάνω από τους θόλους διαμορφώνονταν με διάστρωση χώματος ή μπαζών (κεφαλογέμισμα). Η συνέχεια της κατασκευής, τα μικρά σχετικά ανοίγματα των καλυπτομένων χώρων, η ισοστάθμιση των γενέσεων και τα άριστα συνδετικά κονιάματα έδιναν στους θόλους των σπιτιών επαρκή αντιστήριξη. Προς την πλευρά των δρόμων η αντιστήριξη εξασφαλιζόταν συχνά με τα χαρακτηριστικά εγκάρσια τόξα (συνήθως ημικυκλικά) ή με την δημιουργία καμαροσκέπαστων δωματίων πάνω από τον δρόμο.

Η χρήση του θόλου σ' όλα τα κτίρια, με τους συνδυασμούς εξουδετέρωσης των ωθήσεων και την εφαρμογή των αντιστηριζόντων τόξων πάνω από τους δρόμους (μετέωρες αντηρίδες), έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διάσωση από τους σεισμούς.

2.8. ΥΛΙΚΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ

Τα υλικά είναι ντόπια. Ασβεστόλιθοι, χοντρολαξευμένοι σε μικρά ή μεγάλα κομμάτια και σε ακανόνιστες πλάκες κατάλληλες για τη θολοδομία. Πελεκητοί παρόλιθοι των Θυμιανών χρησιμοποιούνται σε στοιχεία που σχετίζονται άμεσα με την αρχιτεκτονική της Χώρας περισσότερο στην Καλαμωτή, περιορισμένα στο Πυργί και ελάχιστα στους Ολύμπους ή τα Μεστά.

Η τοιχοποιία κατασκευάζεται συνήθως με ακανόνιστες πέτρες διαφόρων σχημάτων, και συχνά παρεμβάλλονται και πλίνθοι. Οι τοιχοποιίες από αργούς ή χοντρολαξευμένους λίθους κτίζονται με ισχυρά ασβεστοκονιάματα, σε πάχη

⁴ Με ημικυκλική, χαμηλωμένη κυκλική ή ημιελλειπτική την διατομή.

⁵ Γνωστοί με το όνομα τεκνοκουμπέδες στη Χίο. Βλ. Α. Smith, «The Architecture of Chios», Ph. Argenti (επίμ.), London 1962, σελ. 34, πιν. 21, 7 και 8.

⁶ Είναι συνήθεις σε μεγάλους χώρους και αποτελούν ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της Χίου, όπου ονομάζονται λιονέττες ή βότες με καυκιά.

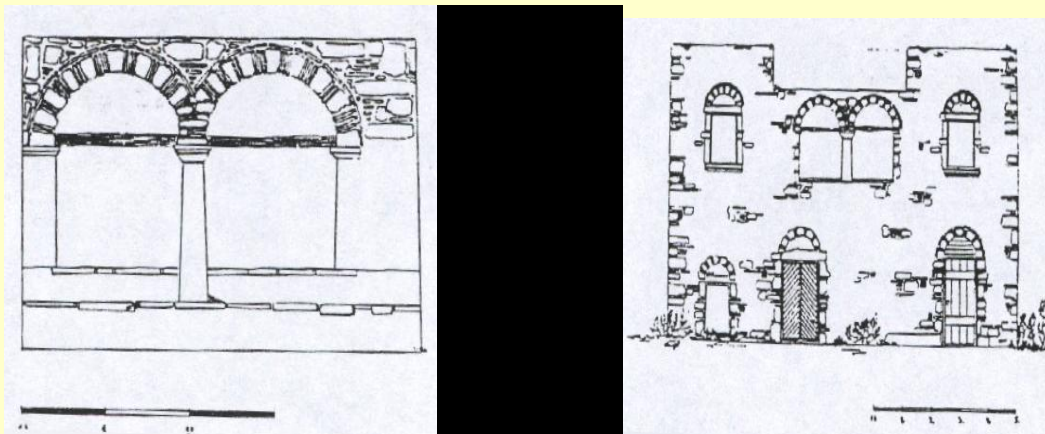
50 έως 70 πόντους.

Οι θόλοι γίνονται πάντοτε από πλακοειδείς πέτρες και φυσικά σε ξυλότυπο.

Τα δάπεδα, στα μεσαιωνικά χωριά της Χίου, ήταν στα ισόγεια και τους δρόμους λιθόστρωτα. Στον όροφο και στην επίστρωση των δωματίων είχαν αστρακιά, ένα ισχυρότατο ασβεστοκονίαμα από ασβέστη και λεπτή άμμο, με υδραυλικές ιδιότητες και μεγάλη αντοχή. Οι ξυλοκατασκευές είναι σπάνιες στα Νοτιόχωρα και ασφαλώς ξένες προς την τοπική παράδοση.

2.9. Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΟΨΕΩΝ

Τα σπίτια όλων των μεσαιωνικών χωριών, πλην του Πυργιού, είναι πολύ λιτά στην πρόσοψή τους. Ανεπίχριστα, εμφανίζουν την τοιχοποιία τους, και μόνον τα ανοίγματα ή ο ηλιακός με το τόξο του, και ενίοτε τα τοξύλια (βοτάκια)⁶ ζωογονούν κάπως την επιφάνεια και παίρνει γραφικότητα η σύνθεση.

Εικ.31 Λεπτομέρεια από την όψη της κατοικίας του Δ. Στεργάρα στα Μεστά. Διαμόρφωση όψης του αιθρίου
Πηγή : Α. Λαμπάκης -Χ.Μπούρας ,
«Τα μεσαιωνικά χωριά της χίου»,
«Ελληνικό Λαϊκό Σπίτι» ,Αθήνα 1960

Εικ. 32 : Όψη της κατοικίας του Δ. Στεργάρα στα Μεστά
Πηγή : Α. Λαμπάκης -Χ.Μπούρας ,
«Τα μεσαιωνικά χωριά της χίου»,
«Ελληνικό Λαϊκό Σπίτι» ,Αθήνα 1960

Όταν ο ηλιακός προεκτείνονταν μέχρι το δρόμο, διαμορφώνονταν με ένα, ή δύο τόξα με μια κολώνα που τα στηρίζει. Οι παισιωτές ξύλινες προσχωρήσεις σε πρόβολο (σαχνισιά ή κιόσκι), που βλέπει κανείς σήμερα σε διάφορα μέρη των χωριών, έγιναν κατά το 19^ο αιώνα από τεχνίτες που ήρθαν από τη Χώρα.

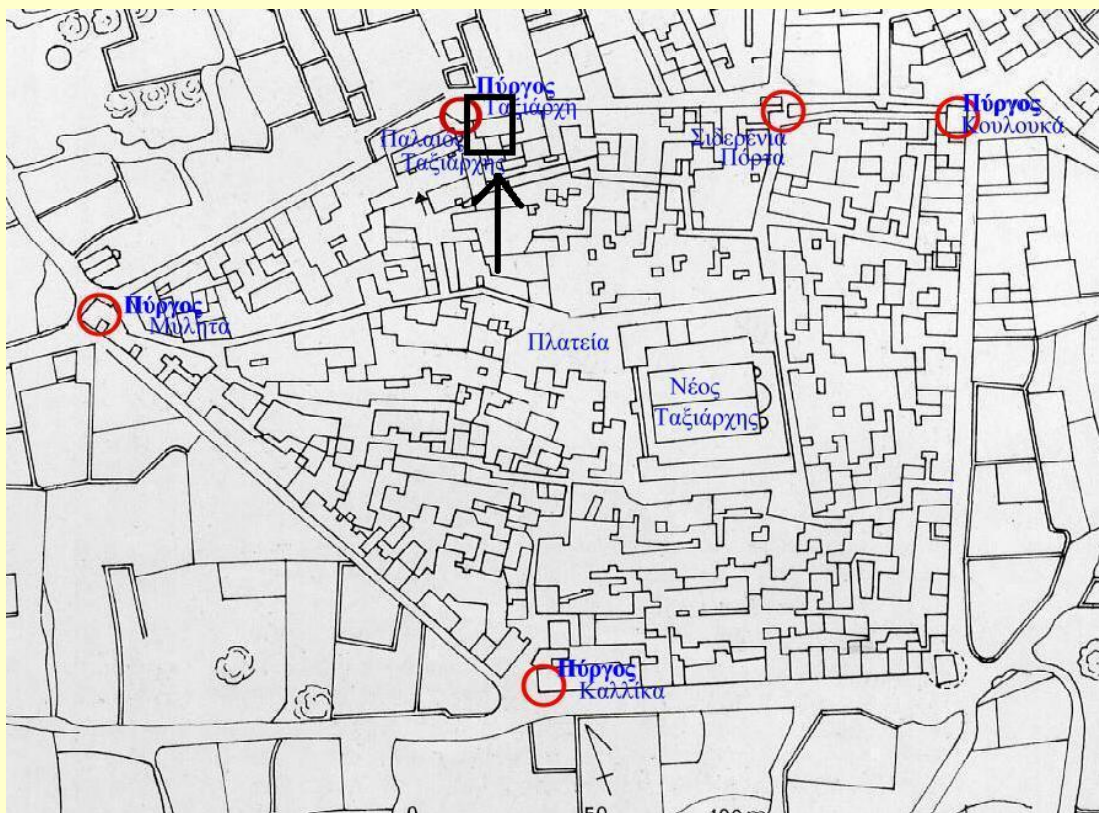
⁶ Είναι τοξύλια σε σειρά, που βαίνουν σε λίθινους προβόλους, και η καταγωγή τους είναι από την περιοχή της χώρας και του Κάμπου.

Ε. ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ-ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΤΙΣΜΑΤΟΣ

Η οικία του Διονυσίου Πιππίδη βρίσκεται κτισμένη βορειοανατολικά του παραδοσιακού οικισμού των Μεστών , δίπλα από την παλιά εκκλησία του Ταξιάρχη.

Είναι ένα από τα σπίτια που αποτελεί το εξωτερικό τείχος του οικισμού.

Οι δύο εκ των τεσσάρων όψεων του κτιρίου , η ανατολική και η δυτική γειτνιάζουν με άλλα κτίρια και δεν έχουν επαφή με το δρόμο. Αντίθετα η βόρεια κ η νότια όψη έχουν πρόσοψη σε δημόσιο δρόμο ,ενώ η μοναδική είσοδος του κτιρίου βρίσκεται στη νότια πλευρά.(βλ.εικ.33)

Εικ. 33 : Τοποθέτηση οικίας στον χάρτη.

1. ΙΣΤΟΡΙΚΑ-ΘΕΣΗ-ΠΡΟΣΒΑΣΗ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΩΝ ΧΩΡΟΣ

Σύμφωνα με πληροφορίες από κατοίκους του χωριού, οι ιδιοκτήτες της οικίας, αποτελούσαν μέλη πολυπληθούς οικογένειας και το κτίριο ανήκε πάντοτε στην οικογένεια Πιπίδη οι οποίοι ήταν αγρότες.

Τα σημάδια του χρόνου είναι εμφανή σε κάθε σημείο της κατασκευής. Η τύχη του κτιρίου είναι υπό συζήτηση καθώς οι ιδιοκτήτες του σκέφτονται την ανακαίνιση του για την χρήση εξοχικής κατοικίας .

Στο κτίριο δεν υπάρχει περιβάλλον χώρος ,καθώς αποτελούσε μέρος του εξωτερικού τείχους του χωριού ,όπως προαναφέρθηκε.

Εικ. 33 : Νότια όψη (δημοτική στοά)

Εικ. 34 : Βόρεια όψη

Το έτος κατασκευής του κτιρίου δεν μας είναι γνωστό. Σύμφωνα με τα ιστορικά στοιχεία όλα τα σπίτια που αποτελούσαν το εξωτερικό τείχος του κάστρου κατασκευάστηκαν τον 15^ο αιώνα. Σύμφωνα με τους κατοίκους των γειτονικών σπιτιών είναι πολύ πιθανό να ισχύει. Παρ' όλα αυτά στο επάνω μέρος της εισόδου βρίσκεται μία λίθινη χαραγμένη επιγραφή η οποία αναφέρει το έτος 1780. Πιθανότατα αυτή η λίθινη πλάκα να τοποθετήθηκε στο κτίριο πολύ αργότερα από το έτος κατασκευής του και για αυτό το λόγο αναφέρεται αυτή η χρονολογία.

Εικ. 35 : Λίθινη επιγραφή στην είσοδο.

Όπως θα παρατηρήσουμε από την ενότητα της δομής του κτίσματος , την ομοιότητα των υλικών και την αρμονία των αρχιτεκτονικών μελών του μπορούμε να συμπεράνουμε ότι δεν υπάρχουν οικοδομικές φάσεις γι' αυτό. Παρατηρείτε μόνο ένας διαχωρισμός του σπιτιού σε δύο ιδιοκτησίες. Η σημερινή ιδιοκτησία του Θεοδόση Πιππίδη με την ιδιοκτησία του Γεωργίου Αλμυρούδη ήταν μία. Ο Θεοδόσης Πιππίδης είχε δύο παιδιά την Καλλιόπη και τον Διονύση Πιππίδη στους οποίους και μεταβίβασε το κτίριο αφού πρώτα έκανε τον διαχωρισμό των δύο ιδιοκτησιών. Το 2005 η Καλλιόπη Πιππίδη αποφάσισε να πουλήσει το μερίδιό της στον σημερινό ιδιοκτήτη Γεώργιο Αλμυρούδη και το 2008 ο Διονύσης Πιππίδης μεταβίβασε το δικό του μερίδιο (το κτίριο που μελετάμε) στον γιο του Θεοδόσιο Πιππίδη. Θα παρατηρήσουμε στο κατώγι δύο κτισμένα ανοίγματα από τα οποία γινόταν η επικοινωνία των δύο σημερινών ιδιοκτησιών.

Εικ. 36 : Κλεισμένο άνοιγμα στον ανατολικό τοίχο του κατωγιού.

Εικ. 37 : Κλεισμένο άνοιγμα στον βορεινό τοίχο του κατωγιού.

Κάτι αντίστοιχο παρατηρείτε και στο ανώγι όπου φαίνεται ότι τα δύο σημερινά ξεχωριστά δωμάτια είχαν επικοινωνία μεταξύ τους.

Εικ. 38 : Κλεισμένο άνοιγμα στον βορεινό τοίχο της κουζίνας στο ανώγι.

Μεταγενέστερα είναι και τα ανοίγματα στη βόρεια όψη του κτιρίου, καθώς αποτελούσε την εξωτερική πλευρά του τείχους του κάστρου και για λόγους ασφαλείας είχε εισόδους μόνο από το εσωτερικό του κάστρου. Τα μόνα ανοίγματα που είχε το τείχος ήταν οι πολεμίστρες και αυτές είναι που αργότερα μεταβλήθηκαν σε παράθυρα.

Άλλη μία μετατροπή έρχεται να αλλάξει την αρχική εικόνα του κτιρίου. Στο βορεινό δωμάτιο, στην εσωτερική επιφάνεια της τοιχοποιίας, και κυρίως στην ανατολική πλευρά του, προστέθηκε επίχρισμα από ασβεστοκονίαμα, το οποίο αλλοίωσε την αρχική εικόνα της οικίας. Αυτή η πρακτική συνηθιζόταν εκείνα τα χρόνια κυρίως για λόγους καλύτερης μόνωσης αλλά και λόγους αισθητικής.

Η εικόνα που παρουσιάζει σήμερα η οικία Πιπίδη είναι εικόνα εγκατάλειψης καθώς οι ιδιοκτήτες της βρίσκονται μόνιμα στην Αθήνα.

2. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ – ΤΡΟΠΟΣ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗΣ

Η διαδικασία και η μέθοδος που ακολουθήθηκε για τη μέτρηση και την αποτύπωση του κτιρίου εξελίχθηκε κανονικά χωρίς κανένα πρόβλημα, καθώς τα πατώματα και γενικά όλοι οι χώροι είναι προσβάσιμοι.

Η διαδικασία που ακολουθήθηκε για την αποτύπωση είναι λίγο ως πολύ γνωστή. Αποφασίστηκε πρώτα η μέτρηση του κατωγιού όπου αναπτύσσονταν οι στάβλοι με τα ζώα. Αρχικά έγινε χωροστάθμηση. Ξεκίνησαν οι πλευρικές μετρήσεις της κάτοψης με την βοήθεια μετροταινίας και με την μέτρηση διαγωνίων προέκυψε η κάτοψη. Το κατώγι είναι χαμηλοτάβανο σε σχέση με τον όροφο. Συνεχίστηκε η αποτύπωση της κεντρικής κλίμακας που οδηγεί στο ανώγι, καθώς και του ίδιου του ανωγιού και τέλος του δώματος με την βοήθεια μιας φορητής ξύλινης σκάλας. Με αυτόν τον τρόπο προέκυψαν και τα σχέδια των κατόψεων των δύο επιπέδων της οικίας.

Στην αποτύπωση των δύο όψεων η διαδικασία μέτρησης ήταν η εξής: Αφού ορίστηκε χωροστάθμηση και πήρε την μορφή σπάγκου που στηριζόταν σε καρφιά ανά ένα μέτρο, μετριόταν κατακόρυφα αποστάσεις προς το έδαφος και προς το δώμα.

Με τον τρόπο αυτό υπολογίστηκαν και οι θέσεις των ανοιγμάτων και διαμορφώθηκε η επιφάνεια του εδάφους και του δώματος. Με τον ίδιο τρόπο μετρήθηκαν και σχεδιάστηκαν και οι δύο τομές για να δειχθούν τα διάφορα ύψη, τα αρχιτεκτονική και κατασκευαστικά στοιχεία ,στον εσωτερικό χώρο.

Οι αποτυπώσεις της οικίας Πιππίδη κράτησαν συνολικά 20 μέρες.

3. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

3.1. ΚΤΙΡΙΟΛΟΓΙΚΑ

Η οικία Πιππίδη αποτελεί μέρος του εξωτερικού τείχους του κάστρου του οικισμού και είναι δίπατη. Όπως προαναφέρθηκε αποτελείται από το ανώγι και το κατώγι.

Το κατώγι δεν έχει την ίδια ανάπτυξη με το ανώγι. Η κεντρική είσοδος οδηγεί κατευθείαν σε αυτό, όπου άλλοτε χρησίμευε για στάβλος, καθώς και για αποθηκευτικός χώρος για τις τροφές των ζώων και για τα γεωργικά εργαλεία. (Εικ.39).

Μπαίνοντας από την είσοδο, μία πέτρινη σκάλα, που βρίσκεται σε επαφή με τον τοίχο του κατωγιού, οδηγεί στο ανώγι. Στηρίζεται και καλύπτεται από ημικυλινδρικούς θόλους (γέρματα), οι οποίοι είναι παράλληλοι με την γραμμή ανάβασης, ενώ οι γενέτειρες τους είναι κεκλιμένες. Το κατώγι παρουσιάζει ορθογώνιο σχήμα, διαστάσεων 2,50x3,25μ. περίπου, και καθαρό ύψος 3,20μ. και καλύπτεται και αυτό από γέρματα.

Στη βόρεια πλευρά του κατωγιού υπάρχουν ενδείξεις (ένα κτισμένο άνοιγμα)

επικοινωνίας με την σημερινή ξένη ιδιοκτησία του Γεωργίου Αλμυρούδη. Επίσης, άλλο ένα δείγμα ανοίγματος, το οποίο έχει κλειστεί, βρίσκεται στην ανατολική πλευρά του κατωγιού που συνορεύει και αυτό με την ιδιοκτησία του Αλμυρούδη.

Η πέτρινη σκάλα οδηγεί στο αίθριο (ηλιακό ή ξάτο) της κατοικίας το οποίο έχει διαστάσεις 4,90x2,15μ. περίπου(εικ.40). Αποτελούσε το κέντρο της σύνθεσης, γιατί εξυπηρετούσε όλες τις κινήσεις, οριζόντια και κατακόρυφα, έδινε αερισμό και φωτισμό στα γύρω δωμάτια, στολιζόταν με άνθη σε γλάστρες και επέτρεπε την άμεση προσπέλαση του δώματος (βότας).

Από το αίθριο οδηγείται κανείς στις δύο εισόδους των δύο αυτόνομων χώρων του ανωγιού. Ο πρώτος χώρος που συναντάμε είναι το νοτινό δωμάτιο, το οποίο είναι θολοσκέπαστο και έχει διαστάσεις 3,30x6,40μ. και ύψος 4,40μ. χρησιμοποιείτο στο παρελθόν ως κουζίνα. Σώζεται μέχρι και σήμερα ο φούρνος του σπιτιού.(εικ.41) Στο τμήμα αυτό της κατοικίας η οικογένεια περνούσε τις περισσότερες ώρες τις ημέρας, καθώς εκεί οι νοικοκυρές παρασκεύαζαν το φαγητό και εκτελούσαν τις διάφορες οικιακές εργασίες. Στη νότια πλευρά της υπάρχει το άνοιγμα του παραθύρου, στο οποίο την ποδιά ο τοίχος είναι λεπτότερος, ενώ εκατέρωθεν του ανοίγματος υπάρχουν δύο κτιστά καθίσματα, απ' όπου καθισμένοι οι κάτοικοι έβλεπαν την κίνηση του δρόμου. Στην ανατολική πλευρά του δωματίου υπάρχει μία κατασκευή, ύψους 1,40εκ. και μήκους 0,85εκ., η οποία σύμφωνα με προφορικές μαρτυρίες είχε την χρήση δεξαμενής (φουντάνας).(εικ.42) Η (φουντάνα) αυτή γέμιζε από τα όμβρια νερά, με πήλινα κανάλια και εξυπηρετούσε και τα δύο δωμάτια. Όταν έγινε ο διαχωρισμός της οικίας κλείστηκε η μία του πλευρά και σήμερα είναι εμφανής μόνο από την ιδιοκτησία του Θεοδοσίου Πιππίδη. Βόρεια αυτού του δωματίου διακρίνεται στον τοίχο ένα άνοιγμα με το οποίο επικοινωνούσαν τα δύο δωμάτια και το οποίο μεταγενέστερα κλείστηκε(εικ.43).

Ο επόμενος χώρος που βρίσκεται βόρεια του κτιρίου ήταν «το καλό σπίτι» (σάλα)(εικ.44). Θολοσκέπαστο και αυτό, διαστάσεων 4,70x5,95μ. περίπου και καθαρού ύψους 5,20 μ. Ήταν ένα είδος σαλονιού με τα έπιπλα της εποχής (τραπέζι, καρέκλες, κρεβάτι καλοντυμένο για επισκέπτες κτλ.). Στο νότιο τοίχο αυτού του δωματίου διακρίνεται η πέτρινη σκάλα, μέσα στον τοίχο, που οδηγεί στο δώμα (βότα).

Σε όλους τους χώρους υπάρχουν θυρίδες (κουφώματα) στους τοίχους.

Εικ. 39 : Κατώγι

Εικ. 40 : Αίθριο

Εικ. 41 : Φούρνος .

Εικ. 42 : Δεξαμενή (Φουντάνα)

Εικ. 43 : Βορεινός τοίχος της κουζίνας στο ανάγι.

Εικ. 44 : Βορειοανατολική εικόνα της σάλας στο ανάγι.

3.2. ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ

Η οικία Πιππίδη εξωτερικά έχει σχήμα παραλληλογράμμου και συνολικό εμβαδόν περίπου 103 τ.μ. Είναι κτισμένη σε επίπεδο έδαφος με αποτέλεσμα να μην δημιουργούνται υψομετρικές διαφορές μεταξύ των οριζόντιων επιπέδων παρά μόνο κάποιες μικρές, στον όροφο, μεταξύ των δωματίων.

Η φέρουσα τοιχοποιία είναι εξ' ολοκλήρου από χοντρολαξευμένους λίθους, διαφόρων σχημάτων και ισχυρό ασβεστοκονίαμα, με ιδιαίτερη προσοχή στην επεξεργασία των λίθων στα πλαίσια των ανοιγμάτων και στα τοξωτά τμήματα.

Τα οριζόντια επίπεδα της οικίας είναι τρία, το φυσικό έδαφος, το μεσοπάτωμα και το δώμα. Η μορφολογία του δαπέδου στο ισόγειο είναι πατημένο χώμα με μερική επίστρωση λίθων. Ενώ στον όροφο και στη επίστρωση του δώματος υπάρχει η λεγόμενη αστρακιά.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό είναι η ύπαρξη μικρών υψομετρικών διαφορών μεταξύ των τμημάτων του ορόφου. Συγκεκριμένα, η κουζίνα είναι πιο χαμηλή σε σχέση με το αίθριο κατά 15 εκ., ενώ η σάλα 35 εκ.

Οι θόλοι είναι κατασκευασμένοι από πλακοειδείς πέτρες.

Δομικό οργανισμό αποτελεί και η εξωτερική σκάλα στη βόρεια όψη του αιθρίου, η οποία είναι κτισμένη μέσα στον τοίχο, η ανάβαση της ξεκινάει από το ύψος των 2.80μ. από το επίπεδο του αιθρίου. Κατά κάποιο τρόπο γεφυρώνει τις δύο στάθμες της οικίας, το ανώγι με το δώμα. Η μορφολογία της είναι απλή καθώς πρόκειται για τυπική λιθοκατασκευή με κλιμακωτά προβαλλόμενους αναβαθμούς(εικ.45,46).

Εικ. 45 : Λίθινη σκάλα στο αίθριο.

Εικ. 46 : Λίθινη σκάλα στο αίθριο.

Στις όψεις της οικίας κυριαρχεί το αδιάσπαστο της τοιχοποιίας, λόγω της έλλειψης πολλών και μεγάλων ανοιγμάτων, δίνοντας την εντύπωση του ενιαίου και στιβαρού όγκου, χωρίς να επιδιώκεται η επαφή με το εξωτερικό περιβάλλον. Αυτό αποδεικνύει την κατασκευή του κτίσματος σε δύσκολα και επικίνδυνα χρόνια. Στη βόρεια όψη, εκεί όπου το μεγαλύτερο δωμάτιο (‘‘καλό σπίτι’’, σάλα), ένα άνοιγμα: ένα παράθυρο ορθογώνιας μορφής, διαστάσεων 1,20x1,80 μ., με τοξωτή απόληξη του πρεκιού από πωρόλιθους και πρέκι πλαισίωσης οριζόντιο, με πώρινο πλαίσιο (παραστάδες)(εικ.49). Στη νότια όψη συναντάμε δύο ανοίγματα. Συγκεκριμένα στο κατώι συναντάμε την κύρια είσοδο διαστάσεων 1,45x2,35μ., δίφυλλη με άνισα φύλλα, (εικ.47) και ένα παράθυρο στο ανώγι, ορθογώνιας μορφής, διαστάσεων 1,25x1,50μ. το οποίο βλέπει στο χώρο της κουζίνας. Και τα δύο αυτά ανοίγματα, στο πάνω μέρος του πρεκιού τους, έχουν τυφλό, τοξωτό φεγγίτη(εικ.48). Τα ανοίγματα των παραθύρων μεγαλώνουν προς τα μέσα, ενώ η ποδιά τους είναι λεπτότερος τοίχος. Εξωτερικά, δεξιά και αριστερά στο παράθυρο της βόρειας όψης, υπάρχουν δύο επιμήκεις μικρές λίθινες προεκτάσεις. Πάνω τους πατούσε ένα σανίδι, στο οποίο τοποθετούνταν γλάστρες.

Εικ. 47 : Κεντρική είσοδος στην νότια όψη.

Εικ. 48 : Άνοιγμα στην νότια όψη.

Εικ. 49 : Άνοιγμα στην βόρεια όψη.

Εσωτερικά ανοίγματα αποτελούν μόνο οι θύρες που βρίσκονται στο ανώγι. Υπάρχουν δύο, περίπου ίδιων διαστάσεων (0,90x2,10 μ), θύρες που οδηγούν στα δύο δωμάτια του ανωγίου, με τοξωτό υπέρθυρο(εικ.50).

Σε όλες τις θύρες, είτε εξωτερικές είτε εσωτερικές υπάρχει διαμόρφωση κατωφλιού με λίθο, ελαφρά υπερυψωμένο από το υπόλοιπο δάπεδο, για την

προστασία από χώματα και νερά. Τα φύλλα των κουφωμάτων λείπουν από όλα τα ανοίγματα ,εκτός εκείνο της κεντρικής εισόδου και εκείνο της θύρας που οδηγούσε στην κουζίνα (εικ.51), ενώ έχουν μείνει μόνο οι ξύλινες κάσες. Αυτά τα δύο που έχουν μείνει είναι της ίδιας απλής μορφής και κατασκευής από καρφωτές σανίδες.

Εικ. 50 : Εσωτερική θύρα στο βορεινό δωμάτιο στο ανάγλι.

Εικ. 51 : Εσωτερική θύρα στο νοτινό δωμάτιο στο ανάγλι.

Κατά μήκος της εσωτερικής επιφάνειας της τοιχοποιίας, και στα δύο επίπεδα της οικίας, παρατηρούνται θυρίδες (κουφώματα), στις οποίες τοποθετούνταν πήλινες στάμνες με νερό ή ακόμα μικρότερες θυρίδες (μπουρμπούλια), αλλά και άλλα σκεύη του νοικοκυριού. Έχουν είτε ευθύγραμμη είτε τοξωτή απόληξη(εικ.52-55).

Εικ. 52 : Θυρίδα στο νοτινό δωμάτιο στο ανάγλι.

Εικ. 53 : Θυρίδα στο βορεινό δωμάτιο στο ανάγλι.

Εικ. 54 : Θυρίδα στο κατώι.

Εικ. 55 : Θυρίδα στην κεντρική σκάλα που οδηγεί στο ανώγι.

3.3. ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΑ

3.3.1. ΘΕΜΕΛΙΑ

Η κατασκευή είναι κτισμένη πάνω σε επίπεδο έδαφος παρουσιάζει όμως μεγάλες διαφορές σχήματος, μεταξύ ισογείου και ορόφου, λόγω του διαχωρισμού της ιδιοκτησίας που έγινε. Για αυτό το λόγο έχουμε δύο διαφορετικές ιδιοκτησίες στην βόρεια πλευρά της οικίας, ενώ στη νότια μία.

Η δομή και το είδος των θεμελίων δεν μας είναι γνωστή, καθώς πρέπει να γίνουν διερευνητικές τομές για την παρατήρηση της μορφής και της κατάστασης τους. Λόγω της παλαιότητας της κατασκευής, πιθανόν τη θεμελίωση να αποτελεί η προέκταση της φέρουσας τοιχοποιίας μέσα στο χώμα.

3.3.2. ΤΟΙΧΟΠΟΙΑ

Η φέρουσα τοιχοποιία είναι παντού η ίδια. Είναι κτισμένη από μικρούς και μεγάλους χοντρολαξευμένους ασβεστόλιθους με ισχυρά ασβεστοκονιάματα, σε πάχος 60 πόντων τόσο στο ισόγειο όσο και στον όροφο. Η πέτρα που χρησιμοποιείτε είναι ο τοπικός ασβεστόλιθος σε απόχρωση του γκρι. Γενικά η έκταση της επιφάνειας της τοιχοποιίας υπερισχύει έναντι της αντίστοιχης των ανοιγμάτων, εξαιτίας του οχυρωματικού χαρακτήρα του κτίσματος.

3.3.3. ΘΟΛΟΙ-ΤΟΞΑ

Ημικυλινδρικοί θόλοι καλύπτουν όλους τους χώρους πλην του αιθρίου. Οι θόλοι είναι κατασκευασμένοι από πλακοειδείς πέτρες και πιθανότατα, όπως συνηθιζόταν, με ξυλότυπο. Πάνω τους διαμορφώνεται το δώμα με χώμα και πέτρες μικρές (κεφαλογέμισμα). Η συνέχεια της κατασκευής, τα μικρά σχετικά ανοίγματα των καλυπτόμενων χώρων, η ισοστάθμιση των γενέσεων και τα άριστα συνδετικά κονιάματα έδιναν και δίνουν στους θόλους του σπιτιού επαρκή αντιστήριξη. Η χρήση των θόλων με τους συνδυασμούς εξουδετέρωσης των ωθήσεων έπαιξε σημαντικό ρόλο στην διάσωση του κτιρίου από τους σεισμούς. Στο κτίσμα υπάρχουν τόξα επίσης στα ανώφλια των θυρών και των παραθύρων.

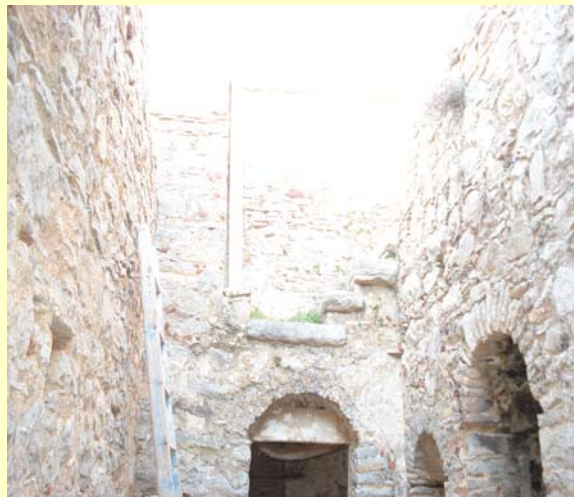
3.3.4. ΚΛΙΜΑΚΑ

Η κύρια κλίμακα του σπιτιού είναι εκείνη που ενώνει το ισόγειο με τον όροφο. Είναι λίθινη και βρίσκεται εσωτερικά της νότιας όψης. Οι βαθμίδες διαμορφώνονται από πλάκες, με οριζόντια λείανση για τον σχηματισμό πατήματος. Στηρίζεται και καλύπτεται από ημικυλινδρικούς θόλους (γέρματα) ,που είναι παράλληλοι με την γραμμή ανάβασης ,ενώ οι γενέτειρες τους είναι κεκλιμένες.(εικ.56)

Η άνοδος από το αίθριο (ξάτο) στο δώμα (βότα) πραγματοποιούταν με μία δεύτερη σκάλα εν μέρει κτιστή και εν μέρει ξύλινη φορητή. Αυτό γινόταν και για οικονομία χώρου και για λόγους άμυνας. Οι κάτοικοι του σπιτιού μπορούσαν, σε περίπτωση κινδύνου, να ανεβούν στο δώμα και να τραβήξουν επάνω την ξύλινη σκάλα. Τα κτιστά σκαλοπάτια είναι λίγα και κατασκευασμένα στο πάχος του τοίχου.(εικ.57)

Εικ. 56 : Κύρια λίθινη σκάλα από το ισόγειο και στον όροφο.

Εικ. 57 : Λίθινη σκάλα στο αίθριο.

3.3.5. ΟΡΙΖΟΝΤΙΟΙ ΦΟΡΕΙΣ

Για τη βελτίωση της συμπεριφοράς της θολωτής μορφής του βόρειου δωματίου, συνδέονται οι κατά μήκος τοίχοι μεταξύ τους με ελκυστήρες. Έτσι βλέπουμε ένα μεταλλικό ελκυστήρα και μια ξύλινη δοκό, των οποίων τα αντίστοιχα μεταλλικά κλειδιά προβάλλουν στη βόρεια όψη του κτιρίου δεξιά και αριστερά από το παράθυρο (εικ.58 – 59). Από την άλλη πλευρά φτάνουν μέχρι το βόρειο τοίχο της κουζίνας (εικ.60-61).

Εικ. 58-59 : Ελκυστήρες και κλειδιά στην βόρεια όψη του κτιρίου.

Εικ. 60-61 : Βόρεια όψη του νοτινού δωματίου.

3.3.6. ΔΑΠΕΔΑ

Για τη μορφολογία του δαπέδου στο ισόγειο έχει ήδη γίνει λόγος. Στο χώρο του στάβλου το φυσικό έδαφος έχει διαμορφωθεί πολύ απλά, ακριβώς λόγω της συγκεκριμένης χρήσης του. Συναντάμε πατημένο χώμα με μικρή επίστρωση λίθων κατά τόπους.

Οι θόλοι που δημιουργούνταν στον όροφο δεν έμεναν ποτέ ακάλυπτοι, αλλά διαμορφωνόταν δώμα με χώμα και πέτρες μικρές (κεφαλογέμισμα). Τα δώματα επικαλύπτονταν με κονίαμα (αστρακιά), πάχους 5 εκατοστών, ένα ισχυρότατο ασβεστοκονίαμα από ασβέστη και λεπτή άμμο θαλάσσης, με υδραυλικές ιδιότητες και μεγάλη αντοχή. Το ίδιο κονίαμα έχει χρησιμοποιηθεί και για το δάπεδο υπαίθριων και μη χώρων στον όροφο.

Εικ. 62 : Δάπεδο στο αίθριο.

3.3.7. ΑΝΟΙΓΜΑΤΑ

Τα φέροντα στοιχεία πάνω από τα ανοίγματα είναι πλήρη τόξα. Υπάρχουν λίθινα ευθύγραμμα υπέρθυρα με ανακουφιστικά τόξα και στα παράθυρα απλοί παραστάδες. Τα τόξα είναι σχηματισμένα με τούβλα και πωρόλιθους. Το κενό που σχηματίζεται ανάμεσα στο τόξο και στο πρέκι καλύπτεται με μία πόρινη πλάκα. Οι κάσες υπάρχουν σε όλα τα ανοίγματα και αποτελούνται από ξύλινα τεμάχια. Τα λιγιστά φύλλα που έχουν απομείνει, στην είσοδο και στην κουζίνα, είναι ξύλινα, καρφωτά. Το γεγονός αυτό έκανε το κτίσμα πιο ευάλωτο στους εξωτερικούς παράγοντες. Η εξώπορτα έκλεινε με σανιδένιο περάντι (μάνταλο), τον οποίο κινούσε ένα λεπτό σίδηρο, σε σχέδιο μισοφέγγαρου, με ξύλινη λαβή στη μία άκρη (στραβοκλείδι). Αυτό φυλασσόταν σε μικρή βαθιά θυρίδα στον τοίχο, δίπλα στην πόρτα (σκαλόθρυπτο), και μπορούσε κανείς μ' αυτό να ανοίξει όλες σχεδόν τις εξώπορτες των σπιτιών. Αυτό είναι και δείγμα της τιμότητας και της εμπιστοσύνης που χαρακτήριζαν τις τότε ανθρώπινες σχέσεις.

3.3.8. ΕΠΙΧΡΙΣΜΑΤΑ

Το μεγαλύτερο μέρος της τοιχοποιίας είναι ανεπίχριστο. Στην εξωτερική επιφάνεια δεν παρατηρείται καμία τέτοια επέμβαση. Στο μοναδικό σημείο που παρατηρείται χρήση ασβεστοκονιάματος είναι στο βορεινό δωμάτιο "καλό σπίτι". Ακόμη και εκεί όμως η χρήση του δεν είναι έντονη. Η στρώση του επιχρίσματος είναι τόσο λεπτή που κάνει σχεδόν ευδιάκριτους τους αρμούς ανάμεσα στους λίθους.

Εικ. 63 : Βορεινό δωμάτιο.

3.3.9. ΣΚΑΛΟΠΑΤΙΑ-ΚΑΤΩΦΛΙΑ

Για τα κατώφλια και των δύο επιπέδων έχει χρησιμοποιηθεί λίθος, ελαφρά υπερυψωμένος από το υπόλοιπο δάπεδο για την προστασία από χώματα και νερά, πακτωμένο στη φέρουσα τοιχοποιία.

3.3.10. ΧΡΩΜΑΤΙΣΜΟΙ

Από την αυτοψία της τοιχοποιίας και των επιμέρους αρχιτεκτονικών μελών δεν φαίνονται ίχνη χρωματισμού. Στην περιοχή λόγω της λιτής ζωής της υπαίθρου δεν επέτρεπε τη χρήση ζωηρών χρωμάτων στις επιφάνειες των οικιών. Μόνο τα τόξα των ανοιγμάτων ζωογονούν κάπως την επιφάνεια και δίνουν γραφικότητα στην εξωτερική της όψη.

ΣΤ. ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ-ΠΑΘΟΛΟΓΙΑ-ΔΙΑΓΝΩΣΗ

1. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ

Ο καλός σχεδιασμός και η άριστη κατασκευή είναι αυτά που έπαιξαν ρόλο στην διάσωση των θόλων, και κατά συνέπεια των στοιχείων που συνδέονται με αυτούς, τους τοίχους. Τα λιγοστά ανοίγματα σε συνδυασμό με τα άριστα συνδετικά κονιάματα, η καλή κατασκευή των θόλων (γεωμετρία, υλικά, ύπαρξη συνδυασμών εξουδετέρωσης των ωθήσεων, ύπαρξη συνδετήρων, καλή σύνδεση με τους τοίχους) και η καλή συντήρησή τους, συνετέλεσαν στην καλή συμπεριφορά του κτιρίου στους σεισμούς. Παρ' όλα αυτά παρουσιάζει ορισμένα δομικά και οικοδομικά προβλήματα.

1.1. ΘΕΜΕΛΙΑ

Η κατάσταση των θεμελίων δεν μπορεί να διαπιστωθεί, καθώς δεν υπάρχει δυνατότητα παρατήρησης τους σε εμφανή σημεία τους. Θεωρούμε ότι θα πρέπει να βρίσκονται σε καλή κατάσταση, καθώς το κτίριο δεν εμφανίζει σημάδια καθίζησης, ούτε ανησυχητικές ρωγμές που να προέρχονται από τη διάβρωση των θεμελίων (π.χ. κατακόρυφες ρωγμές).

1.2. ΤΟΙΧΟΙ

Οι τοίχοι του κτιρίου, από χοντρολαξευμένους ασβεστόλιθους, βρίσκονται σε καλή κατάσταση. Ωστόσο, παρουσιάζονται ορισμένες ρωγμές και τοπικές φθορές στο αρμολόγημα. Συγκεκριμένα, στην βόρεια όψη υπάρχουν ρωγμές, μεγάλου μήκους αλλά μικρού εύρους κάτω από την ποδιά του παραθύρου καθώς και επάνω από το ανακουφιστικό τόξο του. Το συγκεκριμένο παράθυρο είναι μεταγενέστερο. Ρωγμές, μικρού μήκους και εύρους, παρατηρούνται επίσης στο ύψος του δώματος.

Φυτικοί οργανισμοί εμφανίζονται στο αίθριο, καθώς και στην βόρεια όψη του κτιρίου. Εσωτερικά στο νοτινό δωμάτιο βλέπουμε αλλοίωση της απόχρωσης της λιθοδομής.

Εικ. 64-65 :
Παθολογία λιθοδομής

1.3. ΔΑΠΕΔΑ

Τα δάπεδα του δώματος, του αιθρίου και των δωματίων του ορόφου βρίσκονται σε αρκετά καλή κατάσταση, λόγω του ισχυρού ασβεστοκονιάματος με το οποίο έχουν καλυφθεί(αστρακιά). Το δάπεδο του ισογείου βρίσκεται και αυτό σε καλή κατάσταση.

Εικ.66: Παθολογία δαπέδου δώματος

Εικ.67: Παθολογία δαπέδου αιθρίου.

1.4. ΚΟΥΦΩΜΑΤΑ

Το κούφωμα της κεντρικής εισόδου διατηρείται σε μέτρια κατάσταση, με εκδορές και διάβρωση στην επιφάνεια της, λόγω χρήσης και έκθεσης στα καιρικά φαινόμενα. Σε όλα τα υπόλοιπα κουφώματα (δύο παράθυρα και δύο εσωτερικές πόρτες) υπάρχουν μόνο οι κάσες τους. Γενικά η παθολογία που συναντάμε σε αυτά είναι η γήρανση, η σήψη.

Εικ.68: Παθολογία εισόδου.

1.5. ΕΠΙΧΡΙΣΜΑΤΑ

Η λεπτή επίστρωση ασβεστοκονιάματος που παρατηρείται στο βορεινό δωμάτιο έχει αποκολληθεί τοπικά, κάνοντας σχεδόν ευδιάκριτους τους λίθους και τους αρμούς ανάμεσά τους. Παρατηρούνται επίσης τριχοειδής ρωγμές. Στο βόρειο τοίχο του αιθρίου, στο ύψος της λίθινης σκάλας που οδηγεί στο δώμα, παρουσιάζεται αποκόλληση του ασβεστοκονιάματος. Στο σημείο αυτό, λόγω των καιρικών συνθηκών, η απόχρωση του επιχρίσματος έχει αλλοιωθεί.

Εικ.69-70: Παθολογία επιχρίσματος.

1.6. ΚΛΙΜΑΚΕΣ

Η κεντρική εσωτερική κλίμακα βρίσκεται σε αρκετά καλή κατάσταση. Η εξωτερική λίθινη κλίμακα βρίσκεται σε καλή κατάσταση, ενώ έχουν αναπτυχθεί φυτικοί οργανισμοί.

Εικ. 71: Παθολογία εξωτερικής κλίμακας.

1.7. ΘΟΛΟΙ

Οι θόλοι που καλύπτουν τους χώρους του ισογείου και του ορόφου βρίσκονται σε καλή κατάσταση.

1.8. ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ(ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ-ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ)ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Εξωτερικά, δεξιά και αριστερά στο παράθυρο της βόρειας όψης, υπάρχουν δύο επιμήκεις μικρές λίθινες προεκτάσεις από τις οποίες στη δεξιά έχει διαβρωθεί το σχήμα της, από την πάροδο του χρόνου.

Εικ. 72: Παθολογία παραθύρου βορεινής όψης.

Ο φούρνος και η δεξαμενή (φουντάνα), διατηρούνται σε καλή κατάσταση. Μόνο στο κάτω μέρος του φούρνου έχουν αποκολληθεί κάποια λίθινα τεμάχια.

Εικ.73: Παθολογία φούρνου.

Εικ.74: Παθολογία δεξαμενής (φουντάνα).

1.9. ΗΛΕΚΤΡΟΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Ηλεκτρομηχανολογικές εγκαταστάσεις στο κτίριο δεν έχουν γίνει.

2. ΔΙΑΓΝΩΣΗ-ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΖΗΜΙΩΝ

Όσον αφορά στα δομικά στοιχεία, εμφανίζονται οι ρωγμές στην βόρεια όψη του κτιρίου, στο πρέκι και στη ποδιά του παραθύρου καθώς και στο ύψος του δώματος. Οι ρωγμές αυτές έχουν μεγάλο μήκος και μικρό εύρος και τα σημεία, όπου έχουν εμφανιστεί, υποδεικνύουν δομικό πρόβλημα. Οι ρωγμές είναι αποτέλεσμα σεισμικής δράσης. Πιθανόν η κατάσταση να επιδεινώθηκε, λόγω της ασθενέστερης δομής του τοίχου σε αυτό το σημείο, από τη μεταγενέστερη διάνοιξη του παραθύρου καθώς και από τα φορτία που δέχεται η τοιχοποιία. Αβαθής οπές εμφανίζονται στη βόρεια όψη, ίσως από την άσκηση κάποιας μηχανικής δύναμης. Η ρύπανση των λίθων του ισογείου, στα χαμηλότερα σημεία, ίσως να οφείλεται στη ρύπανση των ζώων. Η αλλοίωση της απόχρωσης της λιθοδομής πιθανόν να οφείλεται σε υγρασία.

Προχωρώντας στα οικοδομικά προβλήματα, παρατηρούμε διάβρωση του συνδετικού κονιάματος καθώς και τοπική απόπλυση των επιφανειών. Αιτία των προβλημάτων είναι η συνεχής έκθεση του στα καιρικά φαινόμενα καθώς και η φυσική γήρανση των υλικών. Οι τριχοειδής ρωγμές και η τοπική αποκόλληση του επιχρίσματος οφείλονται στις θερμικές μεταβολές και στην έλλειψη συντήρησης. Οι φθορές στα στοιχεία των όψεων, οι οποίες εμφανίζονται στις λίθινες προεκτάσεις του βορεινού παραθύρου, είναι αναπόφευκτες αφού είναι ευάλωτα στα διάφορα καιρικά φαινόμενα. Τα επιχρίσματα παρουσιάζουν μικρορηγματώσεις, τοπική αποκόλληση και πτώση σε διάφορα σημεία. Πιθανόν να οφείλονται στις θερμικές μεταβολές και στην έλλειψη συντήρησης. Τέλος λόγω υγρασίας έχουμε την εμφάνιση φυτικών οργανισμών στα εξωτερικά σημεία του κτιρίου και ειδικότερα στο αίθριο. Κύρια αίτια της παθολογίας των ξύλινων κουφωμάτων είναι οι θερμοκρασιακές μεταβολές και τα παράσιτα τα οποία ευθύνονται κατά ένα μεγάλο μέρος για την σήψη του υλικού, η υγρασία και η έλλειψη συντήρησης.

Ζ. ΠΡΟΤΑΣΗ

1. ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ

Σύμφωνα με όλες τις προηγούμενες παρατηρήσεις και αναλύσεις της οικίας Πιπίδη, προκύπτει το συμπέρασμα ότι το ανωτέρω κτίσμα αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα κτίσματα του χωριού και χαρακτηριστικό δείγμα της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής της περιοχής. Μέσα από τη μορφή του αποτυπώνεται η μεγάλη ηλικία του έργου. Παρόλα αυτά ,βρίσκεται σε αρκετά καλή κατάσταση και διατηρεί, σχεδόν σε όλα τα σημεία, την αρχική του μορφή. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την ακριβή σχεδιαστική αποτύπωση –τεκμηρίωση και εν συνεχεία, την ορθή αποκατάσταση, χωρίς την παραπομπή σε υποθέσεις ,λανθασμένα σενάρια και μη τεκμηριωμένες επεμβάσεις.

Λόγω της ιδιαίτερης δόμησης και αρχιτεκτονικής του οικισμού, η προσέλευση τουρισμού είναι πολύ έντονη τόσο το χειμώνα όσο και το καλοκαίρι. Όλα τα μεσαιωνικά χωριά, και πολύ περισσότερο τα Μεστά, είναι μοναδικά στον Ελλαδικό χώρο. Τα στενά δρομάκια, οι καμάρες, πάνω στις οποίες είναι κτισμένα τα σπίτια και γενικά η ιδιαίτερη αίσθηση που αφήνει ο χώρος, όταν κάποιος τον επισκέπτεται, είναι κάποια από τα βασικά χαρακτηριστικά που τον κάνουν τόσο προσιτό στους ξένους.

Στόχος της επέμβασης αποκατάστασης και επανάχρησης της οικίας Πιπίδη είναι η αναβίωση του κτιρίου, η διατήρηση της αρχιτεκτονικής του (τυπολογία, μορφολογία, κατασκευή) με την παράλληλη εφαρμογή νέων υλικών, μεθόδων και τεχνοτροπιών. Έτσι, μέσα από αυτή τη διαδικασία θα αντιμετωπιστούν όλα τα δομικά, οικοδομικά και αισθητικά προβλήματα της οικίας, αλλά και θα αναδειχθούν οι κτιριολογικές, μορφολογικές και κατασκευαστικές αρετές του. Τέλος πρέπει να αποκτήσει νέα χρήση, χωρίς να επιβαρύνει αυτή το φέροντα οργανισμό και να παραμορφώσει τη γενική εικόνα, η οποία θα προβάλλει τα παραπάνω χαρακτηριστικά του και θα βοηθήσει στην κατανόηση και την προστασία του.

Προτείνονται δύο πλήρως εξοπλισμένα διαμερίσματα (ξενώνες) ,τα οποία θα φιλοξενούν όποιους αναζητούν μέρες χαλάρωσης σε ένα ιδιαίτερο, ζεστό και φιλόξενο περιβάλλον, το οποίο θα συνδυάζει τις μοντέρνες εγκαταστάσεις και υπηρεσίες με την εμπειρία του να ζει κάποιος σε χωριό του 14ου αιώνα. Η συγκεκριμένη πρόταση είναι βασισμένη στην ιδέα του τουρισμού, καθώς όπως προανέφερα το χωριό προσελκύει πολλούς ξένους. Ειδικότερα ο χώρος του ισογείου θα χρησιμοποιηθεί για τον χώρο υποδοχής. Λόγω της στενότητας του χώρου δεν υπάρχει η δυνατότητα για πολλά πράγματα. Γι αυτόν τον λόγο το ισόγειο θα είναι ουσιαστικά ο προθάλαμος για τον όροφο , ο οποίος με τον κατάλληλο φωτισμό και την κατάλληλη διαμόρφωση θα προΐδεάζει και θα

προδιαθέτει για την ατμόσφαιρα του κτιρίου στον όροφο. Οι χώροι του ανωγιού της οικίας θα χρησιμοποιούνται για την φιλοξενία και την διαμονή των εκάστοτε ενοίκων. Για την λειτουργία αυτή θα χρειαστεί η δημιουργία χώρων λουτρού και κουζίνας σε κάθε δωμάτιο-ξενώνα, καθώς αυτά δεν υπάρχουν. Ακόμη, και στα δύο δωμάτια θα δημιουργηθεί μεσοπάτωμα(πατάρι). Το αίθριο θα μπορεί να χρησιμοποιείται ως αίθριος χώρος των ενοίκων, καθώς και για την άμεση επικοινωνία προς το δώμα. Θα δημιουργηθούν δύο ξεχωριστές κλίμακες οι οποίες σταδιακά θα οδηγούν στο δώμα. Τέλος το αίθριο θα στεγασθεί με ιστιοπλοϊκού τύπου τέντες, για προστασία από τον ήλιο, δύο σταθερές και μία κινούμενη (επάνω από τις νέες κλίμακες).

2. ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ

Προτείνεται η επέμβαση να ακολουθήσει τις παρακάτω αρχές :

- Διατήρηση και συντήρηση του μέγιστου δυνατού από τα αυθεντικά υλικά.
- Συντήρηση ,προστασία και διάσωση όσων στοιχείων βοηθούν στην αναγνώριση της αρχιτεκτονικής μορφής και προηγούμενων φάσεων (ανοίγματα , κουφώματα, μειώσεις πάχους των τοίχων κ.λ.π.)
- Κατάργηση όσων μικροεπεμβάσεων έχουν προστεθεί (επιχρίσματα) τα οποία αλλοιώνουν την αρχιτεκτονική μορφή.
- Χρήση νέων υλικών και τρόπων δομής, συμβατά με αυτά της κατασκευής, χωρίς να αλλοιώνεται η παραδοσιακή μορφή του κτιρίου.
- Η επέμβαση να είναι τέτοια ώστε να είναι όσο το δυνατόν εφικτή η αναστρεψιμότητα της. Θα ήταν σοβαρό πλήγμα για την κατασκευή εάν γινόταν κάποια, λανθασμένων υπολογισμών, προσθήκη η οποία δύσκολα θα αναστρεφόταν.

3. ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ

3.1. ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΤΑΞΙΟΥ

Περιλαμβάνει:

- Περίφραξη του χώρου.

Αφορά όχι μόνο το κτίριο αλλά μία ζώνη γύρω από αυτό με διάσταση τέτοια ώστε να τοποθετηθούν ικριώματα και να γίνεται μεταφορά υλικών και εξοπλισμού ,καθώς και κίνηση των εργαζομένων.

Για τα παραπάνω πρέπει να ληφθούν πρόσθετα μέτρα ,καθώς η περιμετρική αυτή ζώνη θα καταλαμβάνει μέρος των όμορων ιδιόκτητων εκτάσεων , λόγω της γειτνίασης με άλλες κατοικίες ,στις οποίες καθημερινά διαβιώνει και

κινείται κόσμος.

- Αποθήκευση υλικών.

Θα υπάρξει πρόβλεψη και οργάνωση του χώρου αποθήκευσης των νέων υλικών ή αρχιτεκτονικών μελών που θα αποσυνδεθούν ,αλλά θα κριθούν κατάλληλα για επαναχρησιμοποίηση μετά την επισκευή ,συντήρηση και καθαρισμό τους. Επειδή δεν υπάρχει περιβάλλον χώρος που να ανήκει στο κτίριο πρέπει να αξιοποιηθεί το αίθριο που βρίσκεται στον όροφο.

- Προμήθεια υλικών, αναζήτηση εξειδικευμένων τεχνιτών.

Πρέπει να ληφθεί μέριμνα για την έγκαιρη προμήθεια ορισμένων υλικών που δεν βρίσκονται πάντα διαθέσιμα όπως λίθοι ,πλάκες επίστρωσης δαπέδων ,αδρανή κονιάματα με καθορισμένες ιδιότητες. Η έγκαιρη προμήθεια τους κρίνεται σκόπιμη και για ποιοτικούς λόγους.

Παράλληλη έρευνα πρέπει να γίνει και για την εξεύρεση εξειδικευμένων τεχνικών που θα χρειαστούν σε πολλές φάσεις του έργου, αλλά και τεχνιτών για διάφορες ειδικές εργασίες (ενέματα, συντηρήσεις, καθαρισμοί).

3.2. ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΗ ΑΧΡΗΣΤΩΝ ΥΛΙΚΩΝ

Με ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να γίνει η απομάκρυνση των χωμάτων και των άχρηστων οικοδομικών και λοιπών υλικών που έχουν καταρρεύσει και συσσωρευτεί στο κτίριο.

3.3. ΔΙΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

Προτού προχωρήσει η τελική εφαρμογή των τεχνικών επέμβασης χρειάζεται να γίνουν διάφορες διερευνητικές εργασίες αλλά και έλεγχοι (στατικοί και αντισεισμικοί έλεγχοι των φερόντων στοιχείων), μετά από τους οποίους θα έχουμε μία πλήρη και συγκεκριμένη εικόνα για την κατάσταση του κτιρίου. Εργασίες όπως:

- Τομές σε επιλεγμένα σημεία στα εξωτερικά όρια , αλλά και στα εσωτερικά του κτιρίου ,για τον ακριβή καθορισμό του βάθους και της διατομής θεμελίωσης, καθώς και της ποιότητας και των χαρακτηριστικών του εδάφους.
- Λήψη δοκιμίων των υπαρχόντων λιθοσωμάτων ,αλλά κυρίως των κονιαμάτων δομής για την διερεύνηση διαφόρων χαρακτηριστικών τους (πορώδες, μηχανική αντοχή, υδατοαπορροφητικότητα, χημική σύνθεση, συστατικά και χρώμα) και για το σχεδιασμό και καθορισμό προδιαγραφών των νέων υλικών που θα χρησιμοποιηθούν.
- Λεπτομερής έλεγχος της κατάστασης των τοιχοποιιών . Όπως ήδη

φάνηκε το μεγαλύτερο μέρος της τοιχοποιίας βρίσκεται σε καλή κατάσταση. Αυτό σε συνδυασμό με το ότι το μεγαλύτερο μέρος της είναι ανεπίχριστο διευκολύνουν την μελέτη του τρόπου δόμησης των λιθοδομών, των διαφόρων φάσεων κατασκευής τους και των ζημιών.

Μόνο μετά από αυτές τις διερευνητικές εργασίες, αλλά και τη σύνταξη στατικών και άλλων απαραίτητων μελετών (στατικών, ηλεκτρομηχανολογικών, κ.α.), θα έχουμε σαφή εικόνα της κατάστασης του κτιρίου και εν συνεχεία θα μπορέσουμε να προχωρήσουμε στις κατάλληλες επεμβάσεις.

3.4. ΚΑΘΑΙΡΕΣΕΙΣ

Οι εργασίες καθαίρεσης των σαθρών επιχρισμάτων που υπάρχουν στο κτίριο πρέπει να γίνονται τμηματικά, καθώς πάντα υπάρχουν κίνδυνοι βλαβών και απρόβλεπτες καθυστερήσεις. Η καθαίρεση γίνεται με την χρήση κατάλληλων εργαλείων και με προσοχή, ώστε να μη γίνουν καταστροφές στην υγιή τοιχοποιία. Συνιστάται η χρήση καλά ακονισμένης σμίλης.

Μετά την καθαίρεση και πριν προχωρήσει η εφαρμογή οποιασδήποτε εργασίας στερέωσης, πρέπει να γίνεται και πρόσθετος καθαρισμός της επιφάνειας της λιθοδομής για την απομάκρυνση όλων των σαθρών υπολοίπων.

3.4.1. ΚΑΘΑΙΡΕΣΕΙΣ ΚΟΥΦΩΜΑΤΩΝ

Θα γίνει προσεκτική καθαίρεση όλων των κουφωμάτων του κτιρίου. Αφού αποτυπωθούν, θα αφαιρεθούν προσεκτικά και θα αντικατασταθούν με νέα, διατηρώντας εξωτερικά (τις λίθινες προεκτάσεις), τα μορφολογικά και κατασκευαστικά τους χαρακτηριστικά.

3.5. ΔΟΜΙΚΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΟΙΚΙΑΣ

3.5.1. ΘΕΜΕΛΙΑ

Θα πρέπει να τονισθεί ότι η θεραπεία ζημιάς των θεμελίων είναι το πρωταρχικό μέλημα, προκειμένου να επέμβουμε σε άλλα σημεία του κτιρίου που έχουν υποστεί φθορές ή ζημιές.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, θα πρέπει να γίνουν τομές για τη διάγνωση παθολογίας της θεμελίωσης της κατασκευής, για να εκτιμηθεί η κατάσταση της και η ανάγκη κάποιων επεμβάσεων.

Θα πρέπει να διαπιστωθεί το είδος της θεμελίωσης. Πιθανότατα η θεμελίωση να αποτελεί την απλή επέκταση της τοιχοποιίας σε κάποιο βάθος κάτω από την επιφάνεια του εδάφους. Ύστερα, και εφόσον κριθεί απαραίτητο,

θα πρέπει να ακολουθηθεί κάποια συγκεκριμένη τεχνική αποκατάστασης των τμημάτων αυτών, η οποία θα είναι συμβατή με την φύση και τα χαρακτηριστικά της θεμελίωσης.

Πιθανολογούμε ότι μετά από τις διερευνητικές τομές θα συναντήσουμε έλλειψη δομής των θεμελίων. Κύριο πρόβλημα που αντιμετωπίζεται σε αυτή την περίπτωση είναι ο κίνδυνος διαρροής των θεμελίων. Έτσι η επέμβαση που προτείνεται συνιστάται στον εγκιβωτισμό των θεμελίων (αμφίπλευρα αν είναι εφικτό), μέσα σε στοιχεία οπλισμένου σκυροδέματος. Για την πραγματοποίηση του απαιτείται τμηματική εκσκαφή, αποκάλυψη του θεμελίου και επεξεργασία της επιφάνειάς του, έτσι που να έχει προσφύσει και συνεργασία το υλικό που θα χυθεί (μπετόν).

3.5.2. ΤΟΙΧΟΠΟΙΑ

Στο σύνολο της τοιχοποιίας παρουσιάζεται ποικιλία ζημιών και 4φθορών, όχι όμως μεγάλης έκτασης, οπότε θα γίνει εφαρμογή διαφόρων τεχνικών. Παρακάτω παρουσιάζονται τεχνικές, ανάλογα με το είδος της φθοράς στα διάφορα σημεία της τοιχοποιίας.

- Αποκατάσταση αποσαθρωμένου κονιάματος δομής.

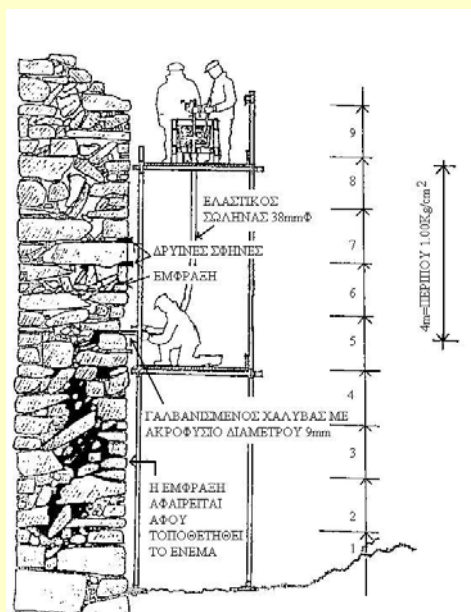
Θα αντιμετωπιστεί με επεμβάσεις στη μάζα και την παρειά της λιθοδομής με βαθύ αρμολόγημα και εφαρμογή υδραυλικών ενεμάτων. Όπου η αποσάθρωση είναι επιφανειακή προτείνεται βαθύ αρμολόγημα. Η παραπάνω επέμβαση, με την προϋπόθεση ότι γίνεται αντικατάσταση μεγάλου μέρους του παλαιού κονιάματος μεγάλης αντοχής, θεωρείται ότι προσφέρει σημαντική ενίσχυση στην τοιχοποιία. Πρέπει η αντοχή του νέου κονιάματος να μην είναι μεγαλύτερη από εκείνη του παλαιού. Η εργασία γίνεται τμηματικά από κάτω προς τα πάνω και με αργούς ρυθμούς. Χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή, καθώς όλες οι επιφάνειες θα μείνουν ανεπίχριστες, ώστε να μην λερωθούν οι λίθοι. Πρέπει να προηγηθεί απόξεση των αρμών, καθαρισμός σε βάθος και διύγρανση των λίθων έτσι ώστε να μην απορροφήσουν νερό από το κονίαμα. Το αρμολόγημα περιλαμβάνει περισσότερες από μία στρώσεις και γίνεται «πατητό». Το κονίαμα πρέπει να αναμειχθεί καλά και να περιλαμβάνει μικρό ποσοστό νερού. Με τα κατάλληλα αδρανή και όχι με χρωστικές ουσίες, διότι λεκιάζουν την πέτρα, θα επιτευχθεί γκρι-μπεζ απόχρωση. Και αυτό γιατί έχει επιλεγεί όλες οι τοιχοποιίες εσωτερικές και εξωτερικές να μείνουν ανεπίχριστες έτσι ώστε να τονισθεί το λίθινο στοιχείο και η στιβαρότητα που αποδίδει το κτίριο. Ταυτόχρονα με το αρμολόγημα θα γίνεται συμπλήρωση με νέους λίθους, ίδιας φύσης, όπου αυτοί έχουν καταρρεύσει.

Τα υδραυλικά ενέματα θα εφαρμοστούν όπου το κονίαμα δομής είναι εξαιρετικά αποσαθρωμένο και παρουσιάζονται κενά στο εσωτερικό της

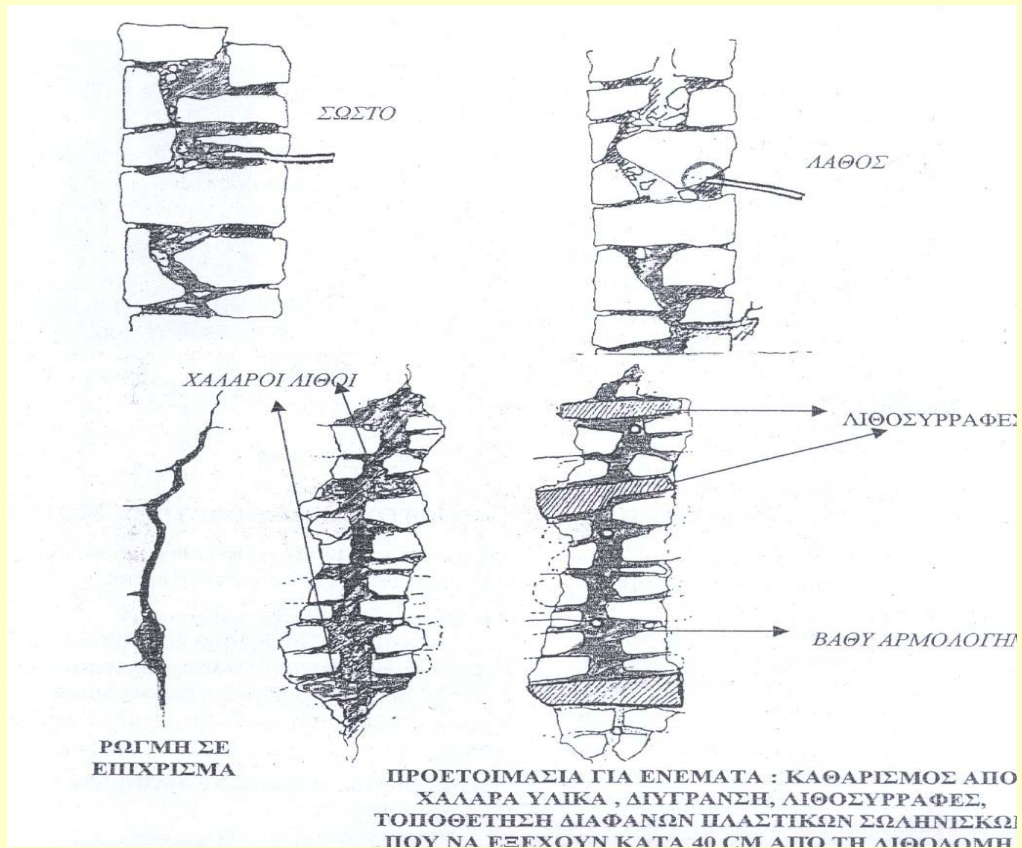
λιθοδομής. Η συγκεκριμένη επέμβαση δεν επισκευάζει μόνο, αλλά ενισχύει την αντοχή της λιθοδομής, χωρίς αλλοίωση της εξωτερικής μορφής και της γεωμετρίας της. Η εργασία γίνεται ως εξής:

- Προηγείται καθαρισμός από τα χαλαρά υλικά και διύγρυνση της περιοχής.
- Γίνονται οι απαραίτητες λιθοσυρραφές.
- Τοποθετούνται πλαστικοί σωληνίσκοι που εξέρχουν από την λιθοδομή κατά 40 εκ., τοποθετούνται σε κάναβο και οι αποστάσεις μεταξύ τους κυμαίνονται από 50 εκ. έως 100 εκ., ανάλογα με την ποιότητα της λιθοδομής.
- Γίνεται βαθύ αρμολόγημα.

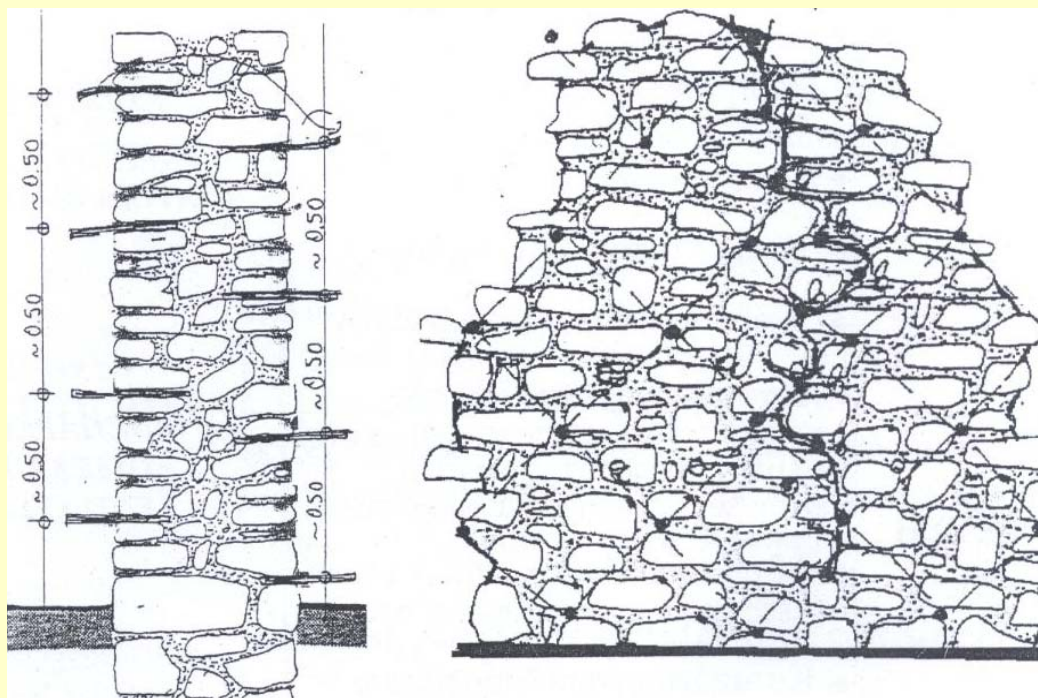
Η εφαρμογή του ενέματος γίνεται από κάτω προς τα πάνω και δεν διακόπτεται για αλλαγή θέσεως εισόδου μέχρις ότου διαπιστωθεί αύξηση της πίεσεως και αδυναμία εισόδου του ενέματος. Οι θέσεις εξόδου του ενέματος σφραγίζονται αφού εξέλθει ο αέρας και τρέξει καθαρό ένεμα. Πρέπει να εξασφαλίζεται συνεχής παροχή ενέματος και να μην διακόπτεται η ένεση όταν τελειώνει το χαρμάνι.

Εικ. 75: Τοποθέτηση ενεμάτων.

Εικ. 76 : Προετοιμασία λιθοδομής για ενέματα.

Εικ. 77 : Εφαρμογή των ενεμάτων.

- Αποκατάσταση ρωγμών

Οι τεχνικές σφράγισης ρωγμών και ομογενοποίησης της τοιχοποιίας γίνονται ανάλογα με το μέγεθος της φθοράς ,αφού προηγουμένως εντοπιστούν τα αίτια της.

Οι ρωγμές θα αποκατασταθούν με συμπληρώσεις με χυτά ή λίθινα κλειδιά. Η επέμβαση θα συνδυαστεί με την εφαρμογή ειδικής σύστασης υδραυλικών ενεμάτων. Η εργασία γίνεται ως εξής:

- Προηγείται η απομάκρυνση των σαθρών υλικών γύρω και μέσα από την ρωγμη.

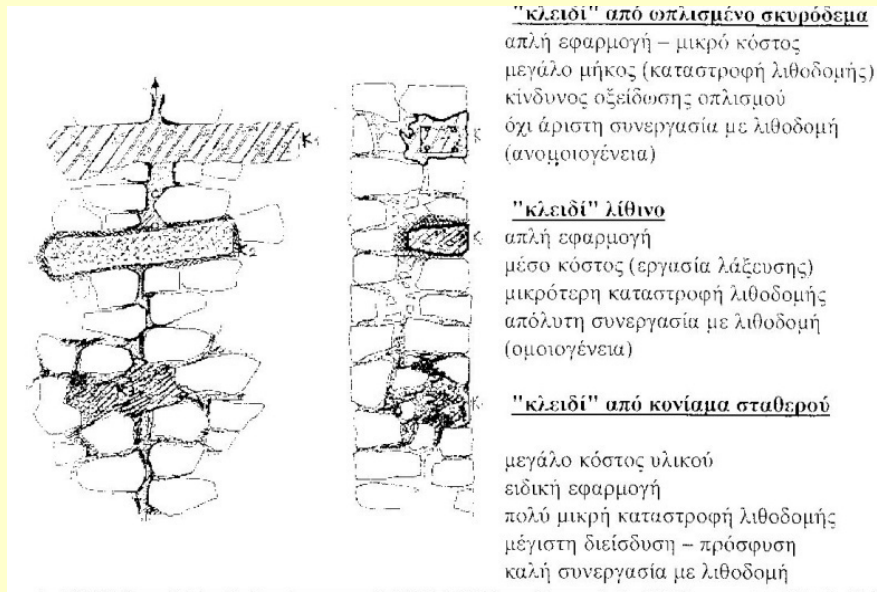
- Γίνονται τοπικές διερευνήσεις της ρωγμής.

- Διαβρέχεται η λιθοδομή, ώστε να μην απορροφηθεί νερό από το κονίαμα που θα χρησιμοποιηθεί για την συμπλήρωση της.

- Τοποθετούνται λίθινα κλειδιά σε συνδυασμό με κονία σταθερού όγκου στην εξωτερική παρειά της λιθοδομής. Εάν η ρωγμή έχει μεγάλα κενά στο εσωτερικό της, θα γίνουν συμπληρώσεις με μικρότερα λιθοσώματα.

- Γίνεται βαθύ αρμολόγημα της ευρύτερης περιοχής με κονίαμα που θα περιέχει ίσως ασβέστη, θηραϊκή γη και χαλαζιακή άμμο.

Για την αντιμετώπιση των λεπτότερων ρωγμών γίνεται βαθύ αρμολόγημα και εφαρμογή κατάλληλης σύστασης ενέματος.

ΤΟΠΙΚΕΣ ΑΝΑΚΤΗΣΕΙΣ

Εικ. 78 : «Κλειδιά» συρραφής ρωγμών.

3.5.3. ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΑΠΕΔΩΝ

Στα δάπεδα του ισογείου και του ορόφου, προτείνεται να τοποθετηθούν κεραμικά πλακίδια ενώ στο αίθριο πλάκες τσιμέντου.

Στο δώμα προτείνεται να διατηρηθεί η αστρακιά που υπάρχει.

3.5.4. ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΜΕΣΟΠΑΤΩΜΑΤΩΝ

Για την δημιουργία μεσοπατωμάτων προτείνεται να χρησιμοποιηθούν ξύλινοι δοκοί ορθογωνικής διατομής οι οποίοι θα έχουν υποστεί την κατάλληλη επεξεργασία, ξήρανση κ.α. Αποτελούν και αυτοί μέρος της φέρουσας κατασκευής γιατί "κουμπώνουν" στις άκρες τους, στην τοιχοποιία. Στην συνέχεια τοποθετούνται σανίδες πατώματος, πετροβάμβακας 5εκ., υδροαπωθητικές μεμβράνες και επαναληπτικό ξύλο. Η κάτω πλευρά των δοκών θα καλυφθεί με ψευδοροφές.

3.5.5. ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΚΛΙΜΑΚΩΝ

Προτείνεται να κατασκευαστούν στο αίθριο κλίμακες ώστε να υπάρχει άμεση πρόσβαση προς το δώμα. Η πρώτη κλίμακα είναι ευθεία μήκους 2,10 εκ. απέχει από το κτίριο 3 χιλιοστά και είναι κατασκευασμένη από ανοξείδωτα ρίχτια και πατήματα μεγάλου πάχους, για να έχει την εικόνα μιας σταθερής κατασκευής. Επιλέχθηκε σκάλα της "πάπιας" για να μειωθεί όσο το δυνατόν το μήκος της. Ίδιου υλικού, αλλά πλέον κλασικού τύπου είναι και η επόμενη κλίμακα που οδηγεί πλέον στο αίθριο.

3.5.6. ΑΝΑΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΚΟΥΦΩΜΑΤΩΝ

Για τα κουφώματα, σύμφωνα πάντα με την παθολογία τους, προτείνεται η αντικατάσταση των υπαρχόντων με νέα απλά ταυτόχρονα όμως σύγχρονα καρφωτά ξύλινα κουφώματα.

Υπάρχουν πλέον κουφώματα τα οποία είναι δομικά στοιχεία υπερσύγχρονων προδιαγραφών και τεχνολογίας. Τέτοιου τύπου λοιπόν κουφώματα θα τοποθετηθούν στο κτίριο. Εξωτερικά το κούφωμα και τα σκούρα του βορεινού παραθύρου(στο νοτινό παράθυρο δεν θα τοποθετηθούν σκούρα), έχει επιλεγεί να έχουν καφέ χρώμα έτσι ώστε να συμβαδίζουν με την τοπική παραδοσιακή αρχιτεκτονική, ενώ εσωτερικά όλα τα κουφώματα θα έχουν γκρι απόχρωση. Λόγω των λιγοστών ανοιγμάτων, στους φεγγίτες θα τοποθετηθεί γυαλί, για να αποκτήσουμε περισσότερο φως στο εσωτερικό του κτιρίου. Τα υπέρθυρα και οι απλοί παραστάδες θα έχουν πανομοιότυπη μορφολογία με τα προγενέστερα τους.

3.6. ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Η πρόταση που παρουσιάστηκε πρέπει να συνδυαστεί με τις επιμέρους μελέτες ένταξης των διαφόρων δικτύων για τις οποίες διατυπώνονται κάποιες βασικές αρχές.

3.6.1. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος

Θα ζητηθεί από την αρμόδια υπηρεσία η σύνδεση του κτιρίου με το δίκτυο παροχής του ηλεκτρικού ρεύματος.

Στο εσωτερικό του κτιρίου λόγω του ότι όλοι οι τοίχοι θα παραμείνουν ανεπίχριστοι τα καλώδια μπορούν να περαστούν πληγώνοντας όμως την λιθοδομή ,πράγμα θέλουμε να αποφύγουμε. Γι' αυτό οι σωληνώσεις της ηλεκτρολογικής εγκατάστασης θα τοποθετηθούν εμφανείς, επί των τοίχων.

Οι διάφοροι πίνακες ελέγχου προτείνεται να μην μπουν σε εμφανή σημεία του κτιρίου όμως άμεσα προσβάσιμοι. Η θέρμανση των εσωτερικών χώρων θα συμπεριληφθεί σε αυτό το κεφάλαιο καθώς δεν θα προστεθούν επιπλέον μηχανολογικές εγκαταστάσεις (λέβητας, σωληνώσεις κ.α.) αλλά νέας τεχνολογίας θερμαντικά σώματα τοίχου (θερμοπομποί) τα οποία χρειάζονται μόνο μία πρίζα για να λειτουργήσουν και θα έχουν και ρόλο διακοσμητικό εκτός των άλλων.

3.6.2. Παροχή νερού

Το κτίριο βρίσκεται μέσα στα όρια του οικισμού οπότε θα συνδεθεί με το κοινοτικό δίκτυο παροχής νερού, καθώς και το αντίστοιχο αποχετευτικό. Παροχή νερού προβλέπεται και στους δύο ξενώνες όπου θα ενσωματωθούν ολοκληρωμένα κουζίνα και W.C.

Τα παραπάνω συνδυάζονται με την αντίστοιχη αποχετευτική εγκατάσταση, ενώ ένα πρόσθετο δίκτυο απορροής όμβριων υδάτων με συλλέκτες θα τα οδηγεί εκτός του κτιρίου.

3.6.3. Φωτισμός

Προτείνεται η εγκατάσταση φωτιστικών σωμάτων για την εξυπηρέτηση των νέων χρήσεων και αναγκών, αλλά και την ανάδειξη του κτιρίου. Η μελέτη φωτισμού πρέπει να στοχεύει στην διατήρηση της υποβλητικής ατμόσφαιρας και του ημίφωτος που συνήθως επικρατεί σε όλα τα κτίρια του χωριού. Προτείνονται μικρά και διακριτικά φωτιστικά σώματα τα οποία θα τοποθετηθούν στο κάτω μέρος των μεσοπατωμάτων καθώς επίσης και σε επιλεγμένες θυρίδες για να δώσουν μαζί με την πέτρα που κυριαρχεί μία μοναδική ατμόσφαιρα στο χώρο.

Φ
Ω
Τ
Ο
Γ
Ρ
Α
Φ
Ι
Κ
Ο

Υ
Λ
Ι
Κ
Ο

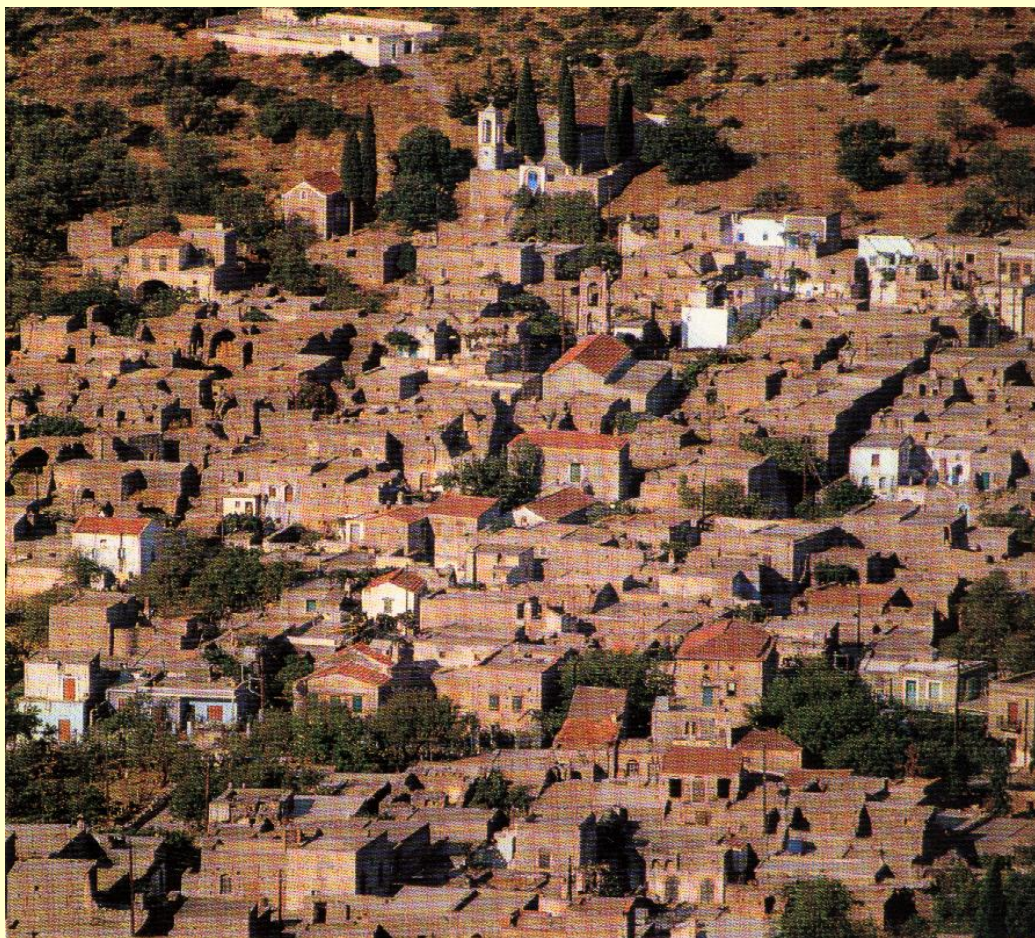
Εικ. 1 : Αεροφωτογραφία του χωριού Καλαμωτή, του 1934.. Πηγή : Χ. Μπούρας, «Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική», Αθήνα 1992.

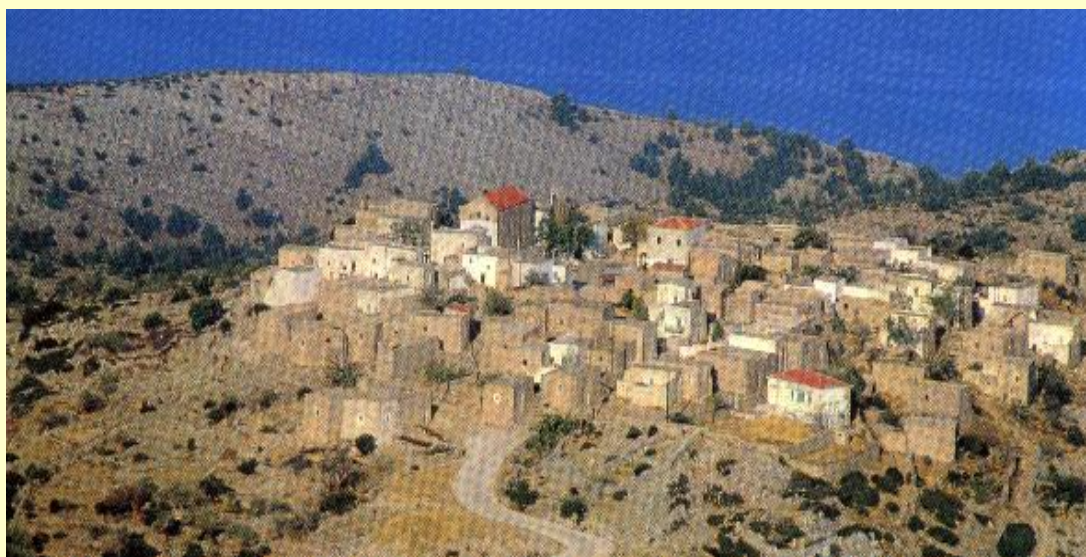
Εικ. 2 : Αεροφωτογραφία του χωριού Πυργί, του 1934.. Πηγή : Χ. Μπούρας, «Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική», Αθήνα 1992.

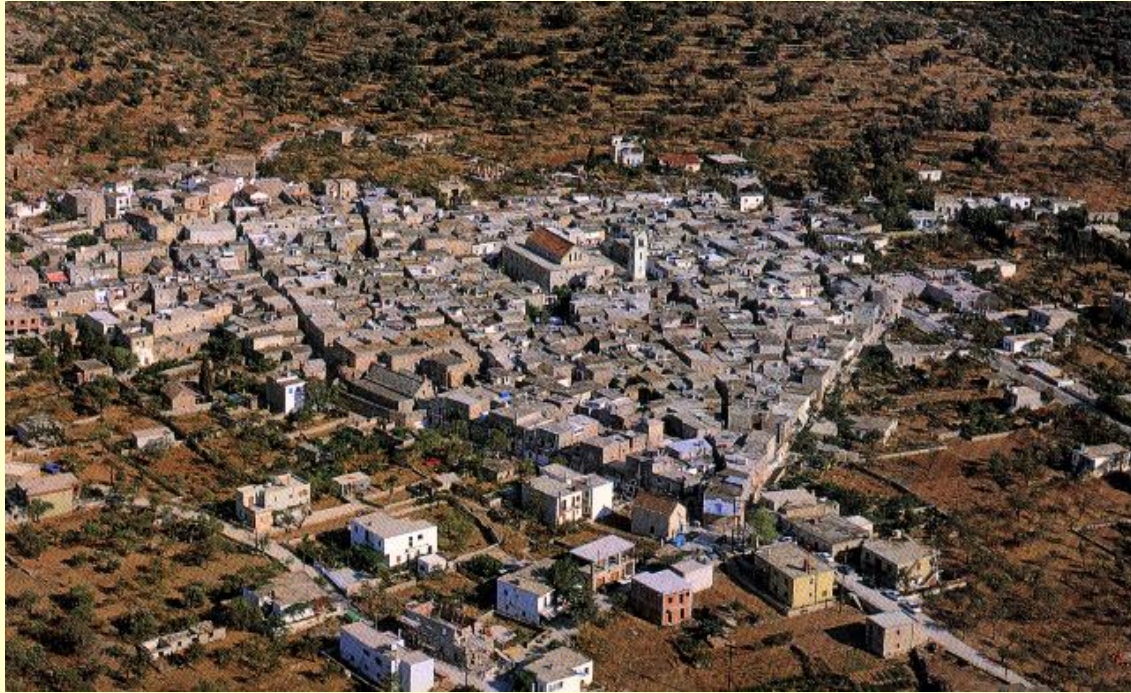
Εικ. 3 : Μεστά. Γενική άποψη του οικισμού από τα Βορειο-ανατολικά. Πηγή : Χ. Μπούρας, «Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική», Αθήνα 1992.

Εικ. 4 : Βέσσα. Μερική άποψη του οικισμού από ψηλά. Πηγή: Χ. Μπούρας, «Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική» , Αθήνα 1992.

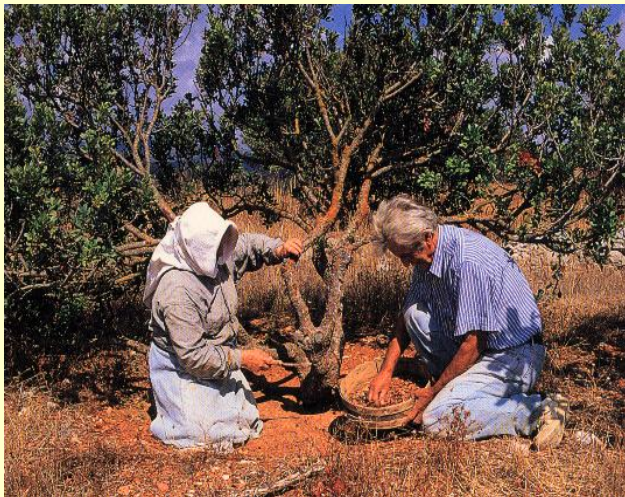
Εικ. 5 : Αυγώνυμα.. Γενική άποψη του οικισμού από ανατολικά. Πηγή: Χ. Μπούρας, «Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική» , Αθήνα 1992.

Εικ. 6. : Πανοραμική άποψη των Μεστών . Πηγή : Μαριάννα Δεμερτζή

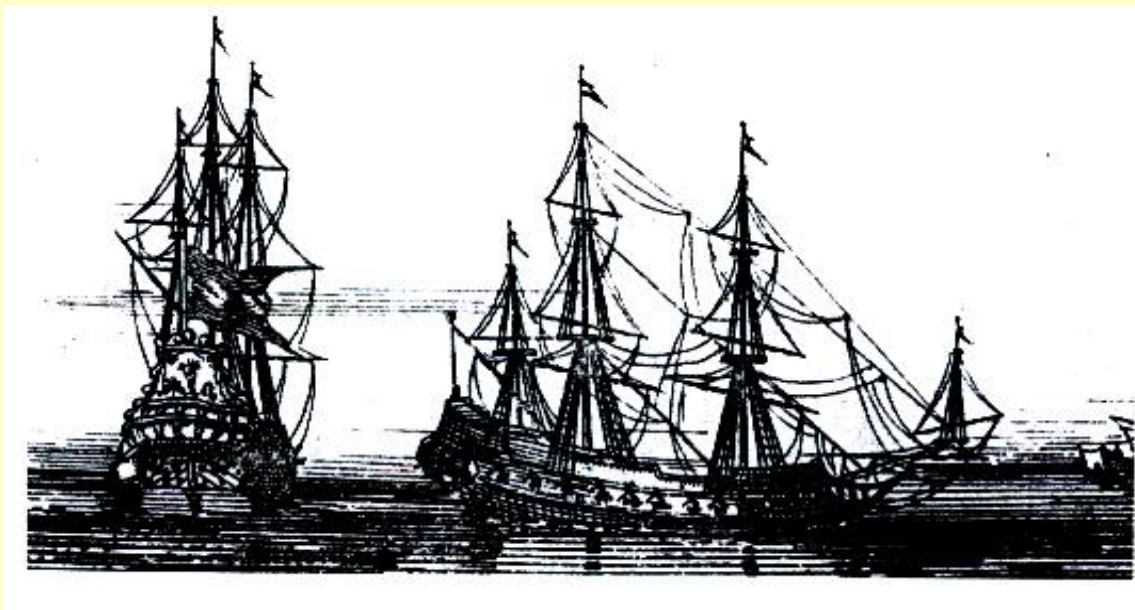
Εικ. 7 : Η είσοδος των Μεστών. Πηγή : ίδια επεξεργασία.

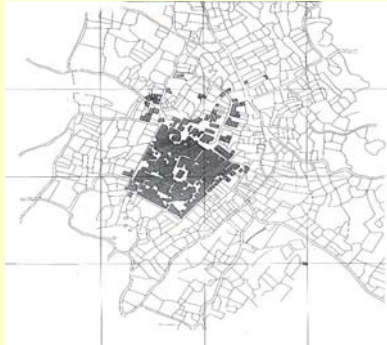
Εικ. 8 : Συλλογή της μαστίχας. Πηγή : Λ. Ξερούτσικου και συνεργάτες, «Χίος, το μυροβόλο νησί», Αθήνα 1997.

Εικ. 9 : Μαστίχα
Πηγή: Λ .Ξερούτσικου και συνεργάτες
«Χίος ,το μυροβόλο νησί», Αθήνα 1977.

Εικ. 10 : Το φαινόμενο της πειρατείας, επηρέασε τη ζωή των κατοίκων των νησιών και την πολεοδομική οργάνωση των οικισμών. Χαλκογραφία : Ο. Dapper, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη, Αθήνα. Πηγή : Αθηνά – Χριστίνα Λούπου – Ρόκου , «Αιγαίο, Κάστρα και Καστέλλια».

1

2

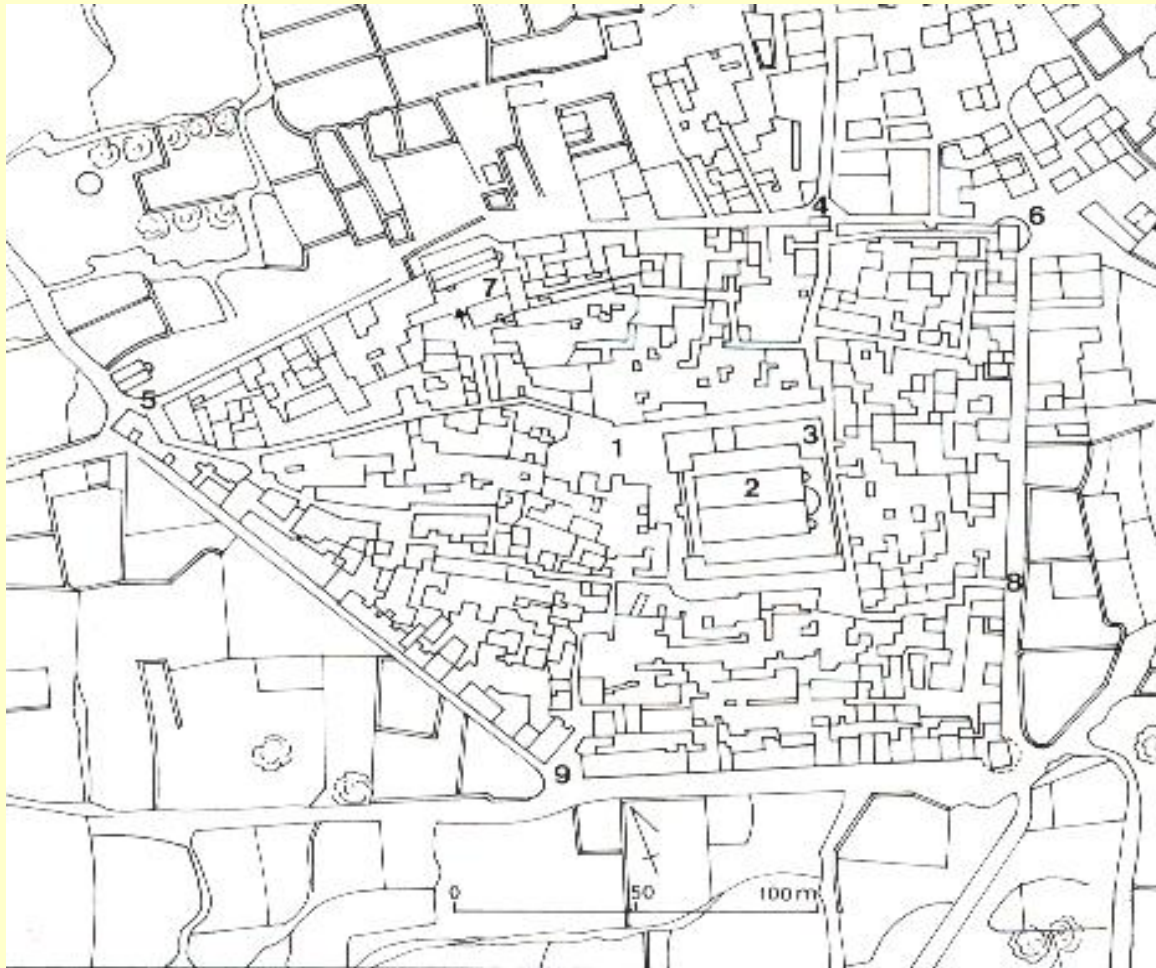

3

4

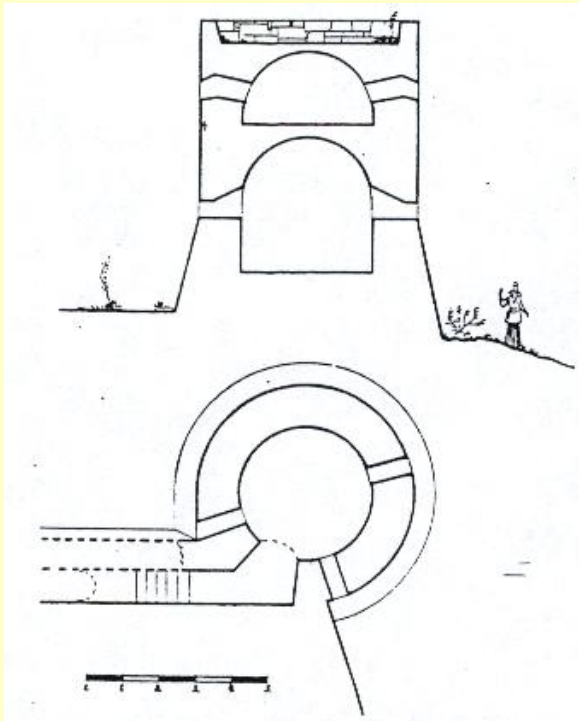
Εικ. 11 : Κατόψεις από τα χωριά : Ολύμπι (1), Μεστά (2), Καλαμοτή (3), Πυργί (4) κατά Smith.

Εικ. 12 : Γενικό τοπογραφικό των Μεστών (κατά Α. Smith) : 1 κεντρική πλατεία, 2 Μεγάλος ταξiάρχης, 3 θέση του περιτειχίσματος του κεντρικού πύργου, 4 πύλη του «Καπετάνιου», 5 δυτική πύλη και κοινοτικό πηγάδι, 6 πύργος της ΒΑ γωνίας (Πύργος του Σαραντή ή του αγ. Χαράλαμπου). 7 Παλιός Ταξiάρχης, 8 νέα είσοδος του χωριού, 9 πύργος της ΝΔ γωνίας (Πύργος του Καλύκα) Πηγή : Χ. Θ. Μπούρας, «Χίος», Αθήνα 1974.

Εικ. 13 : Στοά στη βορειοανατολική γωνία των Μεστών
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Εικ. 14 : Εξωτερικός πύργος των Μεστών
Άνω ,τομή, κάτω κάτοψη.
Πηγή: Α. Λαμπάκης – Χ. Μπούρας, «Τα μεσαιωνικά χωριά της Χίου», «Ελληνικό Λαϊκό Σπίτι», Αθήνα 1960.

Εικ. 15 : Ο νοτιοδυτικός πύργος των Μεστών
(πύργος Κάλυκα)
Πηγή: Ιδία επεξεργασία.

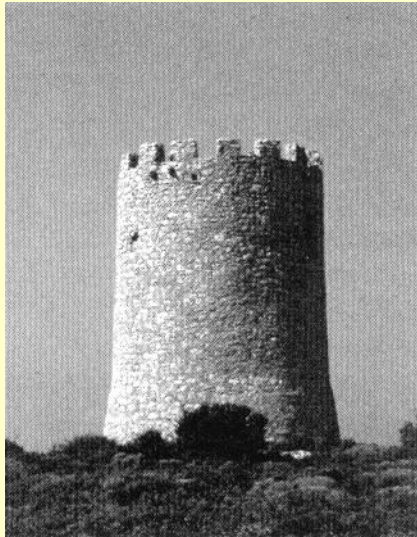
Εικ. 16 : Ο Βορειοδυτικός πύργος των
Μεστών (πύργος του Παλιού Ταξιάρχη)
Πηγή: Ιδία επεξεργασία.

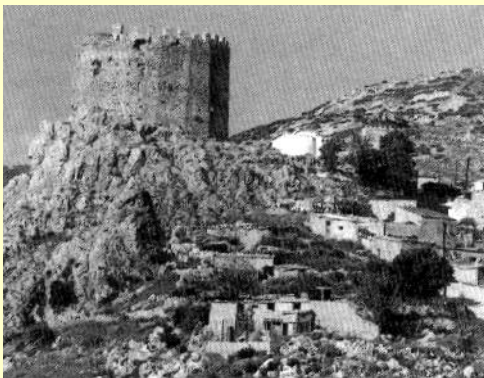
Εικ. 17 : Ο Βορειοανατολικός πύργος των Μεστών (πύργος του Σαραντή)
Πηγή: Ιδία επεξεργασία.

Εικ. 18 : Ο πύργος του δυτικού τριγωνικού τμήματος των Μεστών (πύργος του Μιλιά)
Πηγή: Ιδία επεξεργασία.

Εικ. 19 : Βίγλα στη Ν.Δ. Χίο.
Πηγή: Ν. Κουλουκάκη και
συνεργάτες «Η ιταλική
επίδραση στη Χίο», Χίος
2000

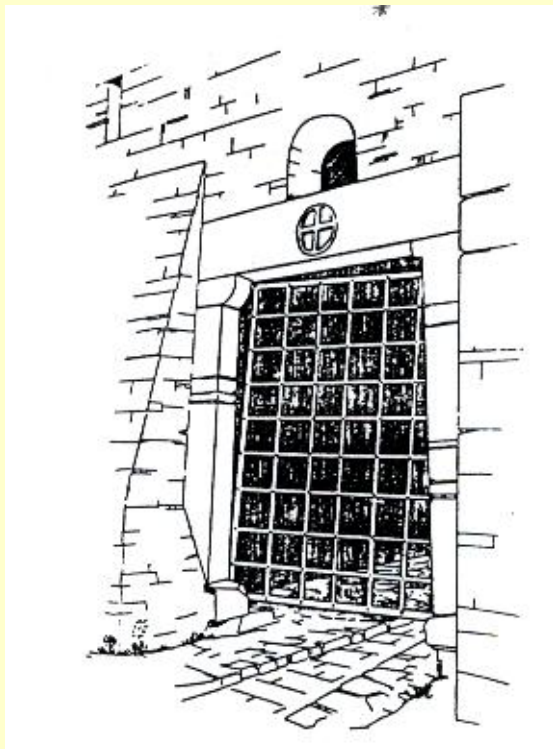
Εικ. 20 : Ο πύργος του Πιτυούς.
Πηγή: Ν. Κουλουκάκη και
συνεργάτες «Η ιταλική επίδραση
στη Χίο», Χίος 2000

Εικ. 21 : Βίγλα.
Πηγή: Ν. Κουλουκάκη και
συνεργάτες «Η ιταλική επίδραση
στη Χίο», Χίος 2000

Εικ. 22 : Το πηγάδι στον «πύργο του Μιλιά».
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

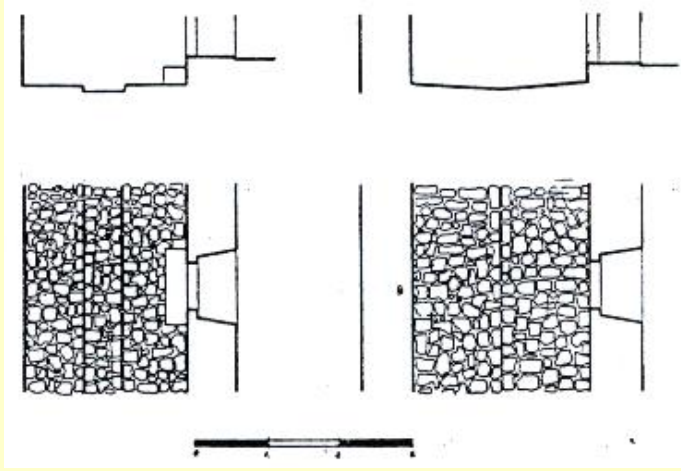
Εικ. 23 : Η βόρεια πύλη των Μεστών
Πηγή: Α. Λαμπάκης – Χ. Μπούρας,
«Τα μεσαιωνικά χωριά της Χίου» ,
«Ελληνικό Λαϊκό Σπίτι» ,Αθήνα 1960.

Εικ. 24 : Η πύλη του καπετάνιου
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Εικ. 25 : Η πύλη στον πύργο του Μιλιά.
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

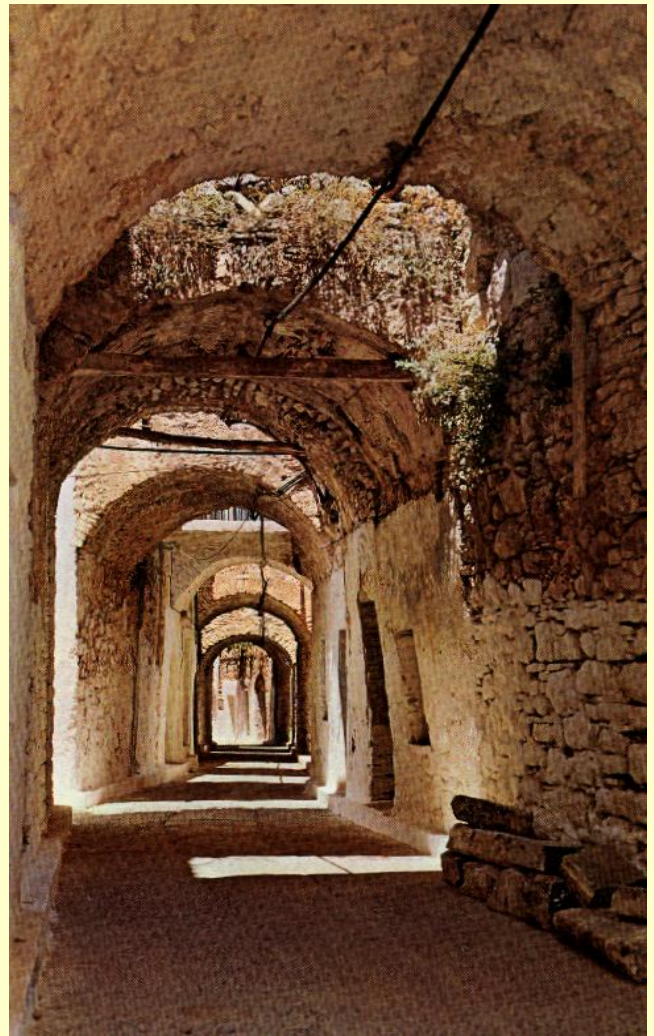
Εικ. 26 : Τομές και κατόψεις δρόμων
 Πηγή: Α. Λαμπάκης – Χ. Μπούρας, «Τα
 μεσαιωνικά χωριά της Χίου», «Ελληνικό Λαϊκό
 Σπίτι», Αθήνα 1960.

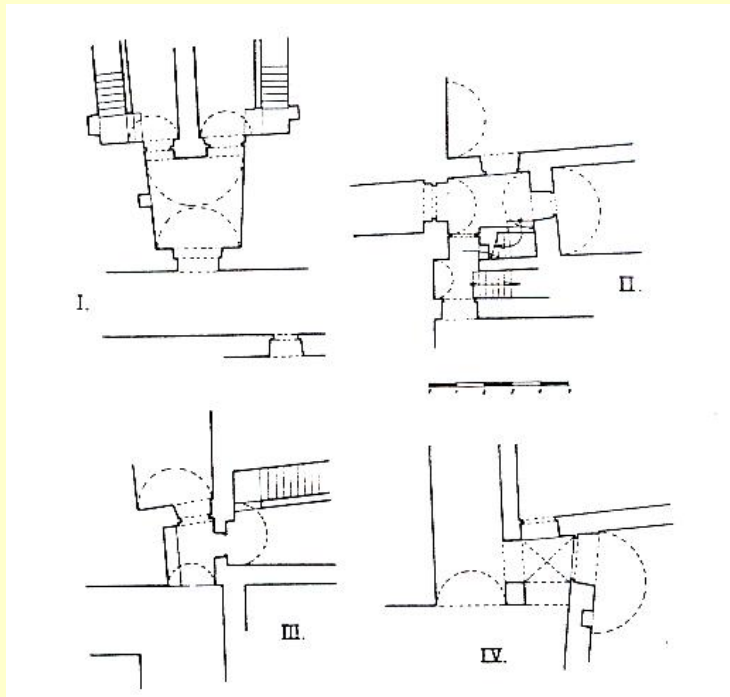
Εικ. 26 : Δρόμοι των Μεστών. Αριστερά διακρίνεται το αυλάκι απορροής υδάτων στη
 μέση του δρόμου
 Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Εικ. 27 : Δρόμοι των Μεστών. Δωμάτια σπιτιών πάνω από τους δρόμους.
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

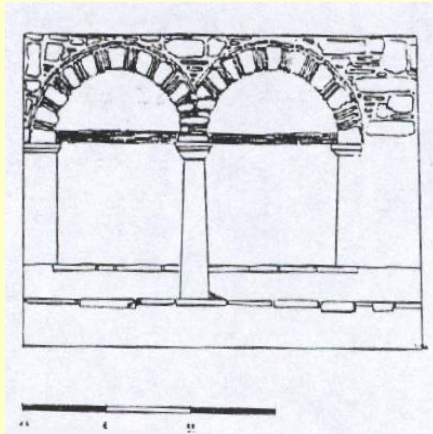
Εικ. 28 : Δρόμοι των Μεστών. Δεξιά, σ' όλο το μήκος του δρόμου, τόξα συνδέουν τις ταράτσες των σπιτιών σαν φέφουρες.
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

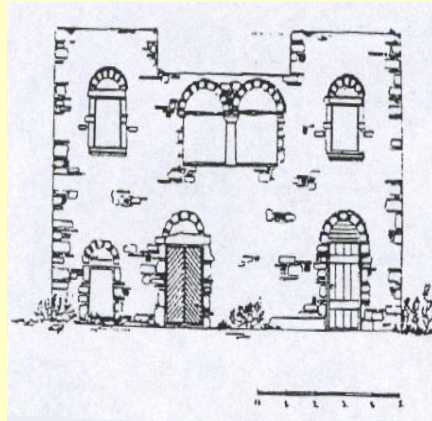
Εικ. 29 : Λεπτομέρειες εισόδων.
 I-II:εισοδος σε δυο σπίτια ,
 III-IV:είσοδος σε ένα σπίτι .
 Πηγή : Α. Λαμπάκης –
 Χ.Μπούρας ,
 «Τα μεσαιωνικά χωριά της
 χίου»,
 «Ελληνικό Λαϊκό Σπίτι» ,Αθήνα
 1960

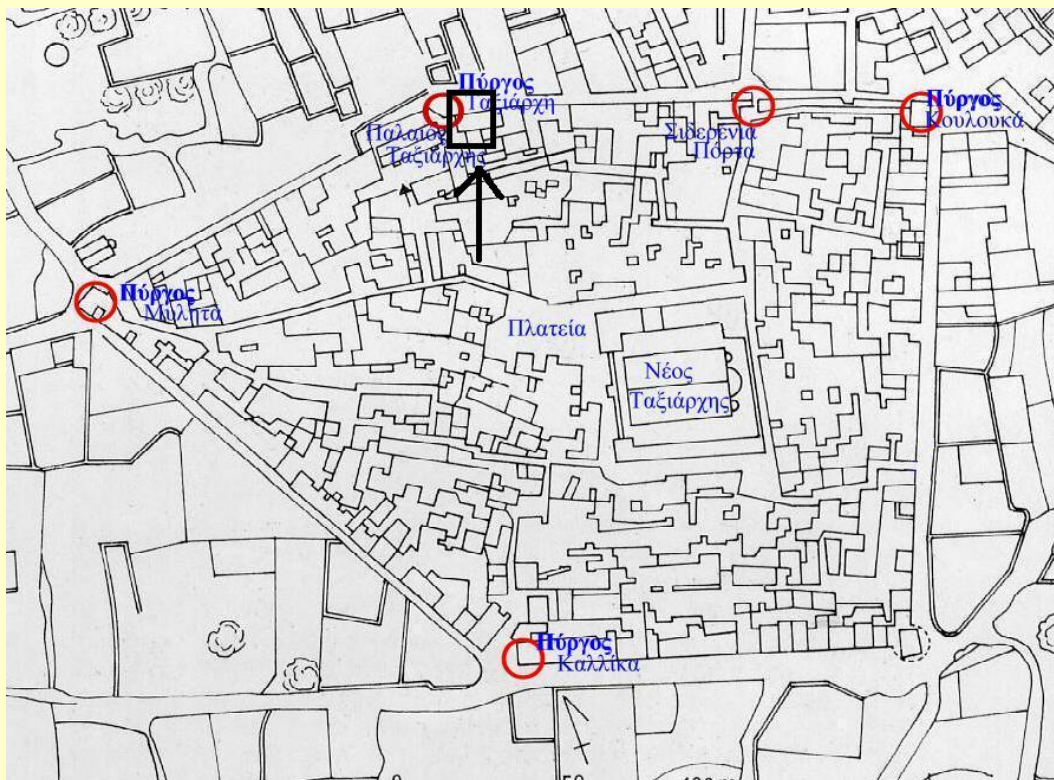
Εικ. 30 : Προοπτικό στον ηλιακό
 Πηγή : Α. Λαμπάκης –Χ.Μπούρας ,
 «Τα μεσαιωνικά χωριά της χίου»,
 «Ελληνικό Λαϊκό Σπίτι» ,Αθήνα 1960

Εικ.31 Λεπτομέρεια από την όψη της κατοικίας του Δ. Στεργάρα στα Μεστά. Διαμόρφωση όψης του αιθρίου
 Πηγή : Α. Λαμπάκης –Χ.Μπούρας , «Τα μεσαιωνικά χωριά της χίου», «Ελληνικό Λαϊκό Σπίτι» ,Αθήνα 1960

Εικ. 32 : Όψη της κατοικίας του Δ. Στεργάρα στα Μεστά
 Πηγή : Α. Λαμπάκης –Χ.Μπούρας , «Τα μεσαιωνικά χωριά της χίου», «Ελληνικό Λαϊκό Σπίτι» ,Αθήνα 1960

Εικ. 33 : Τοποθέτηση οικίας στον χάρτη.

Εικ. 33 : Νότια όγη (δημοτική στοά)

Εικ. 34 : Βόρεια όγη

Εικ. 35 : Λίθινη επιγραφή στην είσοδο.

Εικ. 36 : Κλεισμένο άνοιγμα στον ανατολικό τοίχο του κατωγιού.

Εικ. 37 : Κλεισμένο άνοιγμα στον βορεινό τοίχο του κατωγιού.

Εικ. 38 : Κλεισμένο άνοιγμα στον βορεινό τοίχο της κουζίνας στο άνωγι.

Εικ. 39 : Κατόγι

Εικ. 40 : Αίθριο

Εικ. 41 : Φούρνος .

Εικ. 42 : Δεξαμενή (Φουντάνα)

Εικ. 43 : Βορεινός τοίχος της κουζίνας στο ανάγι.

Εικ. 44 : Βορειοανατολική εικόνα της σάλας στο ανάγι.

Εικ. 45 : Λίθινη σκάλα στο αίθριο.

Εικ. 46 : Λίθινη σκάλα στο αίθριο.

Εικ. 47 : Κεντρική είσοδος στην νότια όψη.

Εικ. 48 : Άνοιγμα στην νότια όψη.

Εικ. 49 : Άνοιγμα στην βόρεια όψη.

Εικ. 50 : Εσωτερική θύρα στο βορεινό δωμάτιο στο ανάγλι.

Εικ. 51 : Εσωτερική θύρα στο νοτινό δωμάτιο στο ανάγλι.

Εικ. 52 : Θυρίδα στο νοτινό δωμάτιο στο ανώγι.

Εικ. 53 : Θυρίδα στο βορεινό δωμάτιο στο ανώγι.

Εικ. 54 : Θυρίδα στο κατώι.

Εικ. 55 : Θυρίδα στην κεντρική σκάλα που οδηγεί στο ανώγι.

Εικ. 56 : Κύρια λίθινη σκάλα από το ισόγειο και στον όροφο.

Εικ. 57 : Λίθινη σκάλα στο αίθριο.

Εικ. 58-59 : Ελκυστήρες και κλειδιά στην βόρεια όψη του κτιρίου.

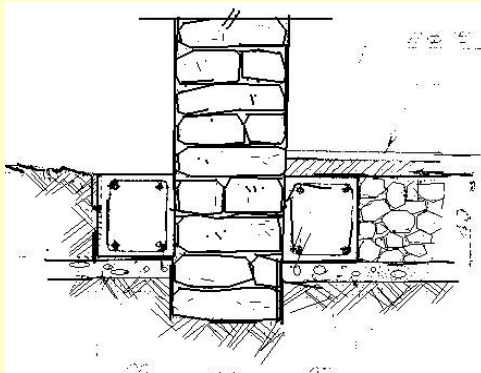
Εικ. 60-61 : Βόρεια όψη του νοτινού δωματίου.

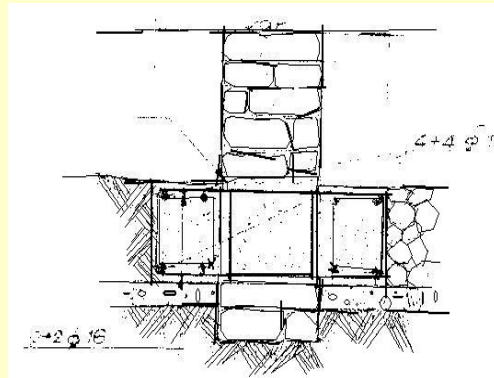
Εικ. 62 : Δάπεδο στο αίθριο.

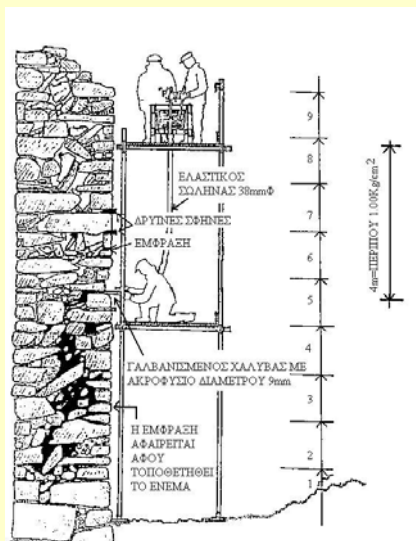
Εικ. 63 : Βορεινό δωμάτιο.

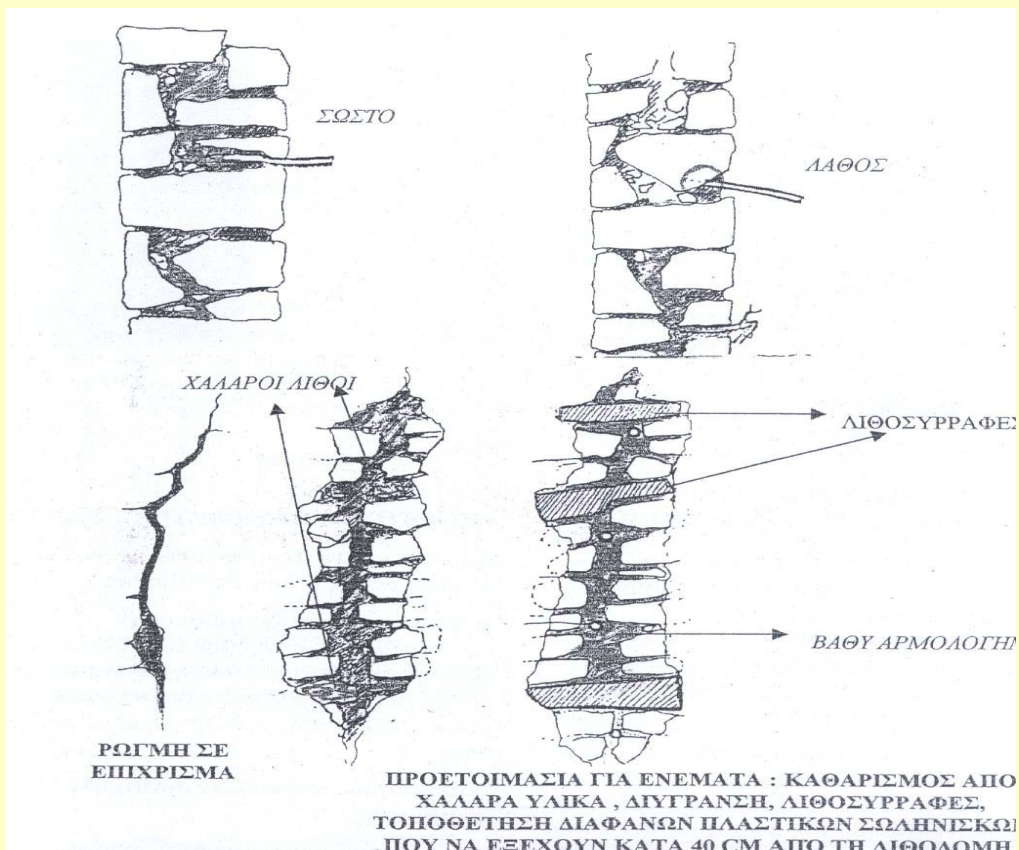
Εικ. 64 : Αμφίπλευρη ενισχυτική Δοκός θεμελίωσης.

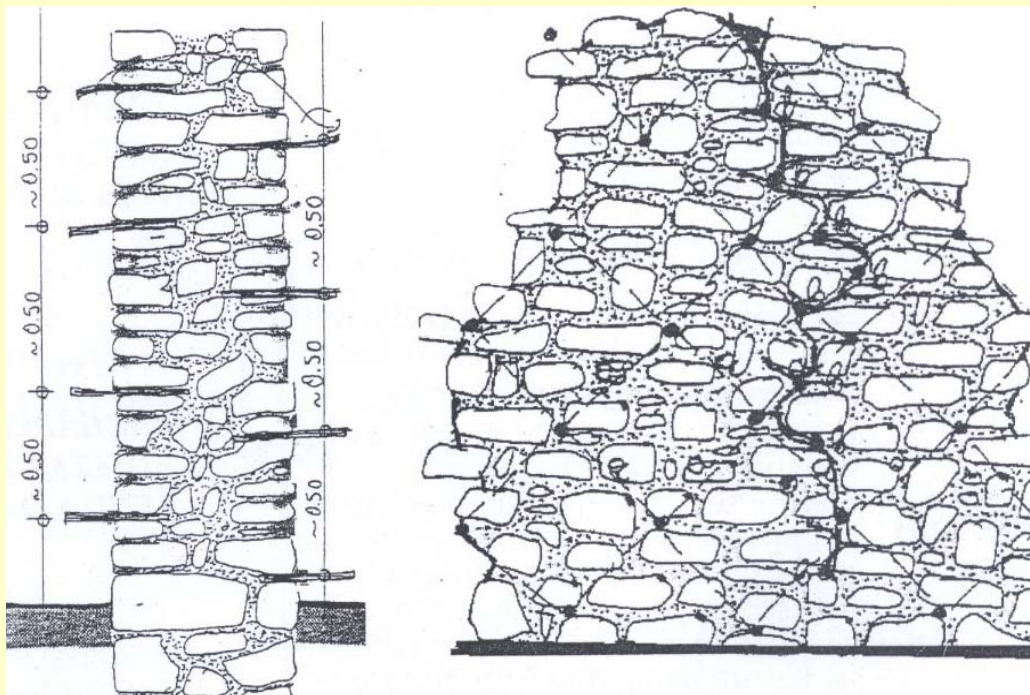
Εικ. 65 : Ενισχυτική δοκός θεμελίωσης και Αποκατάσταση φθαρμένου τμήματος λιθοδομής.

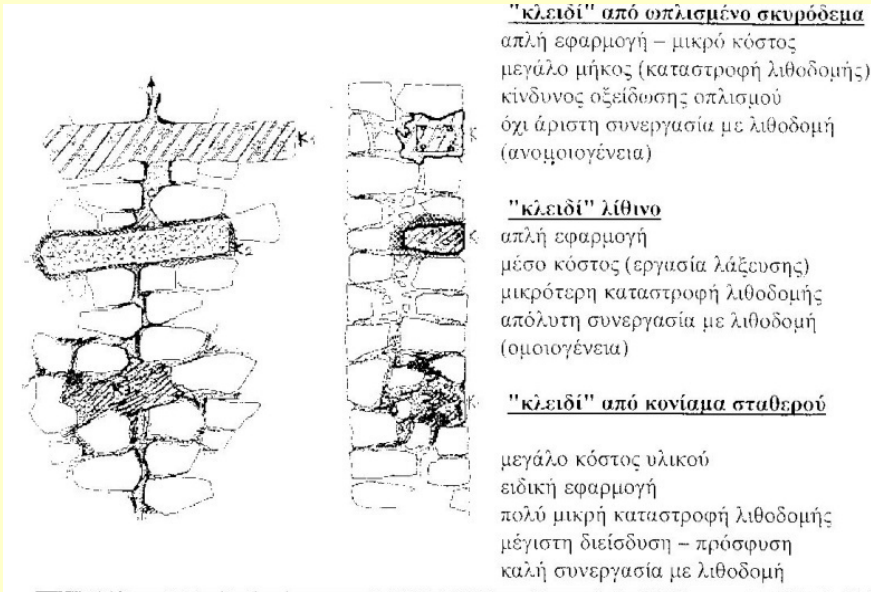
Εικ. 66: Τοποθέτηση ενεμάτων.

Εικ. 67 : Προετοιμασία λιθοδομής για ενέματα.

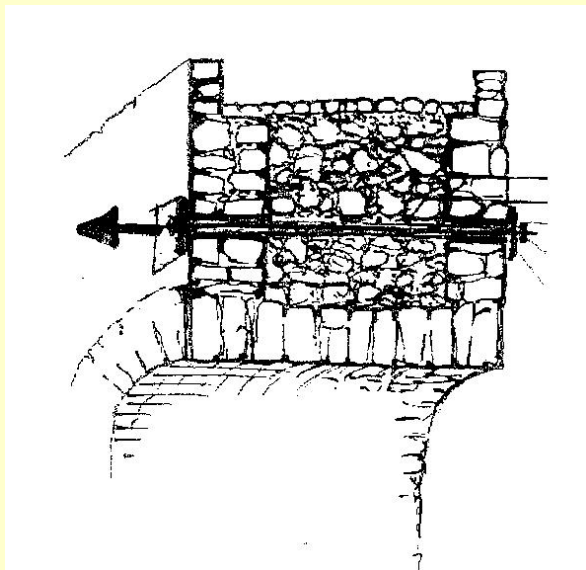
Εικ. 68 : Εφαρμογή των ενεμάτων.

ΤΟΠΙΚΕΣ ΑΝΑΚΤΗΣΕΙΣ

Εικ. 69 : «Κλειδιά» συρραφής ρωγμών.

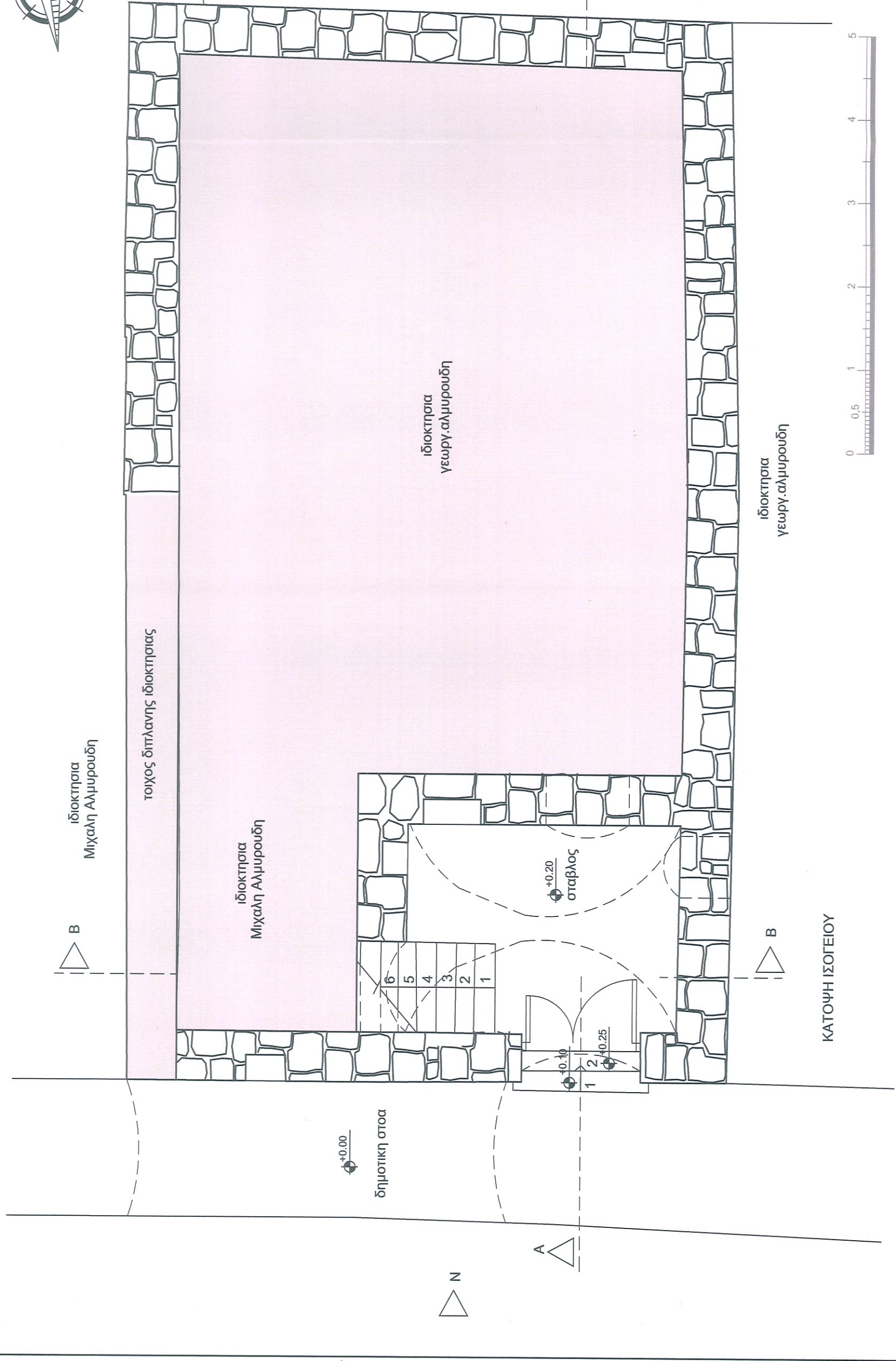

Εικ. 70 : Οπλισμός χωρίς συνάφεια.

Σ
Χ
Ε
Δ
Ι
Α

Α
Π
Ο
Τ
Υ
Π
Ω
Σ
Η
Σ

ιδιοκτησια
Μιχαλη Αλμυρουδη

τοιχος διπλανης ιδιοκτησιας

ιδιοκτησια
Μιχαλη Αλμυρουδη

ιδιοκτησια
γεωργ. αλμυρουδη

ιδιοκτησια
γεωργ. αλμυρουδη

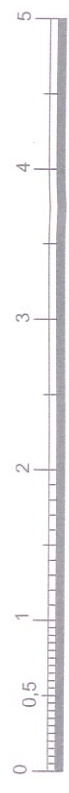
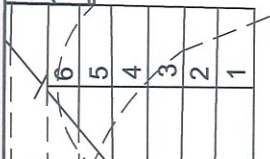
ΚΑΤΟΨΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ

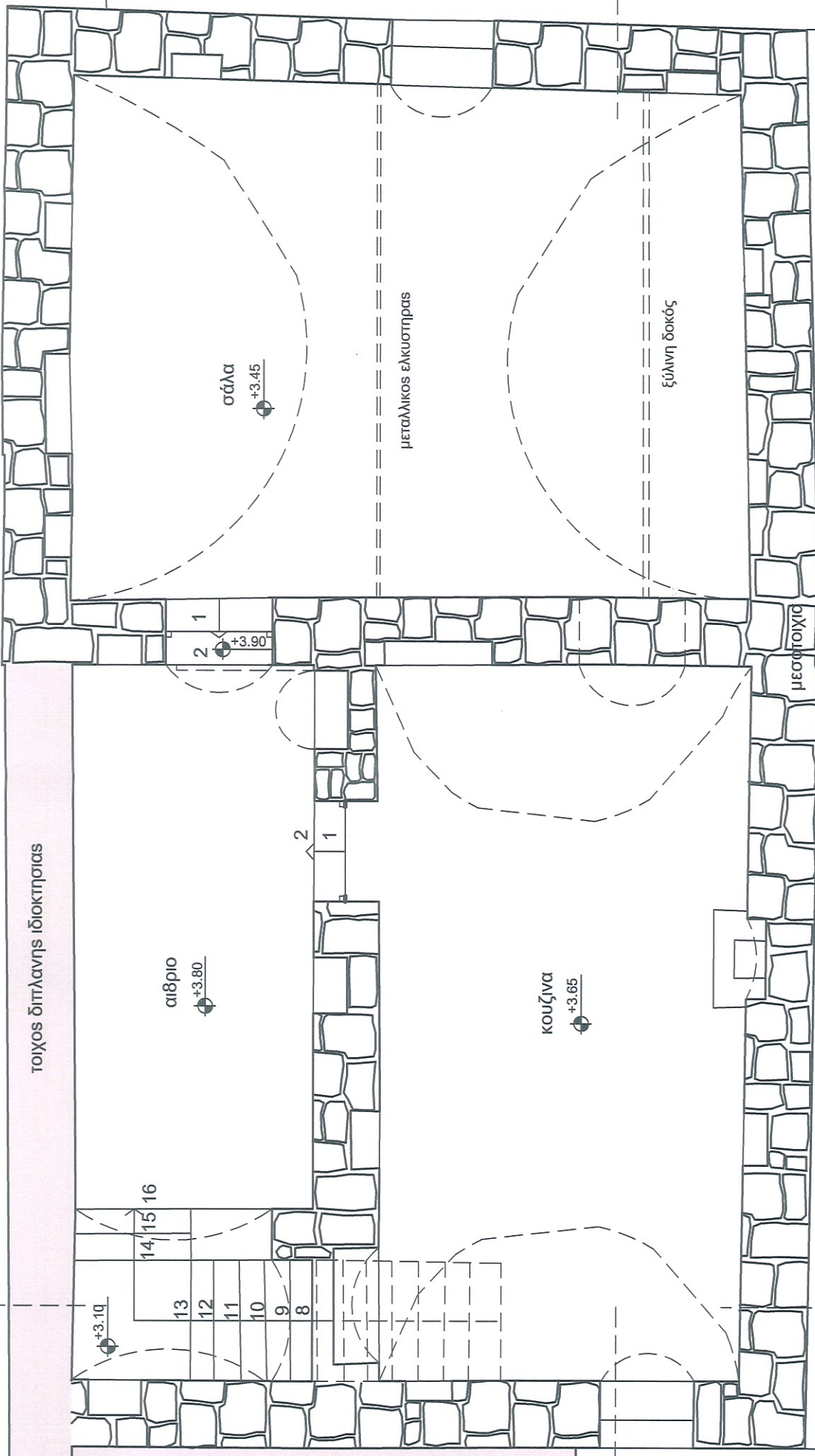
δημοτικη στοα
+0.00

+0.20
σταβλος

+0.10
1

+0.25
2

ιδιοκτησια
Μιχαηλ Αλλιμουδη

τοιχος διπλανης ιδιοκτησιας

αίθριο
+3.80

κουζίνα
+3.65

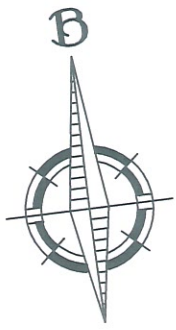
ξενη ιδιοκτησια
Παπαγεωργιου

δημοτικη στοα
+0.00

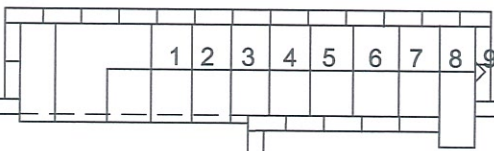
ιδιοκτησια
γεωργ. αλλιμουδη

ΚΑΤΟΨΗ ΟΡΟΦΟΥ

δωμα
+9.05

ιδιοκτησία
γεωργ. αλμυρουδη

ιδιοκτησία
Μιχαήλ Αλμυρουδη

τοιχος διπλανης ιδιοκτησίας

αιθριο
+3.80

δωμα
+8.25

+6.45

+7.90

ξενη ιδιοκτησία
Παπαγεωργίου

+7.85

ξενη ιδιοκτησία
Παπαγεωργίου

+0.00

δημοτική οδός

ΚΑΤΟΨΗ ΔΩΜΑΤΟΣ

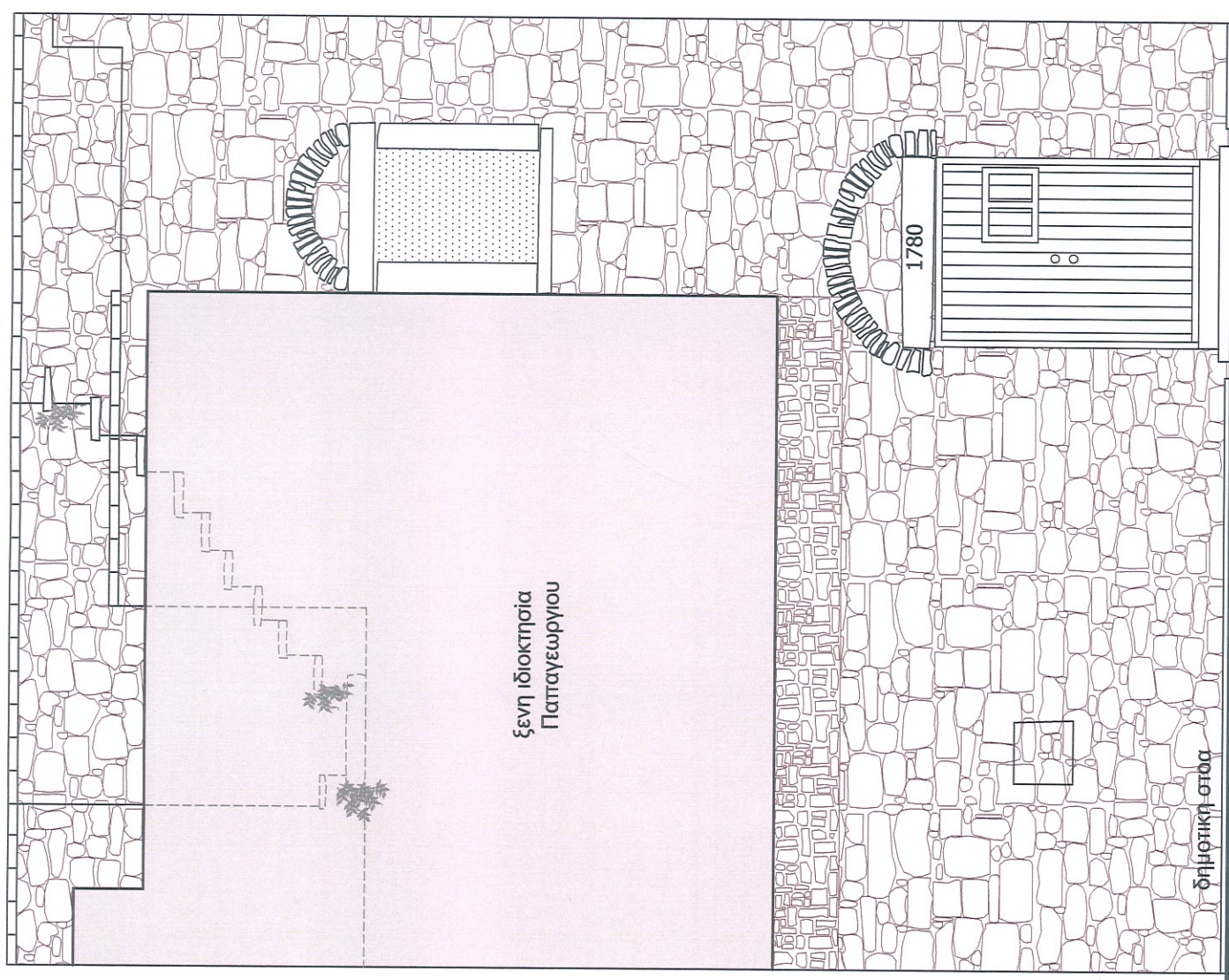

+9.05

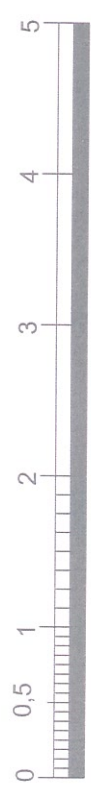
+8.30

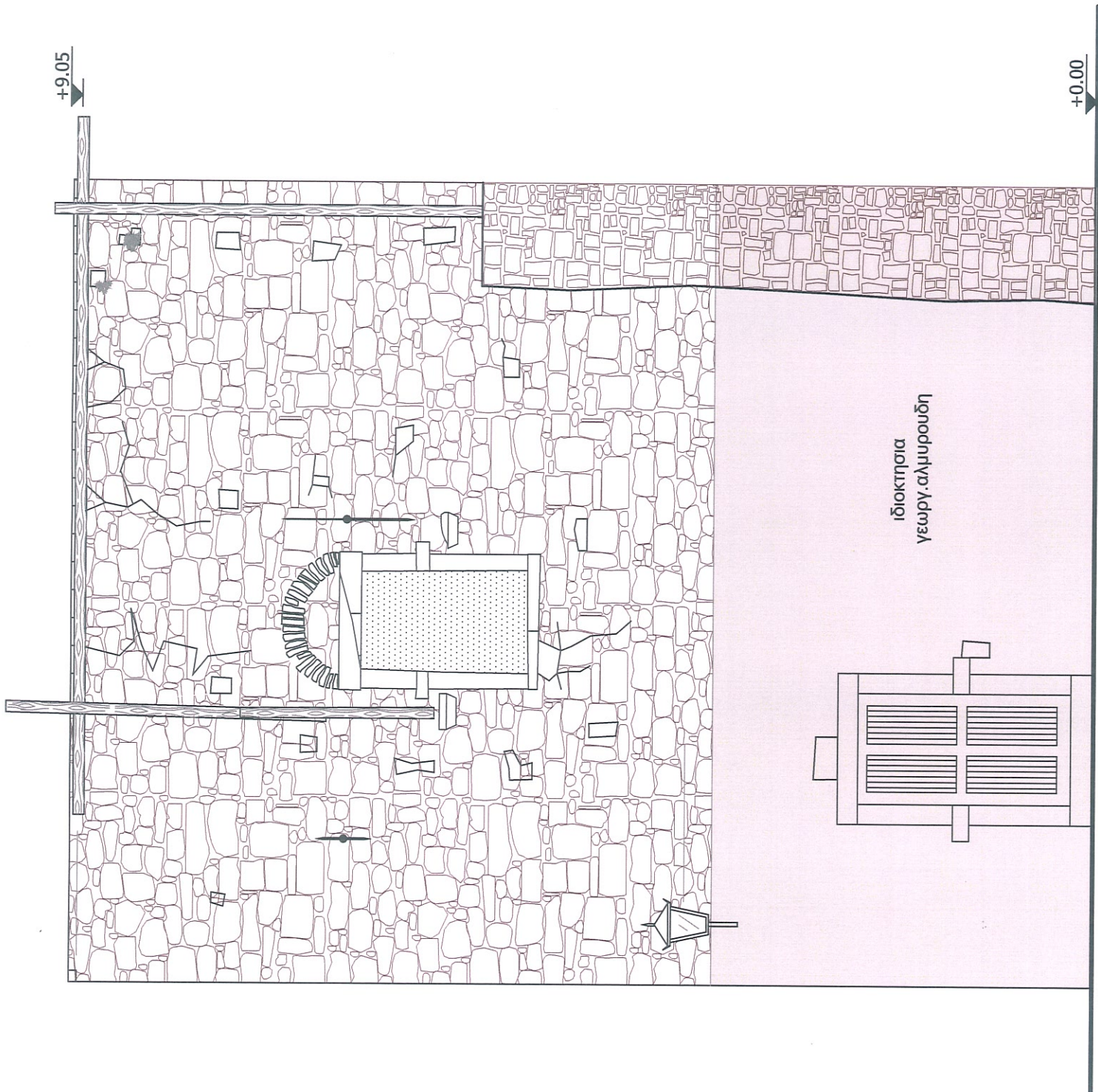
+3.65

+0.20
+6.00

ΝΟΤΙΑ ΟΥΨΗ

ΒΟΡΕΙΑ ΟΨΗ

+9.05

+8.30

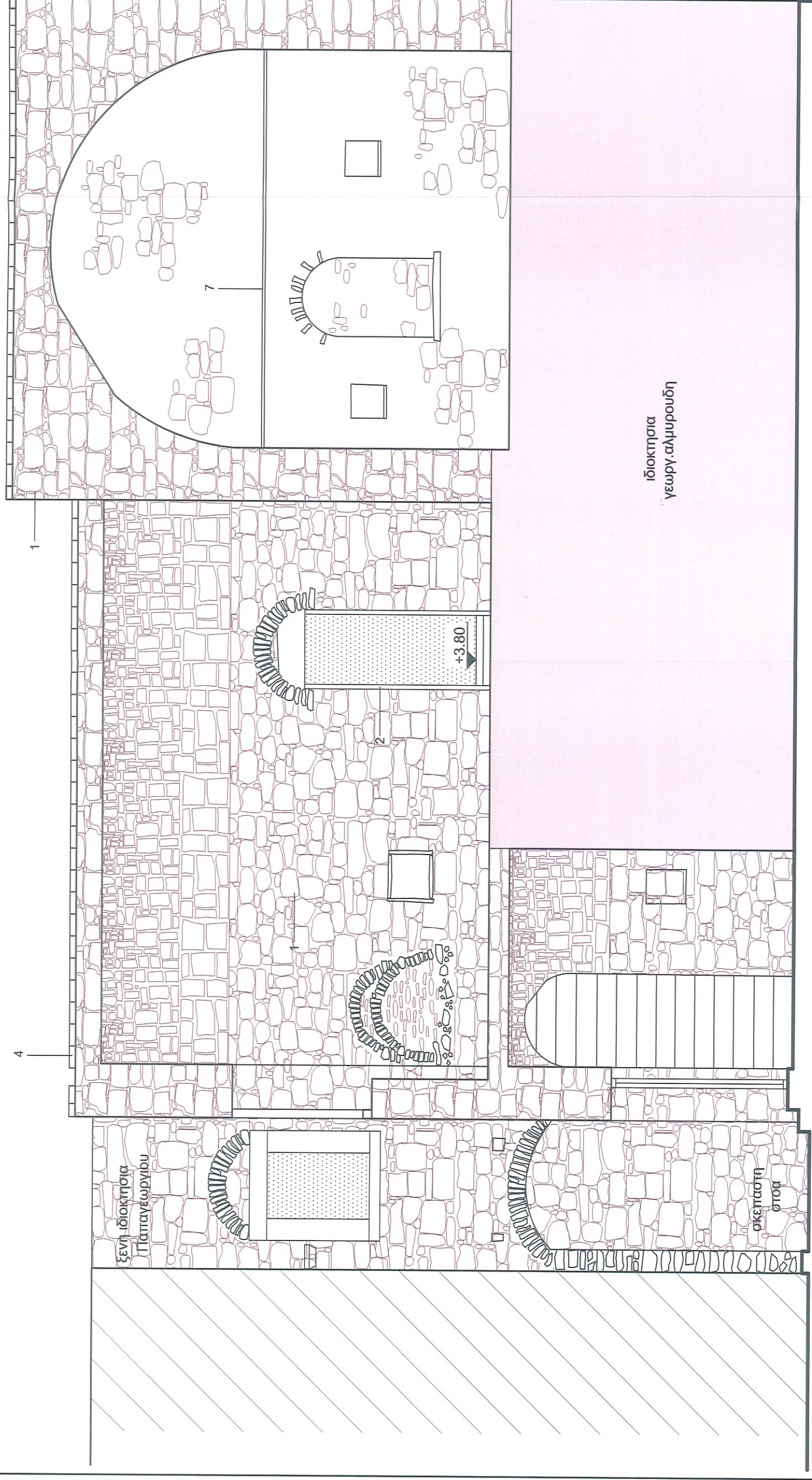
+6.25

+3.65

+3.45

+0.20

+0.00

4

1

7

2

+3.80

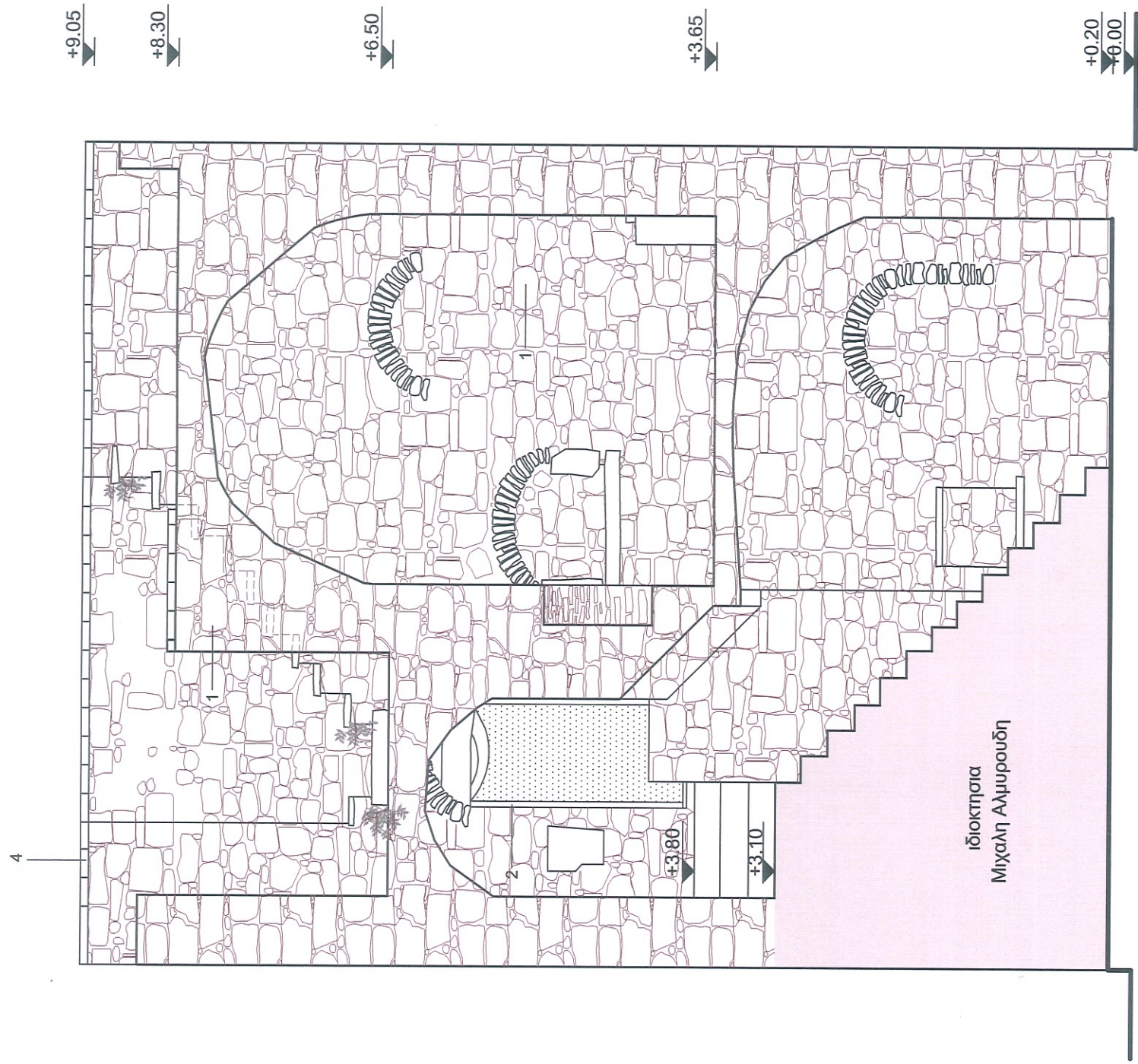
ξεν. ιδιοκτησία
Πάπαγεωργίου

σκέπαστη
οροφή

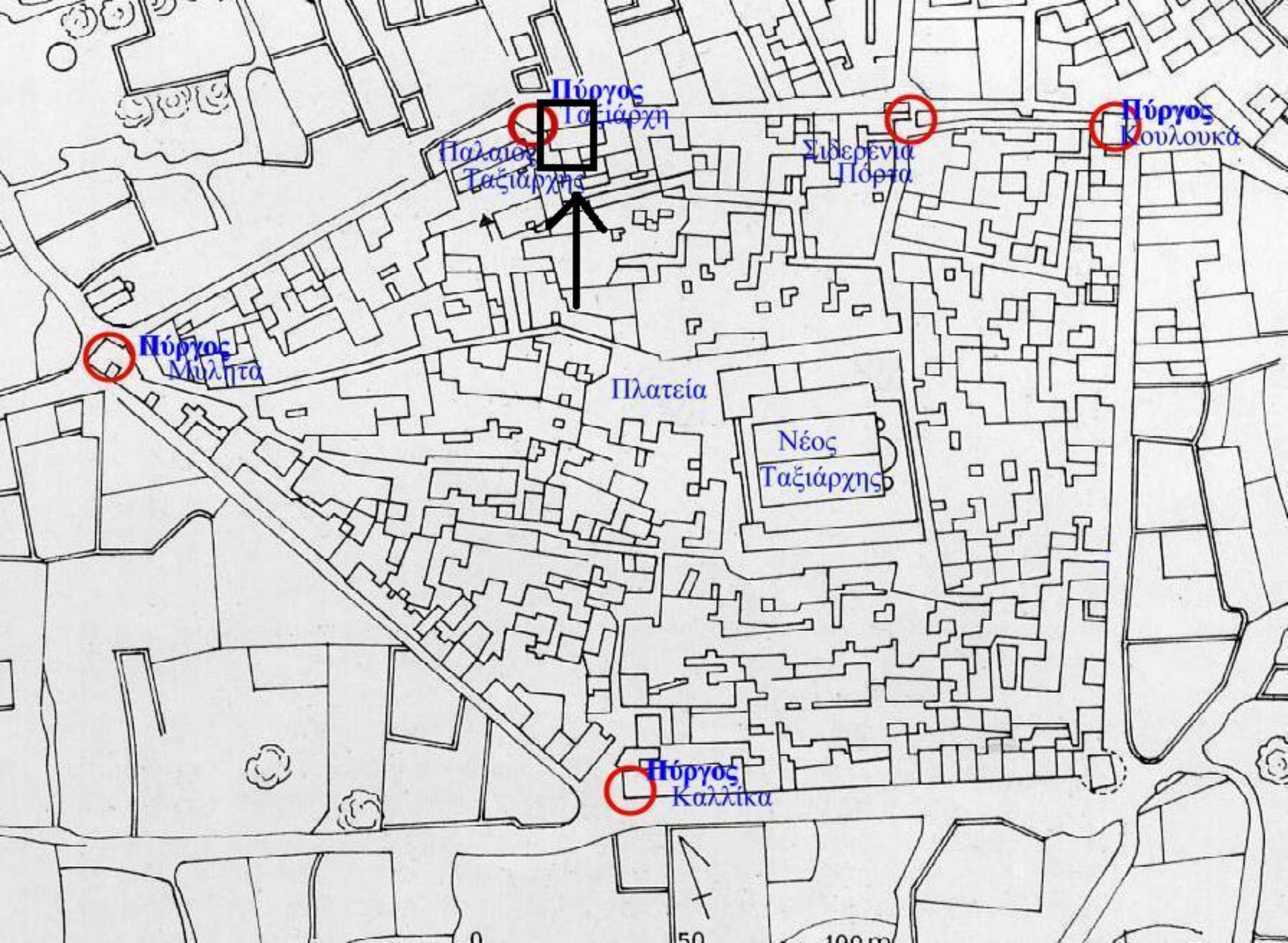
ιδιοκτησία
γεφυρ. αλμυρουδι

ΤΟΜΗ Α-Α

ΤΟΜΗ Β-Β

Πύργος
Ταξίαρχη

Παλασιον
Ταξιαρχης

Σιδερένια
Πόρτα

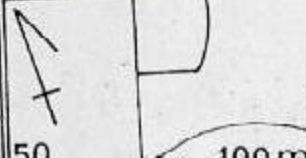
Πύργος
Κουλουκά

Πύργος
Μυλ.ητα

Πλατεία

Νεος
Ταξιαρχης

Πύργος
Καλλίκα

Σ
Χ
Ε
Δ
Ι
Α

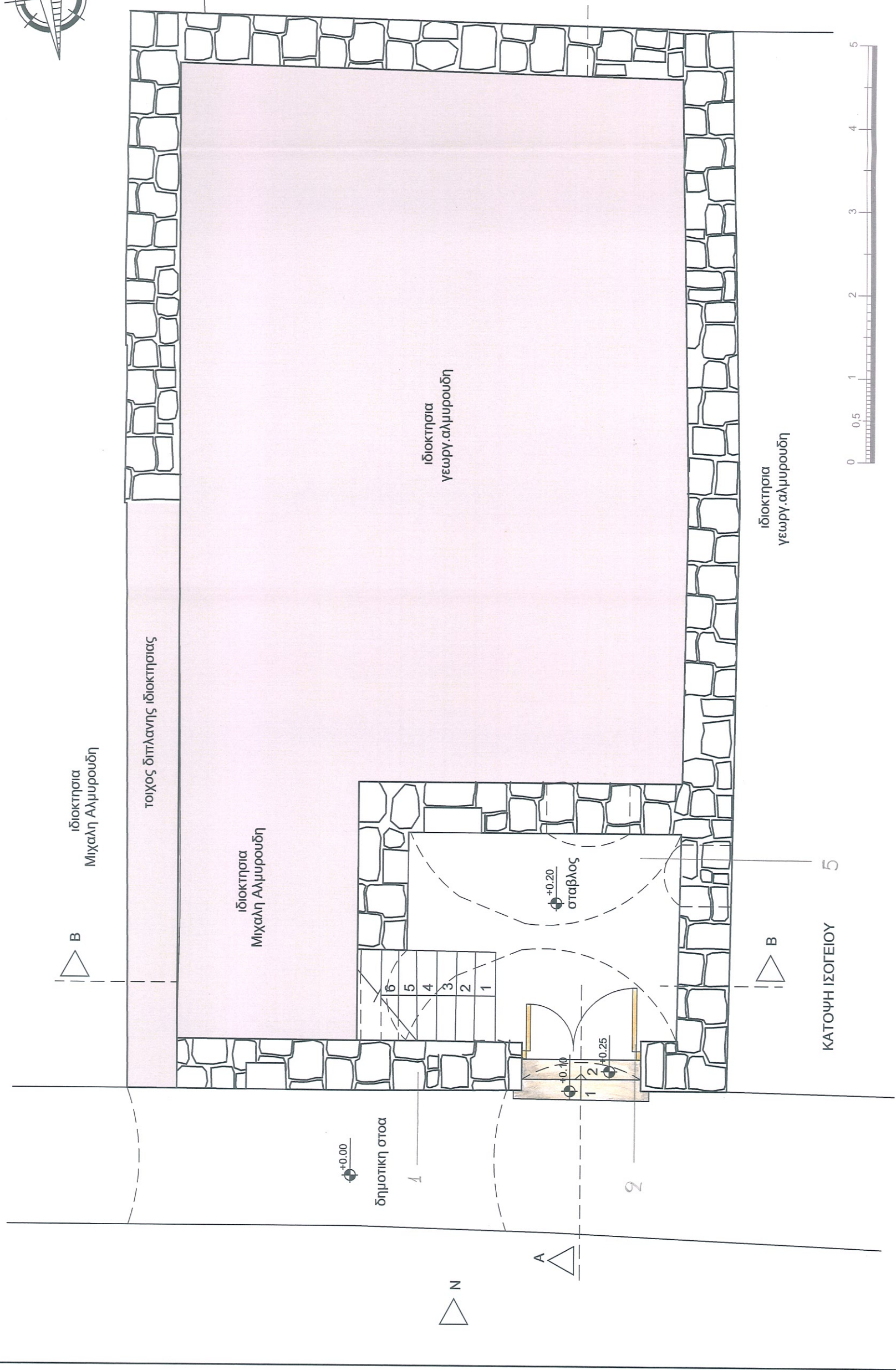
Π
Α
Θ
Ο
Λ
Ο
Γ
Ι
Α
Σ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΠΑΘΟΛΟΓΙΑΣ

	ΑΠΟΣΑΡΦΡΩΣΗ ΣΥΝΔΕΤΙΚΟΥ ΚΟΝΙΑΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΛΙΘΟΔΟΜΗΣ
	ΦΥΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
	ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΞΥΛΙΝΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ
	ΚΑΚΩΣΕΙΣ(ΟΠΕΣ) ΟΡΙΖΟΝΤΙΑΣ ΤΟΙΧΟΠΟΙΙΑΣ
	ΔΙΑΒΡΩΣΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΩΝ ΑΝΟΙΓΜΑΤΩΝ
	ΑΛΛΟΙΩΣΗ ΧΡΩΜΑΤΙΣΜΩΝ ΛΙΘΟΔΟΜΗΣ
	ΑΠΟΚΟΛΛΗΣΗ ΕΠΙΧΡΙΣΜΑΤΟΣ
	ΔΙΑΒΡΩΣΗ ΞΥΛΙΝΩΝ ΜΕΛΩΝ
	ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΜΕ ΜΠΕΤΟΝ
	ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΤΟΥΒΛΟΥ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΥΛΙΚΩΝ

1	ΛΙΘΟΔΟΜΗ
2	ΞΥΛΙΝΑ ΚΟΥΦΩΜΑΤΑ
3	ΞΥΛΙΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΤΙΣ ΟΨΕΙΣ
4	ΤΟΥΒΛΟ
5	ΧΩΜΑ
6	ΑΣΤΡΑΚΙΑ
7	ΜΕΤΑΛΛΙΚΟΣ ΕΛΚΥΣΤΗΡΑΣ
8	ΞΥΛΙΝΟΣ ΕΛΚΥΣΤΗΡΑΣ
9	ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΚΛΕΙΔΙΑ
10	ΤΣΙΜΕΝΤΟ

ιδιοκτησια
Μιχαλη Αλμυρουδη

τοιχος διπλανης ιδιοκτησιας

ιδιοκτησια
Μιχαλη Αλμυρουδη

ιδιοκτησια
γεωργ. αλμυρουδη

ιδιοκτησια
γεωργ. αλμυρουδη

ΚΑΤΟΨΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ

+0.00
δημοτικη στοα

+0.20
σταβλος

+0.10
1

+0.25
2

N

A

B

B

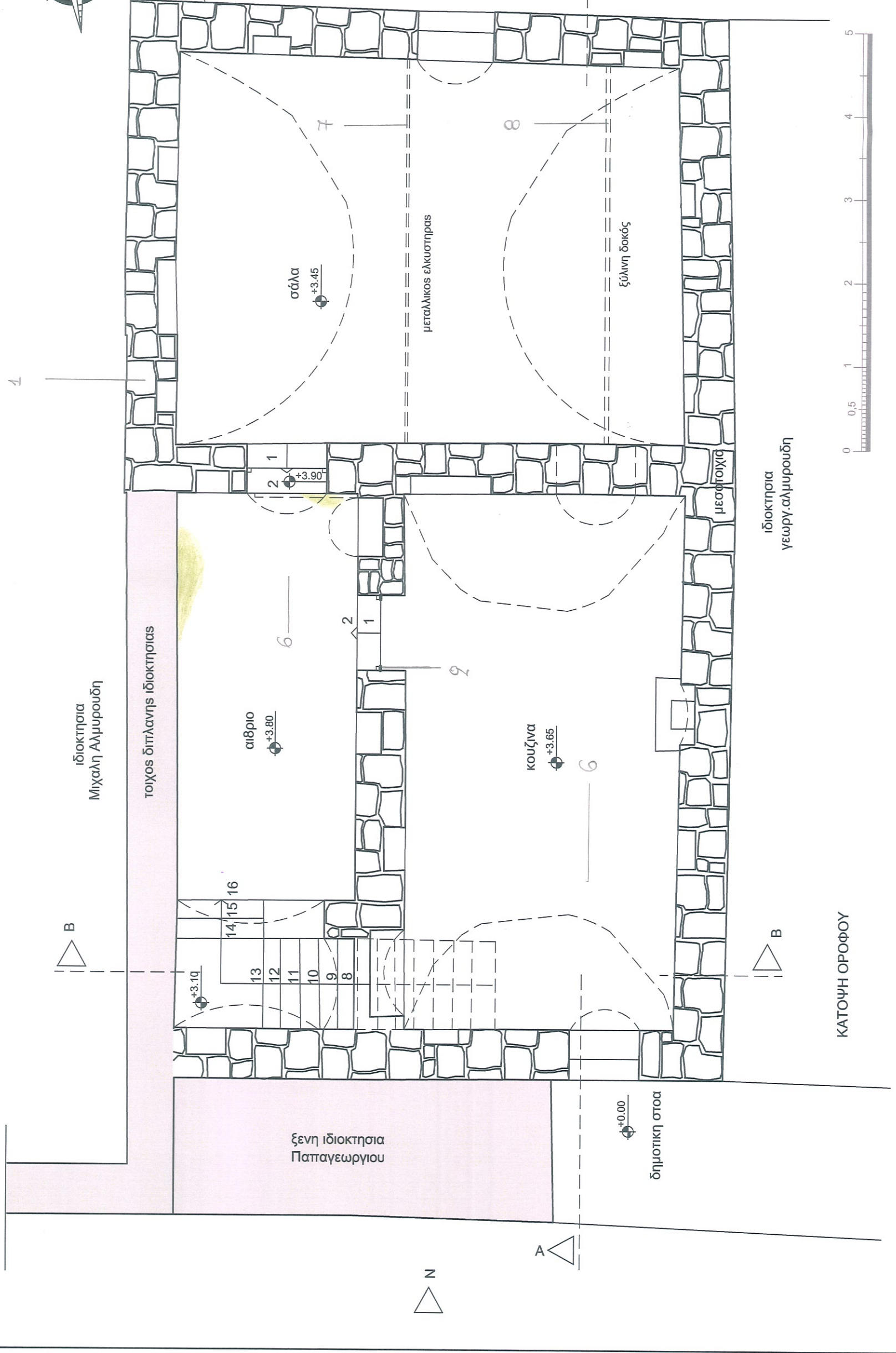
A'

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΠΑΘΟΛΟΓΙΑΣ

	ΑΠΟΣΑΡΦΡΩΣΗ ΣΥΝΔΕΤΙΚΟΥ ΚΟΝΙΑΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΛΙΘΟΔΟΜΗΣ
	ΦΥΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
	ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΞΥΛΙΝΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ
	ΚΑΚΩΣΕΙΣ(ΟΠΕΣ) ΟΡΙΖΟΝΤΙΑΣ ΤΟΙΧΟΠΟΙΙΑΣ
	ΔΙΑΒΡΩΣΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΩΝ ΑΝΟΙΓΜΑΤΩΝ
	ΑΛΛΟΙΩΣΗ ΧΡΩΜΑΤΙΣΜΩΝ ΛΙΘΟΔΟΜΗΣ
	ΑΠΟΚΟΛΛΗΣΗ ΕΠΙΧΡΙΣΜΑΤΟΣ
	ΔΙΑΒΡΩΣΗ ΞΥΛΙΝΩΝ ΜΕΛΩΝ
	ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΜΕ ΜΠΕΤΟΝ
	ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΤΟΥΒΛΟΥ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΥΛΙΚΩΝ

1	ΛΙΘΟΔΟΜΗ
2	ΞΥΛΙΝΑ ΚΟΥΦΩΜΑΤΑ
3	ΞΥΛΙΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΤΙΣ ΟΨΕΙΣ
4	ΤΟΥΒΛΟ
5	ΧΩΜΑ
6	ΑΣΤΡΑΚΙΑ
7	ΜΕΤΑΛΛΙΚΟΣ ΕΛΚΥΣΤΗΡΑΣ
8	ΞΥΛΙΝΟΣ ΕΛΚΥΣΤΗΡΑΣ
9	ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΚΛΕΙΔΙΑ
10	ΤΣΙΜΕΝΤΟ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΠΑΘΟΛΟΓΙΑΣ

	ΑΠΟΣΑΡΦΡΩΣΗ ΣΥΝΔΕΤΙΚΟΥ ΚΟΝΙΑΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΛΙΘΟΔΟΜΗΣ
	ΦΥΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
	ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΞΥΛΙΝΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ
	ΚΑΚΩΣΕΙΣ(ΟΠΕΣ) ΟΡΙΖΟΝΤΙΑΣ ΤΟΙΧΟΠΟΙΙΑΣ
	ΔΙΑΒΡΩΣΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΩΝ ΑΝΟΙΓΜΑΤΩΝ
	ΑΛΛΟΙΩΣΗ ΧΡΩΜΑΤΙΣΜΩΝ ΛΙΘΟΔΟΜΗΣ
	ΑΠΟΚΟΛΛΗΣΗ ΕΠΙΧΡΙΣΜΑΤΟΣ
	ΔΙΑΒΡΩΣΗ ΞΥΛΙΝΩΝ ΜΕΛΩΝ
	ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΜΕ ΜΠΕΤΟΝ
	ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΤΟΥΒΛΟΥ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΥΛΙΚΩΝ

1	ΛΙΘΟΔΟΜΗ
2	ΞΥΛΙΝΑ ΚΟΥΦΩΜΑΤΑ
3	ΞΥΛΙΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΤΙΣ ΟΨΕΙΣ
4	ΤΟΥΒΛΟ
5	ΧΩΜΑ
6	ΑΣΤΡΑΚΙΑ
7	ΜΕΤΑΛΛΙΚΟΣ ΕΛΚΥΣΤΗΡΑΣ
8	ΞΥΛΙΝΟΣ ΕΛΚΥΣΤΗΡΑΣ
9	ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΚΛΕΙΔΙΑ
10	ΤΣΙΜΕΝΤΟ

ιδιοκτησία
Μιχαήλ Αλμυρουδής

τοιχος διπλανης ιδιοκτησίας

ξενη ιδιοκτησία
Παπαγεωργίου

ξενη ιδιοκτησία
Παπαγεωργίου

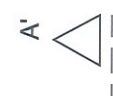
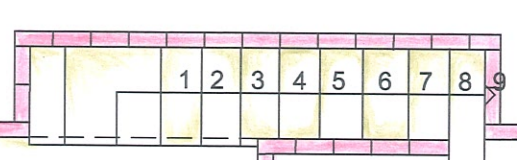
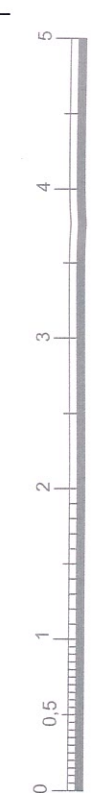
αιθριο

δωμα

δωμα

ιδιοκτησία
γεωργ. αλμυρουδής

ΚΑΤΟΨΗ ΔΩΜΑΤΟΣ

δημοτική στοα

10

6

6

6

4

5

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΠΑΘΟΛΟΓΙΑΣ

	ΑΠΟΣΑΡΦΡΩΣΗ ΣΥΝΔΕΤΙΚΟΥ ΚΟΝΙΑΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΛΙΘΟΔΟΜΗΣ
	ΦΥΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
	ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΞΥΛΙΝΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ
	ΚΑΚΩΣΕΙΣ(ΟΠΕΣ) ΟΡΙΖΟΝΤΙΑΣ ΤΟΙΧΟΠΟΙΙΑΣ
	ΔΙΑΒΡΩΣΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΩΝ ΑΝΟΙΓΜΑΤΩΝ
	ΑΛΛΟΙΩΣΗ ΧΡΩΜΑΤΙΣΜΩΝ ΛΙΘΟΔΟΜΗΣ
	ΑΠΟΚΟΛΛΗΣΗ ΕΠΙΧΡΙΣΜΑΤΟΣ
	ΔΙΑΒΡΩΣΗ ΞΥΛΙΝΩΝ ΜΕΛΩΝ
	ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΜΕ ΜΠΕΤΟΝ
	ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΤΟΥΒΛΟΥ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΥΛΙΚΩΝ

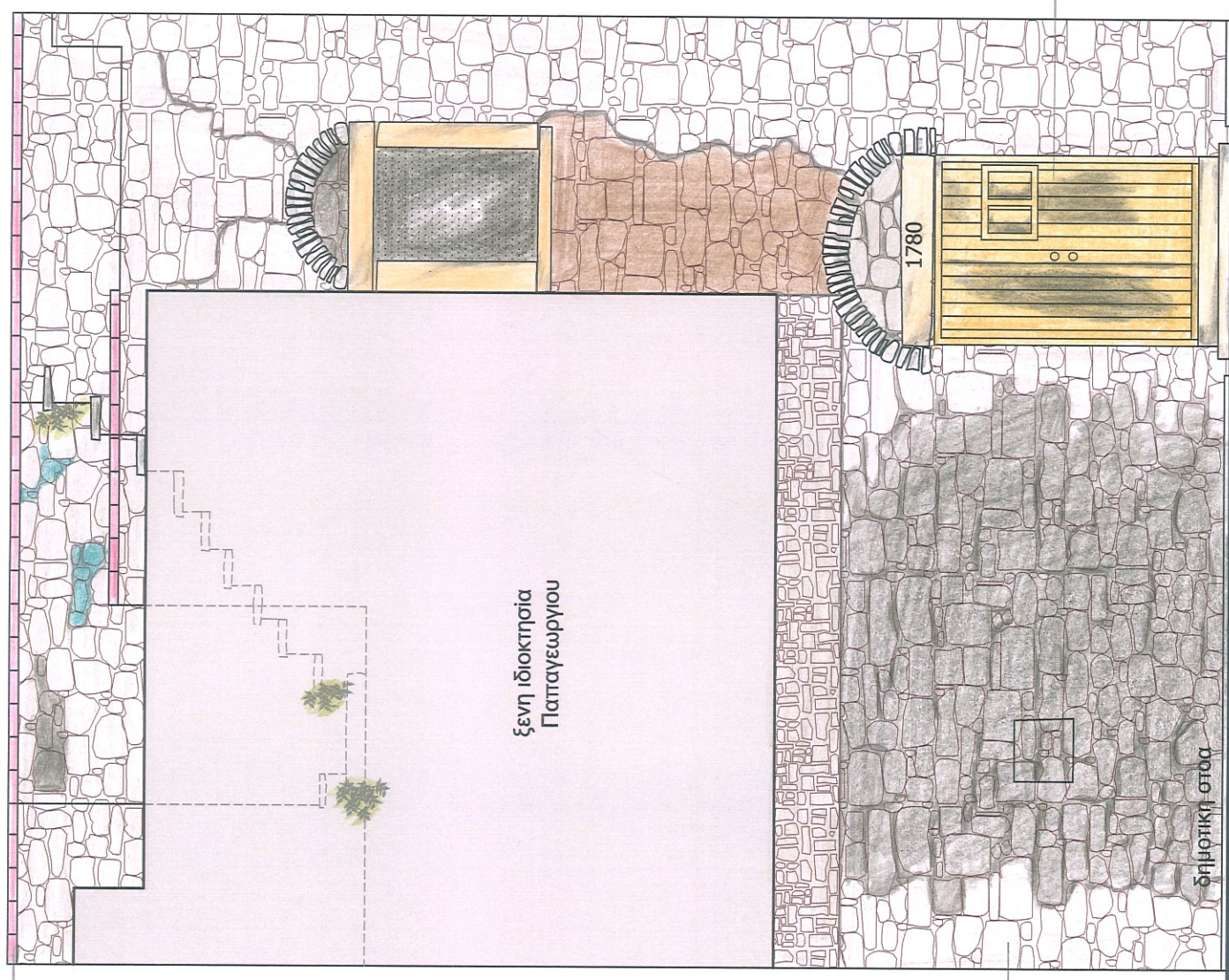
1	ΛΙΘΟΔΟΜΗ
2	ΞΥΛΙΝΑ ΚΟΥΦΩΜΑΤΑ
3	ΞΥΛΙΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΤΙΣ ΟΨΕΙΣ
4	ΤΟΥΒΛΟ
5	ΧΩΜΑ
6	ΑΣΤΡΑΚΙΑ
7	ΜΕΤΑΛΛΙΚΟΣ ΕΛΚΥΣΤΗΡΑΣ
8	ΞΥΛΙΝΟΣ ΕΛΚΥΣΤΗΡΑΣ
9	ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΚΛΕΙΔΙΑ
10	ΤΣΙΜΕΝΤΟ

+9.05

+8.30

+3.65

+0.20
+6.00

4

1

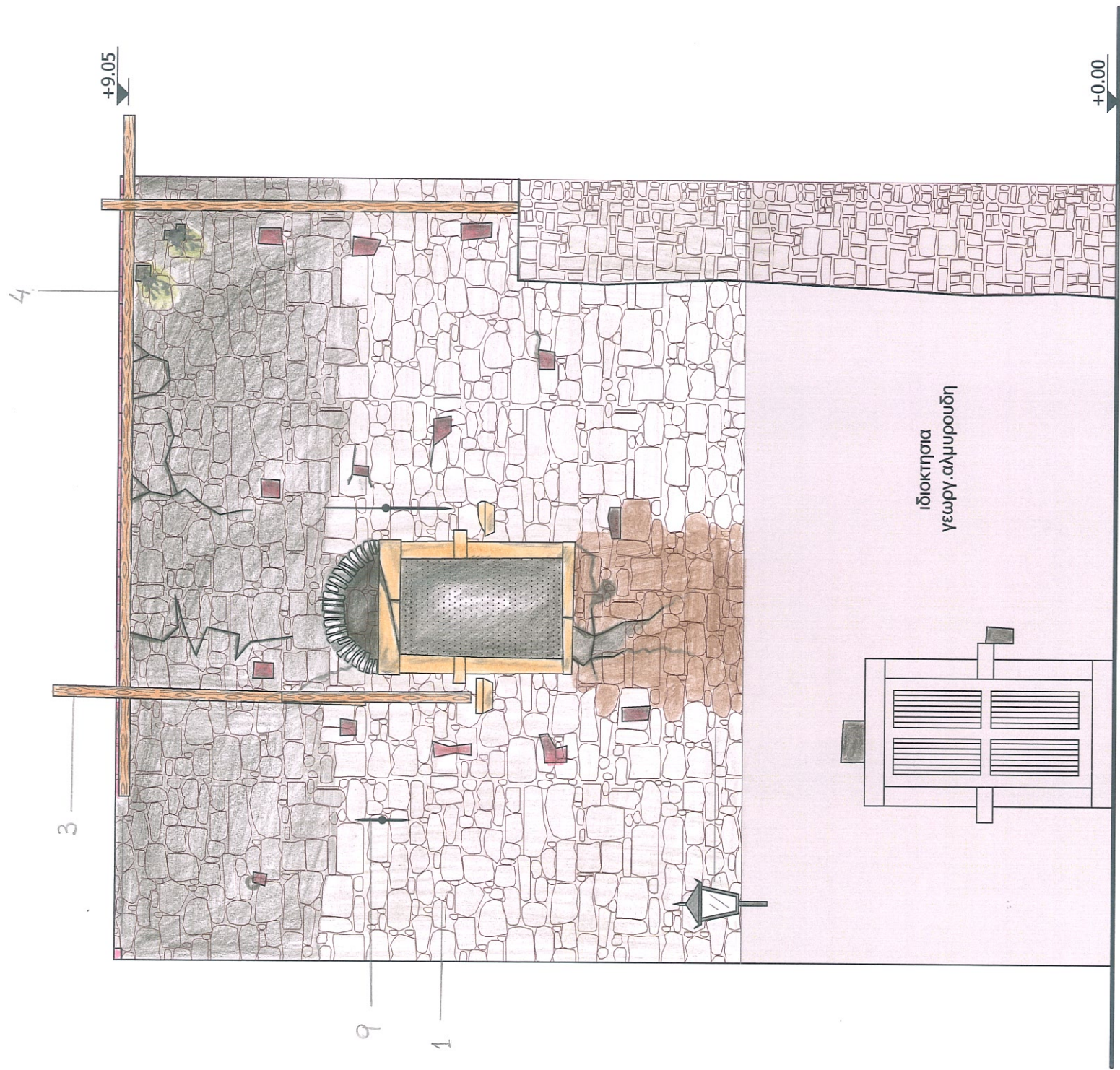
2

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΠΑΘΟΛΟΓΙΑΣ

	ΑΠΟΣΑΦΡΩΣΗ ΣΥΝΔΕΤΙΚΟΥ ΚΟΝΙΑΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΛΙΘΟΔΟΜΗΣ
	ΦΥΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
	ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΞΥΛΙΝΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ
	ΚΑΚΩΣΕΙΣ(ΟΠΕΣ) ΟΡΙΖΟΝΤΙΑΣ ΤΟΙΧΟΠΟΙΙΑΣ
	ΔΙΑΒΡΩΣΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΩΝ ΑΝΟΙΓΜΑΤΩΝ
	ΑΛΛΟΙΩΣΗ ΧΡΩΜΑΤΙΣΜΩΝ ΛΙΘΟΔΟΜΗΣ
	ΑΠΟΚΟΛΛΗΣΗ ΕΠΙΧΡΙΣΜΑΤΟΣ
	ΔΙΑΒΡΩΣΗ ΞΥΛΙΝΩΝ ΜΕΛΩΝ
	ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΜΕ ΜΠΕΤΟΝ
	ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΤΟΥΒΛΟΥ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΥΛΙΚΩΝ

1	ΛΙΘΟΔΟΜΗ
2	ΞΥΛΙΝΑ ΚΟΥΦΩΜΑΤΑ
3	ΞΥΛΙΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΤΙΣ ΟΨΕΙΣ
4	ΤΟΥΒΛΟ
5	ΧΩΜΑ
6	ΑΣΤΡΑΚΙΑ
7	ΜΕΤΑΛΛΙΚΟΣ ΕΛΚΥΣΤΗΡΑΣ
8	ΞΥΛΙΝΟΣ ΕΛΚΥΣΤΗΡΑΣ
9	ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΚΛΕΙΔΙΑ
10	ΤΣΙΜΕΝΤΟ

ΒΟΡΕΙΑ ΟΨΗ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΠΑΘΟΛΟΓΙΑΣ

	ΑΠΟΣΑΡΦΡΩΣΗ ΣΥΝΔΕΤΙΚΟΥ ΚΟΝΙΑΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΛΙΘΟΔΟΜΗΣ
	ΦΥΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
	ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΞΥΛΙΝΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ
	ΚΑΚΩΣΕΙΣ(ΟΠΕΣ) ΟΡΙΖΟΝΤΙΑΣ ΤΟΙΧΟΠΟΙΙΑΣ
	ΔΙΑΒΡΩΣΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΩΝ ΑΝΟΙΓΜΑΤΩΝ
	ΑΛΛΟΙΩΣΗ ΧΡΩΜΑΤΙΣΜΩΝ ΛΙΘΟΔΟΜΗΣ
	ΑΠΟΚΟΛΛΗΣΗ ΕΠΙΧΡΙΣΜΑΤΟΣ
	ΔΙΑΒΡΩΣΗ ΞΥΛΙΝΩΝ ΜΕΛΩΝ
	ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΜΕ ΜΠΕΤΟΝ
	ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΤΟΥΒΛΟΥ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΥΛΙΚΩΝ

1	ΛΙΘΟΔΟΜΗ
2	ΞΥΛΙΝΑ ΚΟΥΦΩΜΑΤΑ
3	ΞΥΛΙΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΤΙΣ ΟΨΕΙΣ
4	ΤΟΥΒΛΟ
5	ΧΩΜΑ
6	ΑΣΤΡΑΚΙΑ
7	ΜΕΤΑΛΛΙΚΟΣ ΕΛΚΥΣΤΗΡΑΣ
8	ΞΥΛΙΝΟΣ ΕΛΚΥΣΤΗΡΑΣ
9	ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΚΛΕΙΔΙΑ
10	ΤΣΙΜΕΝΤΟ

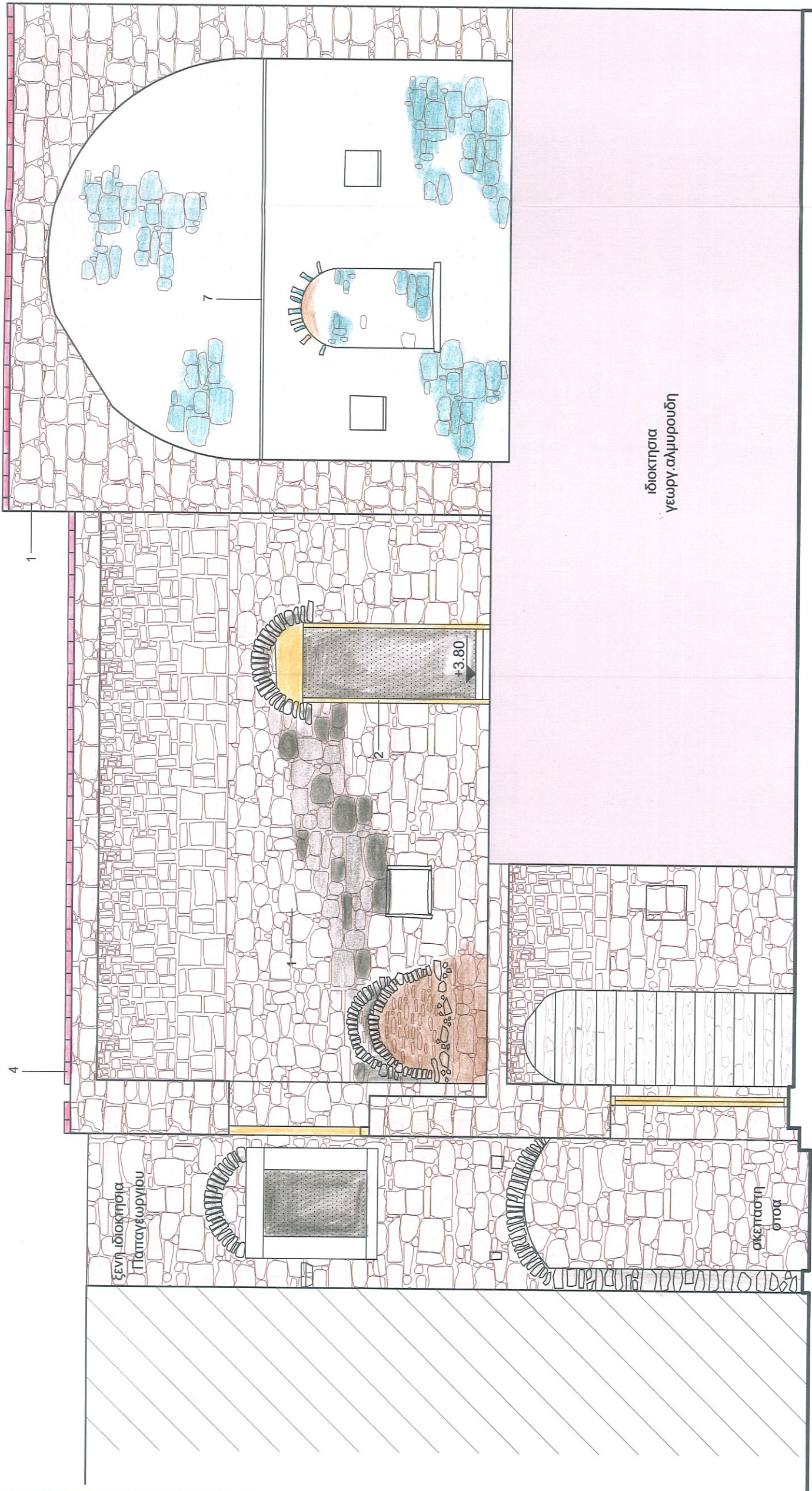
+9.05

+8.30

+6.25

+3.65
+3.45

+0.20
+6.00

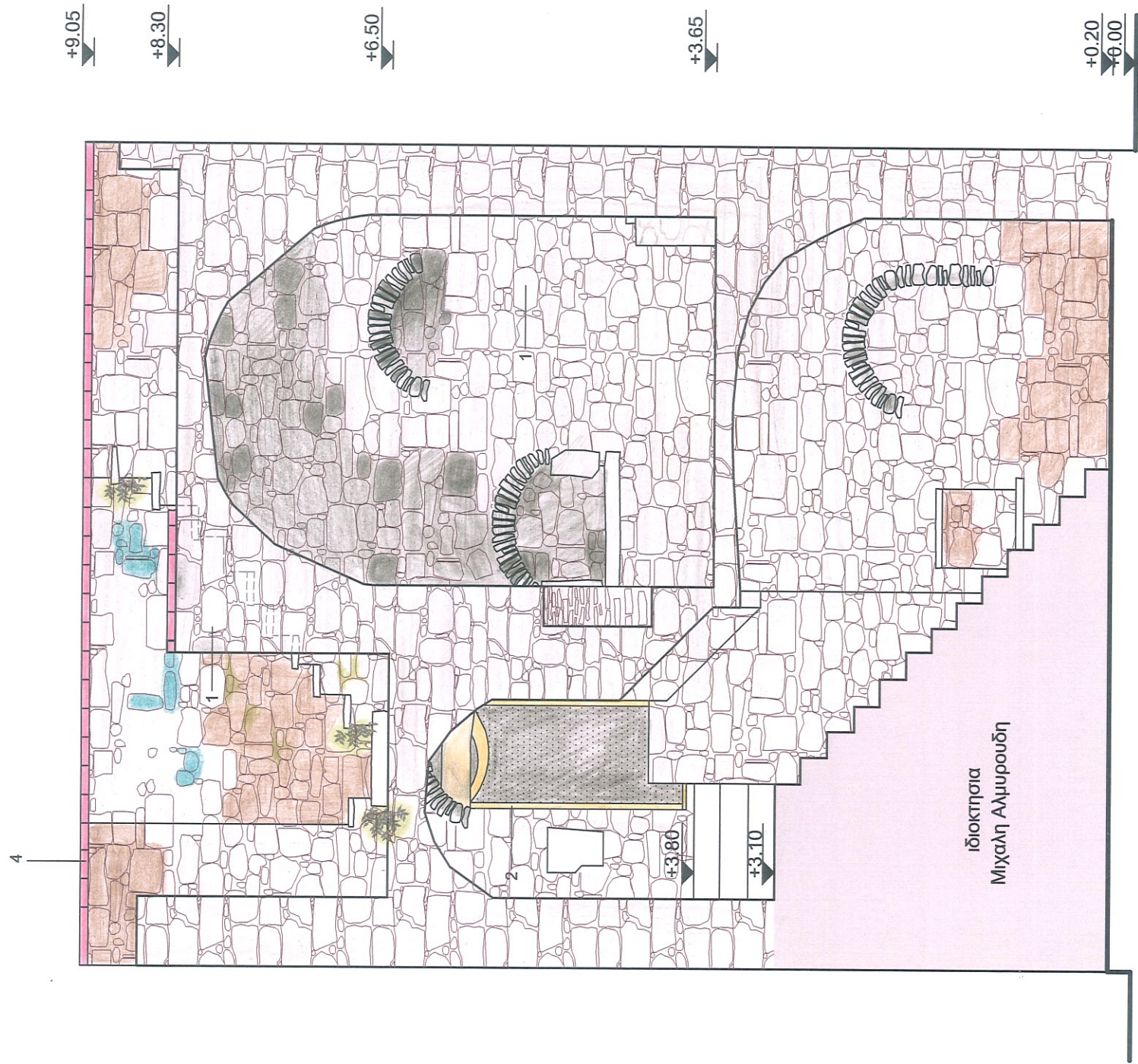
ΤΟΜΗ Α-Α

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΠΑΘΟΛΟΓΙΑΣ

	ΑΠΟΣΑΡΘΡΩΣΗ ΣΥΝΔΕΤΙΚΟΥ ΚΟΝΙΑΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΛΙΘΟΔΟΜΗΣ
	ΦΥΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
	ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΞΥΛΙΝΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ
	ΚΑΚΩΣΕΙΣ(ΟΠΕΣ) ΟΡΙΖΟΝΤΙΑΣ ΤΟΙΧΟΠΟΙΙΑΣ
	ΔΙΑΒΡΩΣΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΩΝ ΑΝΟΙΓΜΑΤΩΝ
	ΑΛΛΟΙΩΣΗ ΧΡΩΜΑΤΙΣΜΩΝ ΛΙΘΟΔΟΜΗΣ
	ΑΠΟΚΟΛΛΗΣΗ ΕΠΙΧΡΙΣΜΑΤΟΣ
	ΔΙΑΒΡΩΣΗ ΞΥΛΙΝΩΝ ΜΕΛΩΝ
	ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΜΕ ΜΠΙΕΤΟΝ
	ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΤΟΥΒΛΟΥ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΥΛΙΚΩΝ

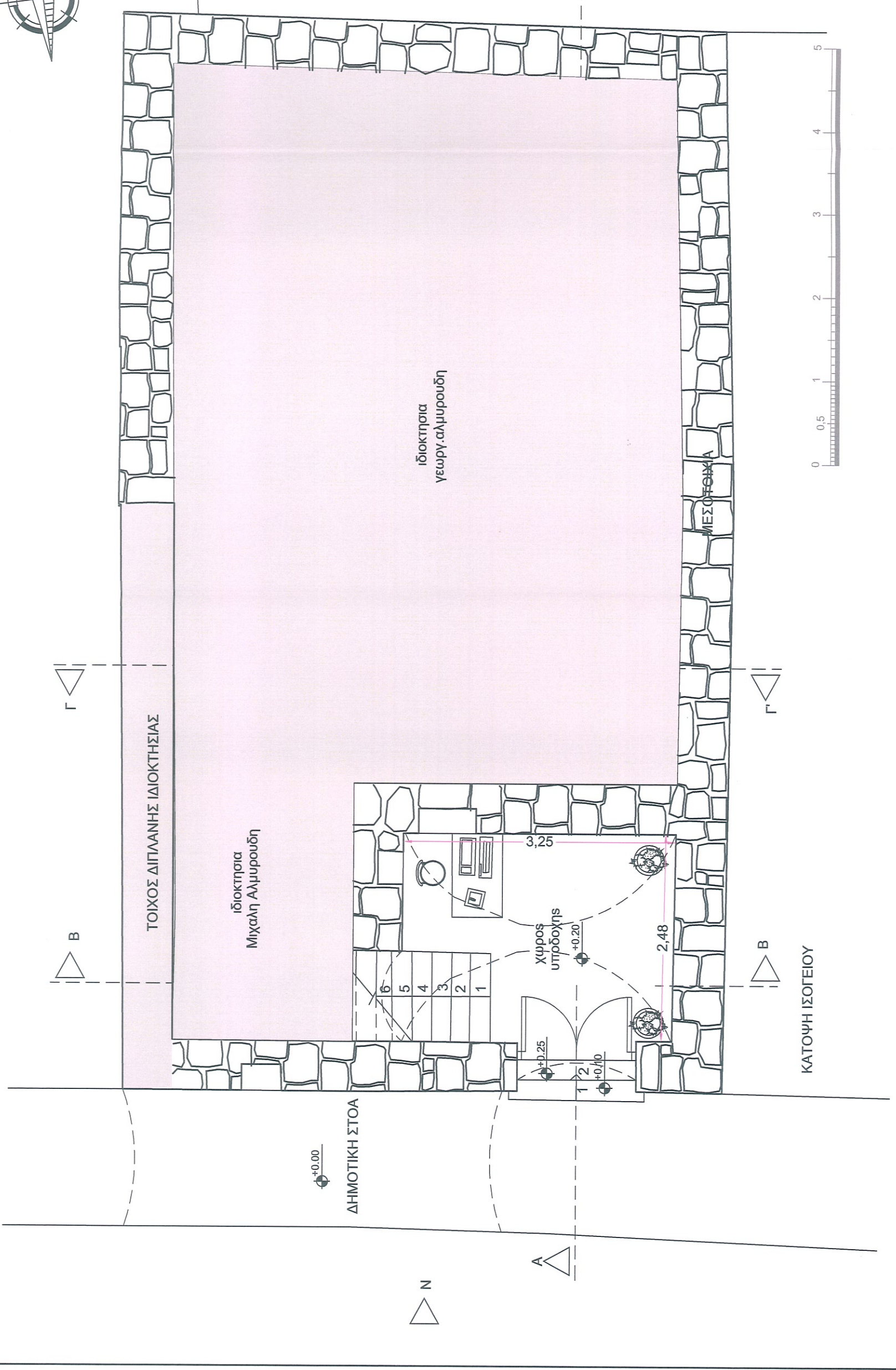
1	ΛΙΘΟΔΟΜΗ
2	ΞΥΛΙΝΑ ΚΟΥΦΩΜΑΤΑ
3	ΞΥΛΙΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΤΙΣ ΟΨΕΙΣ
4	ΤΟΥΒΛΟ
5	ΧΩΜΑ
6	ΑΣΤΡΑΚΙΑ
7	ΜΕΤΑΛΛΙΚΟΣ ΕΛΚΥΣΤΗΡΑΣ
8	ΞΥΛΙΝΟΣ ΕΛΚΥΣΤΗΡΑΣ
9	ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΚΛΕΙΔΙΑ
10	ΤΣΙΜΕΝΤΟ

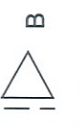
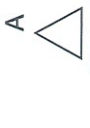
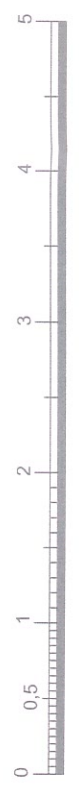
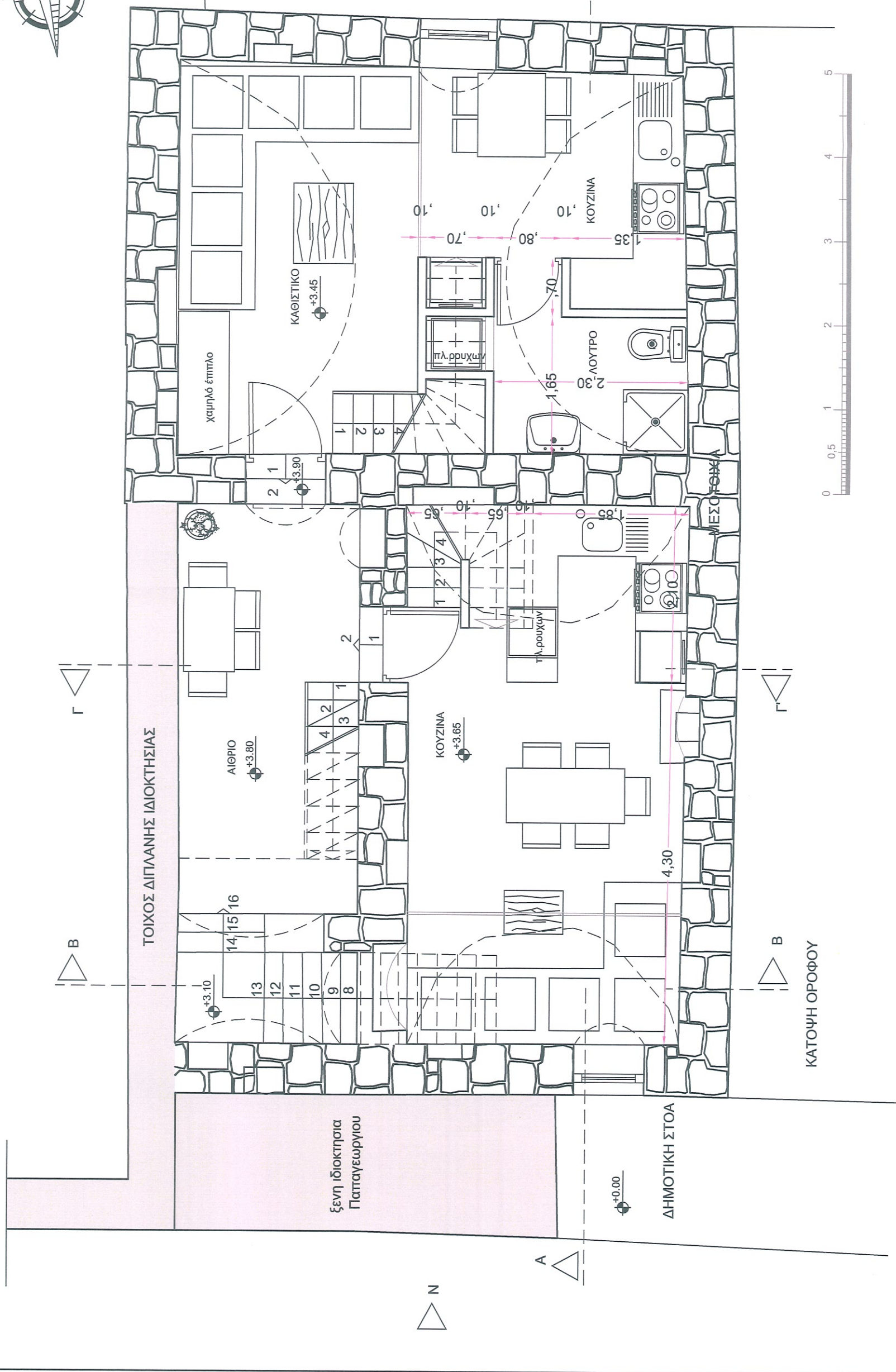

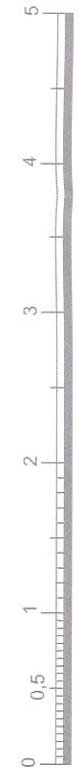
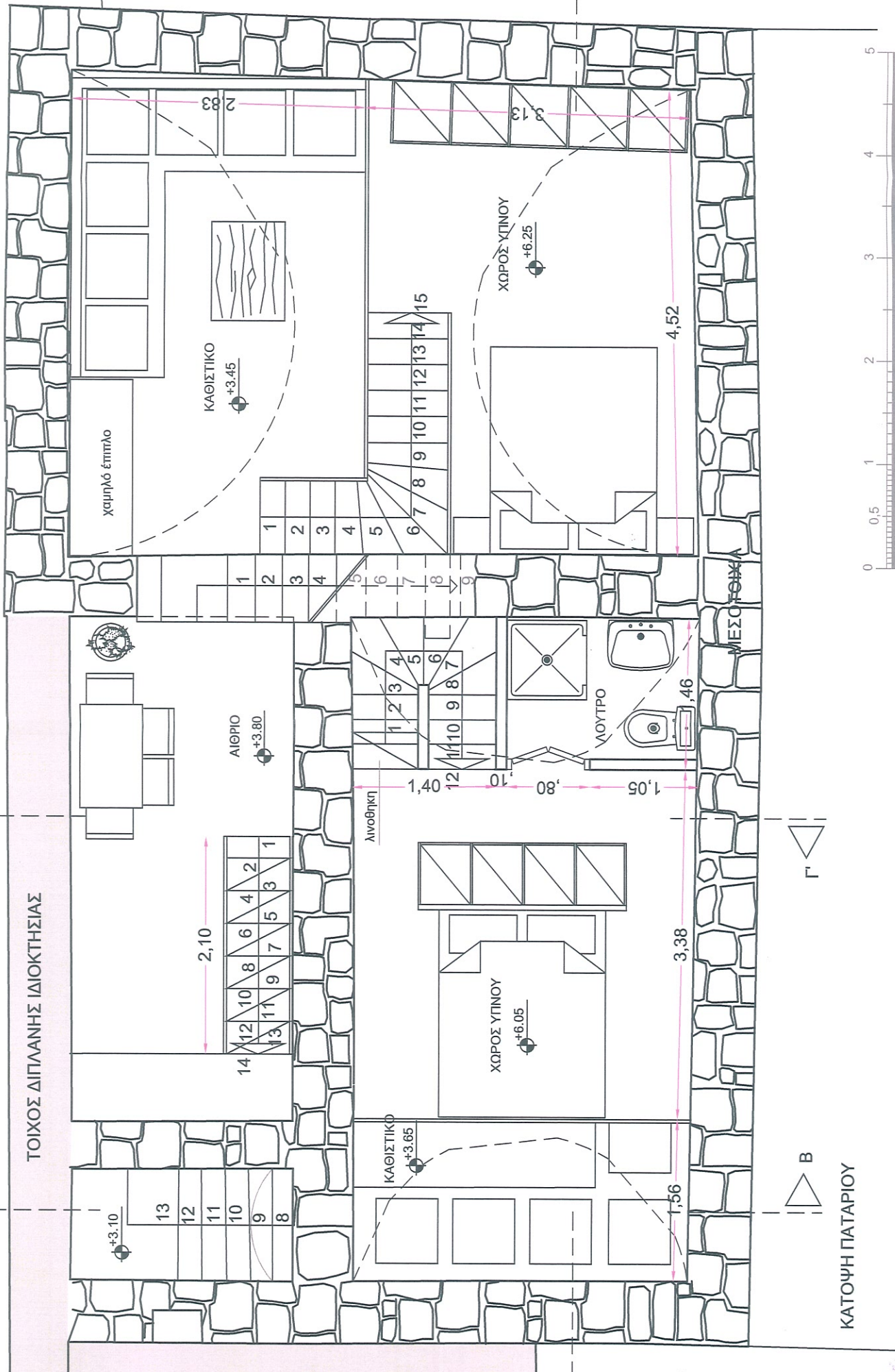

**Σ
Χ
Ε
Δ
Ι
Α

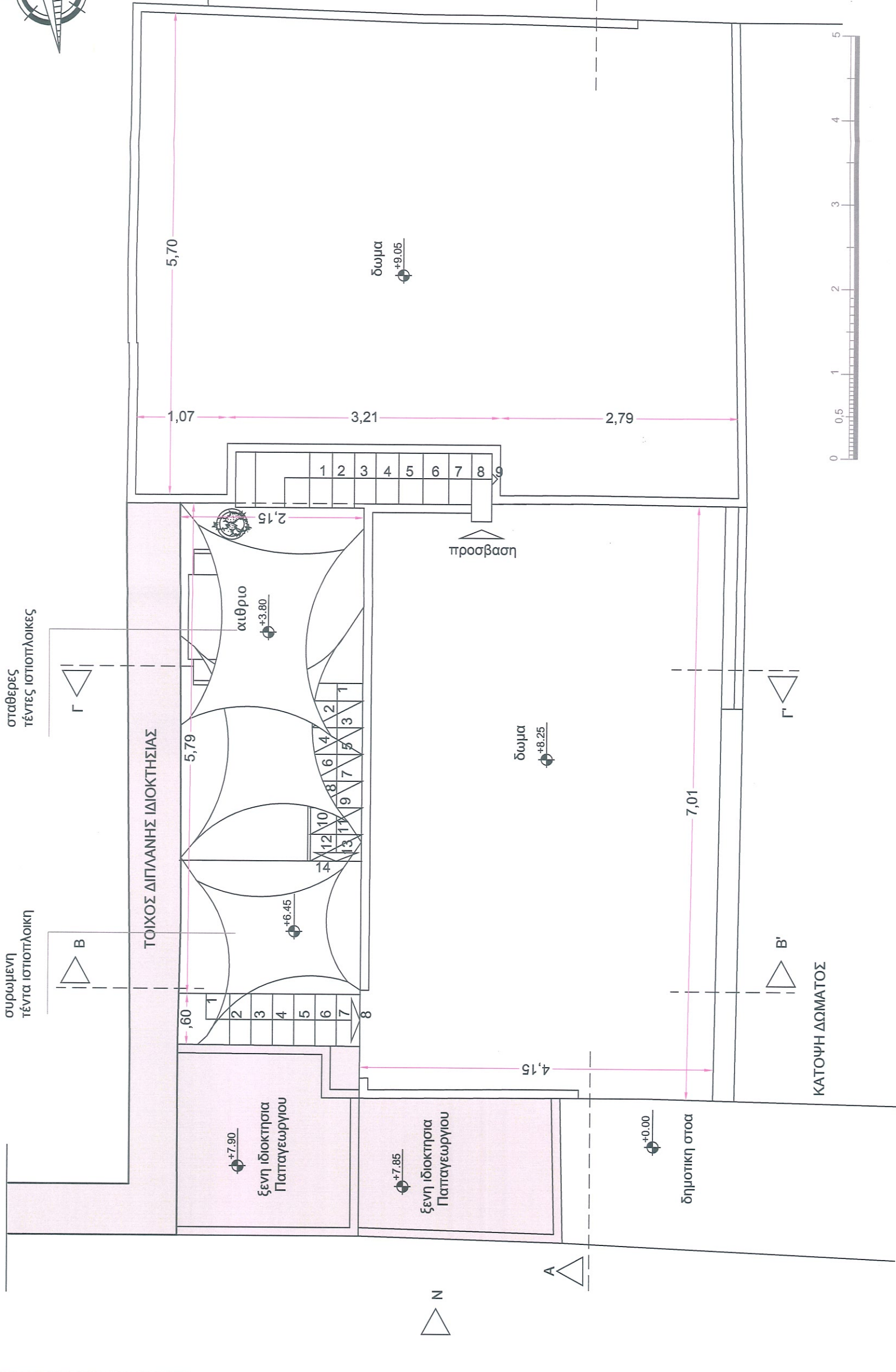
Π
Ρ
Ο
Τ
Α
Σ
Η
Σ**

ξενη ιδιοκτησια Παπαγεωργου
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΣΤΟΑ
+0.00
Α
N
B
Γ
B
A
Γ
B
ΚΑΤΩΦΗ ΠΑΤΑΡΙΟΥ

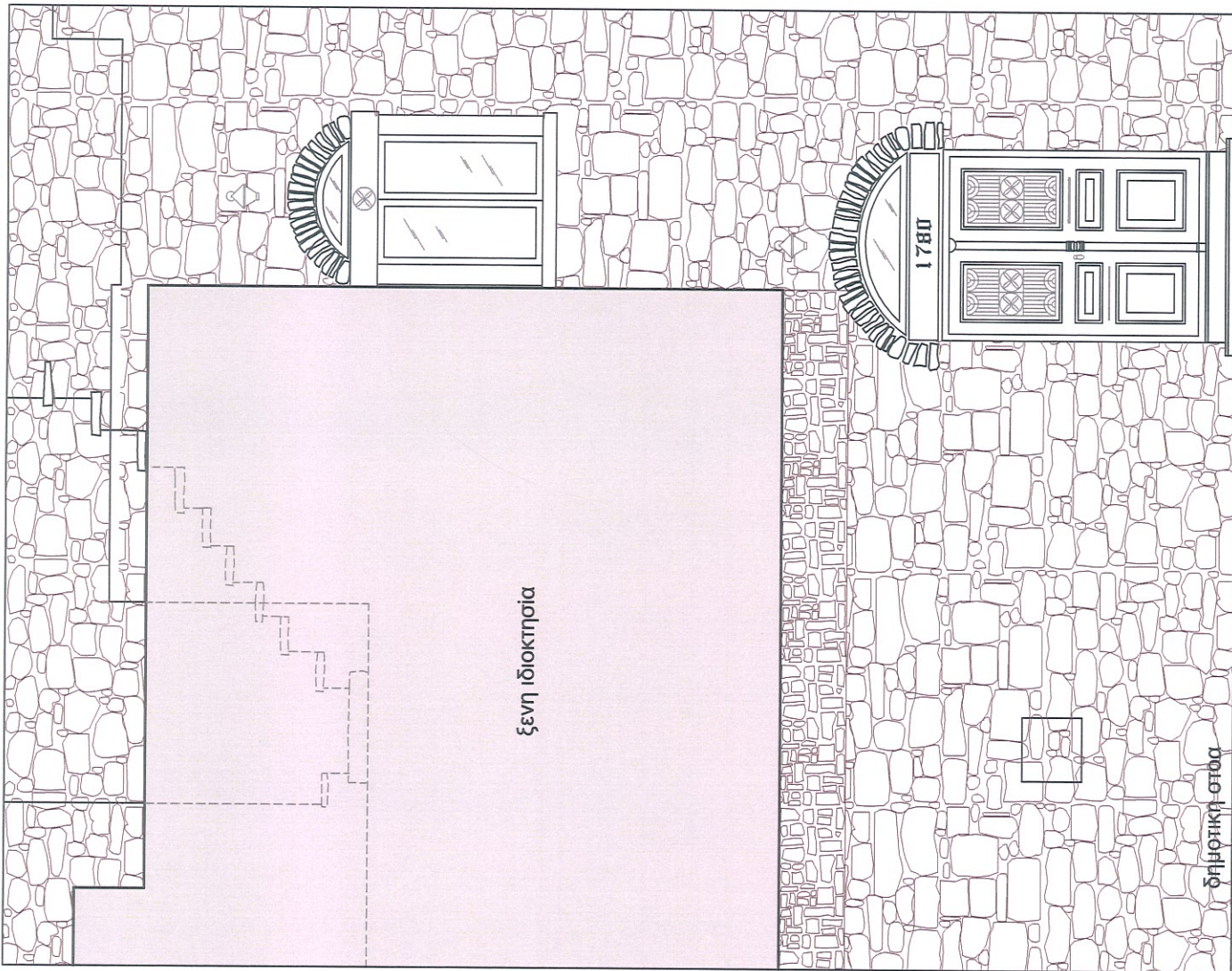

+9.05

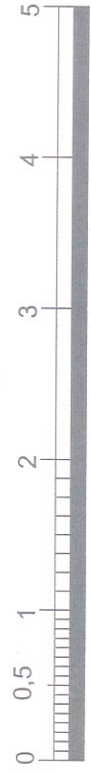
+8.30

+3.65

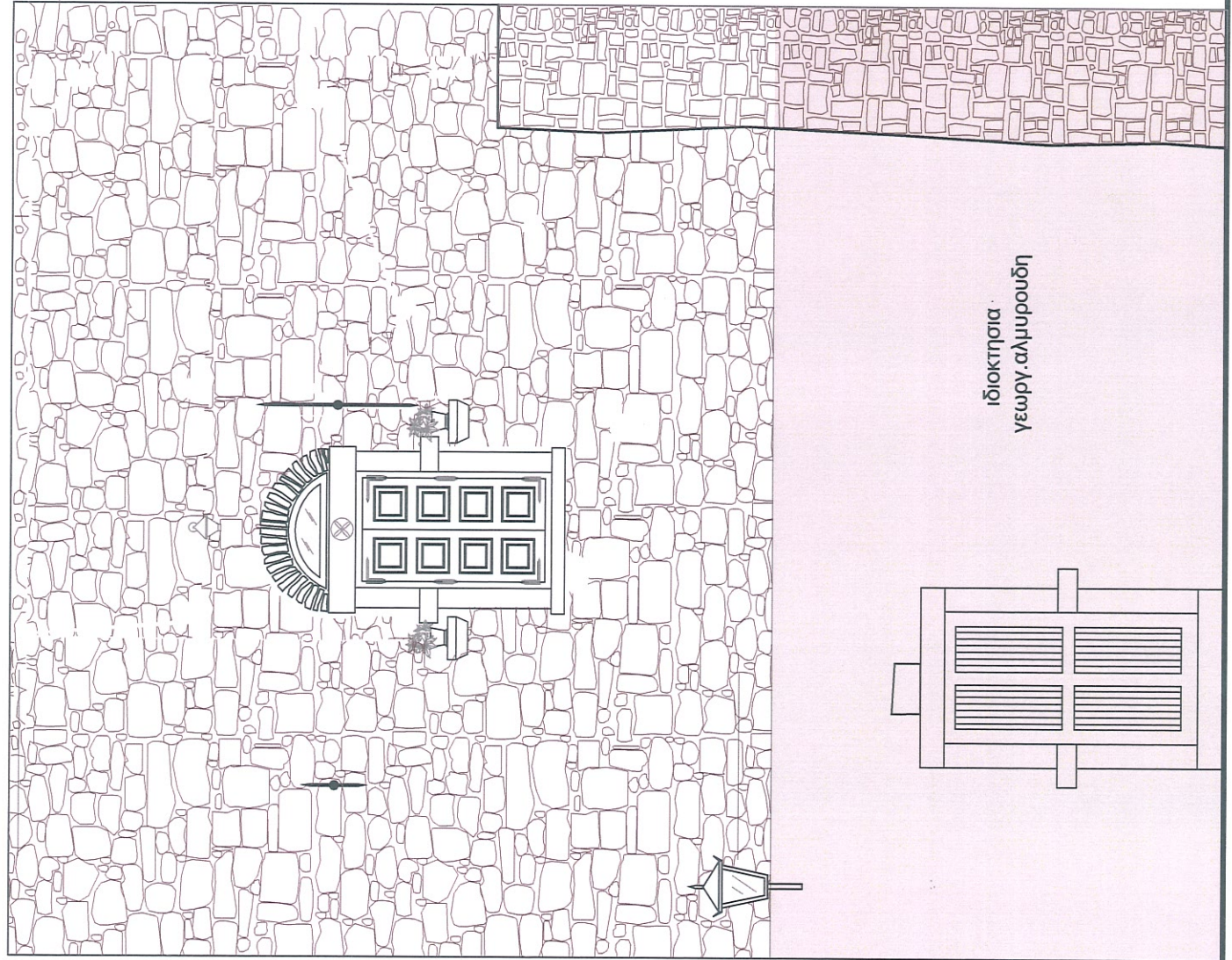
+0.20
+0.00

NOTIA ΟΥΨΗ

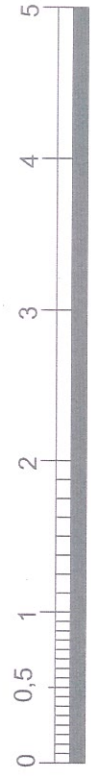
+9.05

ιδιοκτησία
γεωργ. αλιμρουδης

ΒΟΡΕΙΑ ΟΨΗ

+0.00

+9.05

+8.30

+6.25

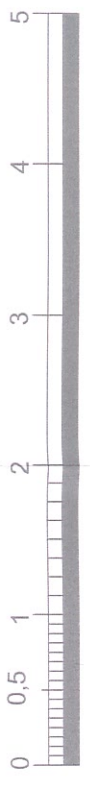
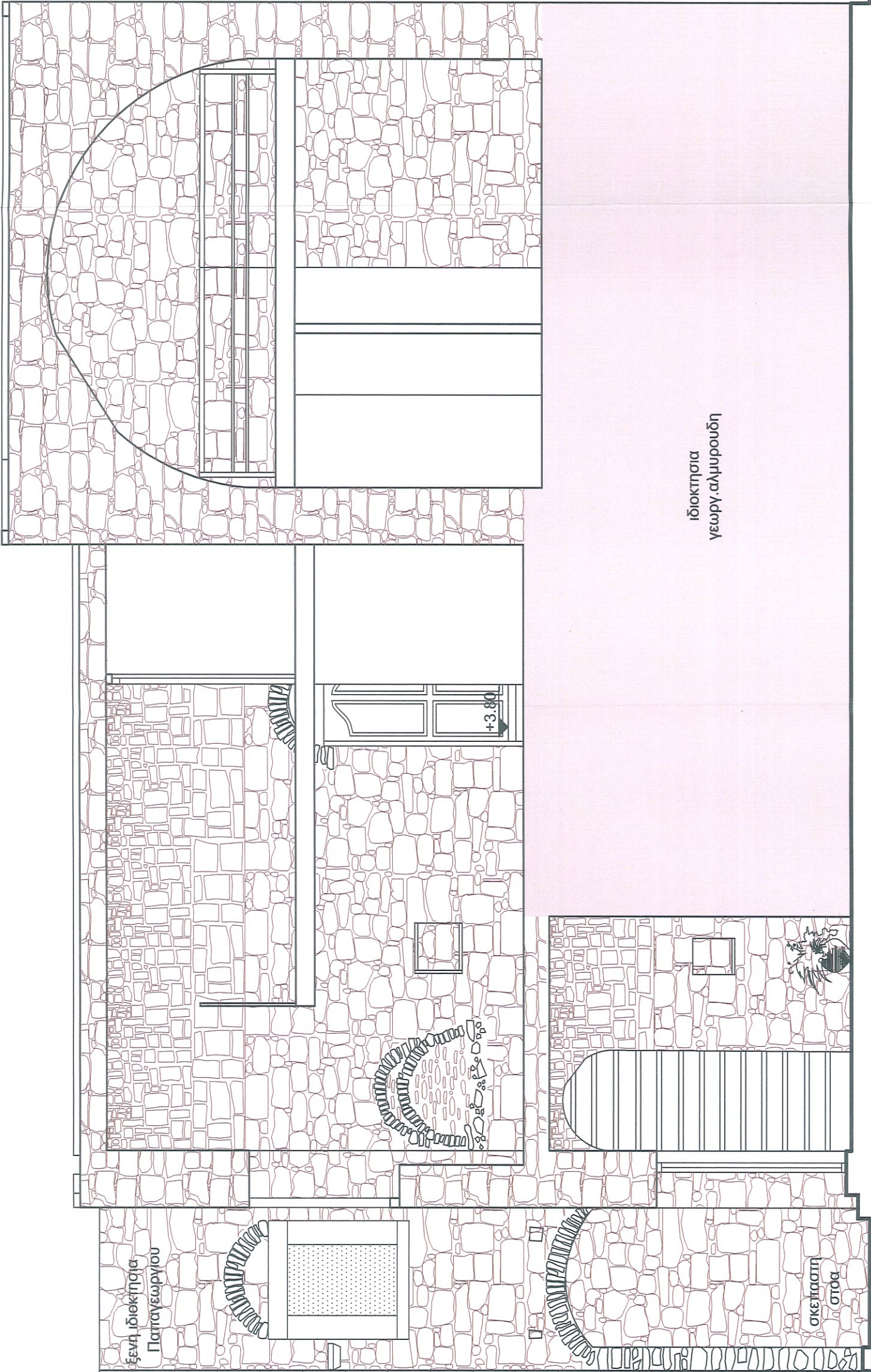
+6.05

+3.65

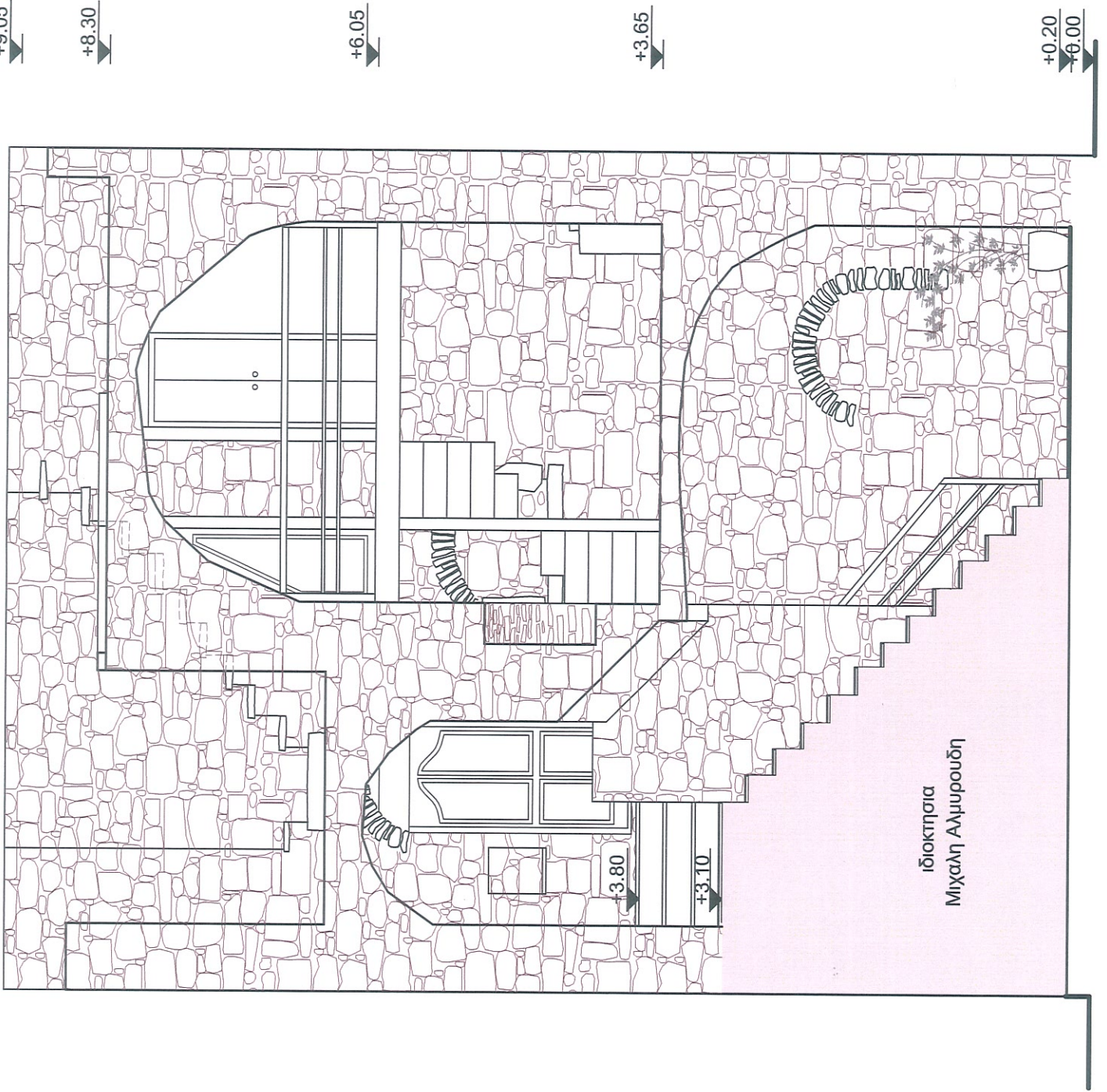
+3.45

+0.20

+0.00

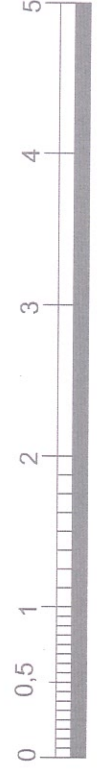

ΤΟΜΗ Α-Α

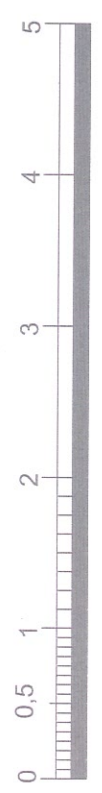
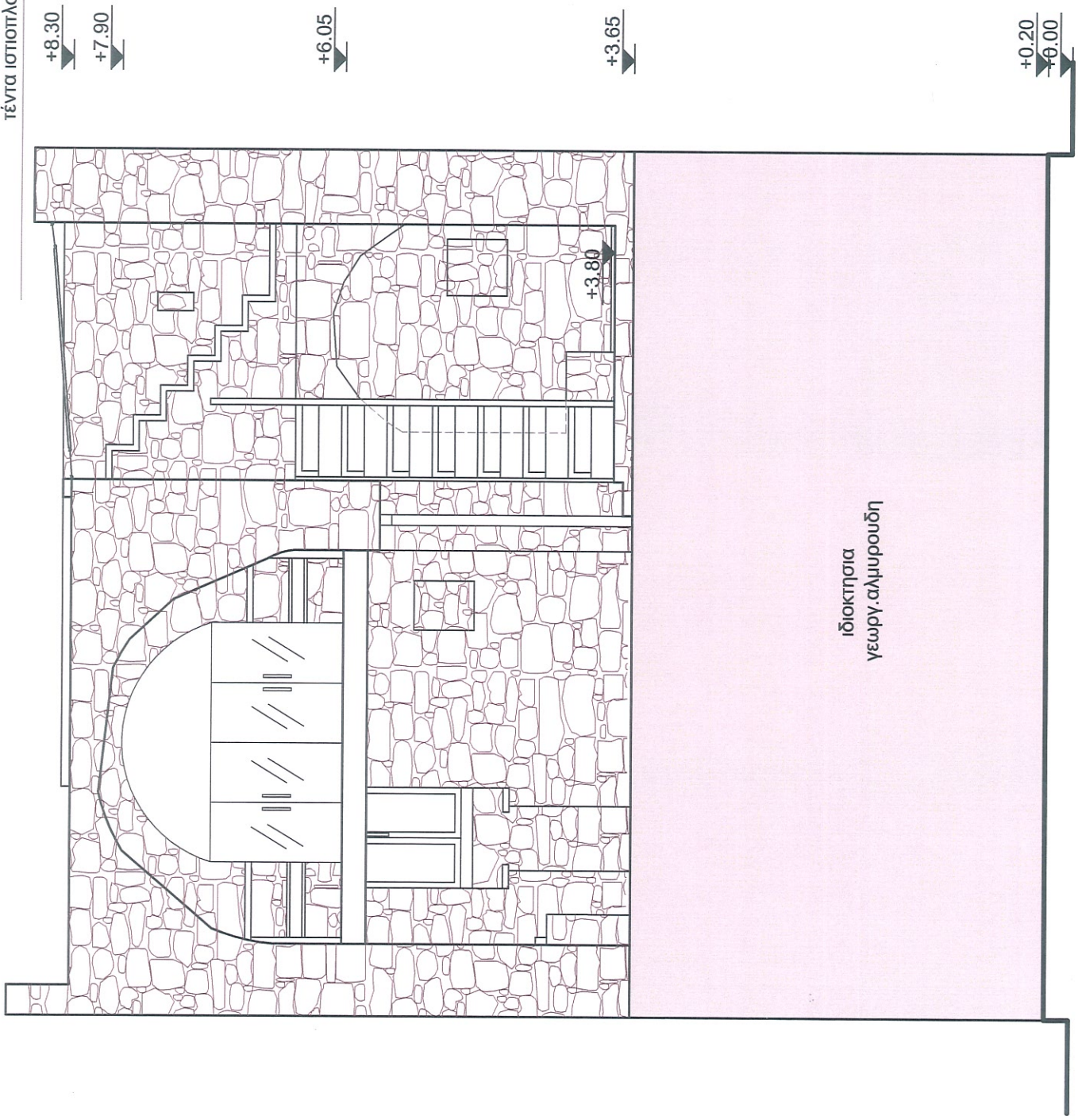

ΤΟΜΗ Β-Β

ιδιοκτησια
Μιχαηλ Αλυρουδη

συρριμενη
τέγνα ιστοπλοικτ

**Φ
Ω
Τ
Ο
Ρ
Ε
Α
Λ
Ι
Σ
Τ
Ι
Κ
Α**

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία

- Μ. Φιλλίπα Αποστόλου(1978), "Το κάστρο της Αντιπάρου, συμβολή στη μελέτη των οχυρωμένων μεσαιωνικών οικισμών του Αιγαίου"
- Α. Λαμπάκης – Χ. Μπούρας (1960), "Τα μεσαιωνικά χωριά της Χίου", τακτικού καθ. Π.Α. Μιχέλης, "Το ελληνικό λαϊκό σπίτι" σελ.5-40, Αθήνα: Ε.Μ. Πολυτεχνείο.
- Χ.Θ. Μπούρας (1992). "Ελληνική παραδοσιακή αρχιτεκτονική. Χίος". Εκδόσεις «Μέλισσα».
- Χ.Θ. Μπούρας (1974). "Οδηγοί της Ελλάδος Χίος". ,Εθνική Τράπεζα..
- Ν Κουλουκάκη και συνεργάτες (2000). " Η Ιταλική επίδραση στη Χίο 13ος -16ος αι. "Χίος : Άλφα Πι.
- Κ.Αμάντου (1953). "Τα μεσαιωνικά χωριά της Χίου."
- Θ.Α. Γαβαλά- Θ.Σ. Μονιούδη (1977) . "Η κατοικία στα μεσαιωνικά χωριά της Χίου". Χιακά Χρονικά, θ', 6-16.
- Ν.Μ. Μουτσόπουλος (1979). "Θέματα αρχιτεκτονικής μορφολογίας οικισμοί- αρχοντικά-μετόχια, αποτυπώσεις, προτάσεις αναστηλώσεως και αναβιώσεως". Επιλογή διπλωματικών εργασιών 1966-1974. Θεσσαλονίκη: Έκδοση εργαστηρίου αρχιτεκτονικής μορφολογίας της πολυτεχνικής σχολής του Α.Π.Θ.
- Τασούλα Μανδάλα (1998) "Κάστρα, μεσαιωνικά χωριά υστεροβυζαντινές και μεταβυζαντινές εκκλησίες" , Χίος : Νομαρχία Χίου, σύλλογος φίλων Αρχαιολογικού Μουσείου Χίου.
- Μιχάλης Θ. Μουστρίδης ." Τα Μεστά της Χίου Ιστορικά – λαογραφικά". Χίος
- Α. Πασιάρδης (1993)" Μεστά ιστορία- ξενάγηση –πληροφορίες- χάρτες ".Χίος
- Θ.Γαβαλά – Θ.Μονιούδη (1978)."Χωρική ανάλυση των μεσαιωνικών οικισμών της Χίου". Αρχιτεκτονικά Θέματα,12, σελ.86-93
- Λ. Ξερουτσίκου ,Γ. Δεσύπρης (1997). "Χίος το μυροβόλο νησί". Αθήνα: εκδόσεις Μιχάλης Τουμπής Α.Ε.
- Ph. Argenti(1958) "The occupation of Chios by the Genoese". Cambridge
- Γ. Ζολώτας (1921)" Ιστορία της Χίου".

- Δημ. Πικιώνη (2000) "Αρχιτεκτονική της Χίου". Αθήνα «ΙΝΔΙΚΤΟΣ», βιβλιοθήκη Χίου Κοραή.
- Φ Αργέντη- Στ.Κυριακίδη (1946). "Η Χίος παρά τοις γεωγράφοις και περιηγηταίς".
- Arnold C. Smith(1962) "The architecture of Chios". London: εκδότης: Ph. Argenti
- Γεώργιος Ι. Δαμαλάς (1989) "Καλαμωτή ένα παραδοσιακό μεσαιωνικό Μαστιχοχώρι της Χίου" .
- Αθηνά – Χριστίνα Λούμπου- Ρόκου . "Αιγαίο κάστρα και καστέλλια". Εκδόσεις ΑΔΑΜ
- Χ. Μπούρας (1992)"Αρχιτεκτονική και πολεοδομία στους παραδοσιακούς οικισμούς του Αιγαίου, Το Αιγαίο επίκεντρο Ελληνικού πολιτισμού." Εκδοσεις Μέλισσα
- W. A. Eden (1950) "The plan of Mesta Chios. Annual of the British School of Athens".
- Ιωάννης Μ. Γκιάλας (1948) "Ιστορικά σημειώσεις περί Μεστών και Ελάτας Χίου".
- Κ. Αμάντου (1955) ."Συμβολή εις την μεσαιωνικήν ιστορία της Χίου".
- "Συντήρηση και επισκευές παραδοσιακών κτιρίων " σημειώσεις Αποκατάστασης και επανάχρησης κτιρίων ,Αναστασία Γεωργιάδη του τμηματος Ανακαίνιση και αποκατάσταση κτιρίων ,ΤΕΙ Πάτρας.

Εφημερίδες

- Μαρία Ξύδα (1994). Τα μεσαιωνικά χωριά ,ομάδα οικισμών με μοναδικό αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον και κύριο προϊόν τη μαστίχα. Καθημερινή 31/7/1994. σελ.4-7

Ιστοσελίδες

- http://www.chiosnet.gr/mesta/history_gr.htm
- http://www.kalamoti.net.gr/contents_gr.asp?id=20
- <http://www.chioshistory.gr/gr/mxx/mestage.html>

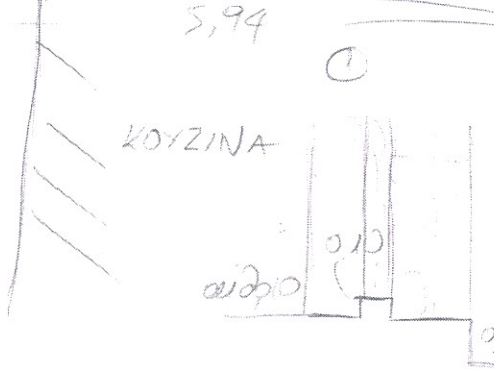
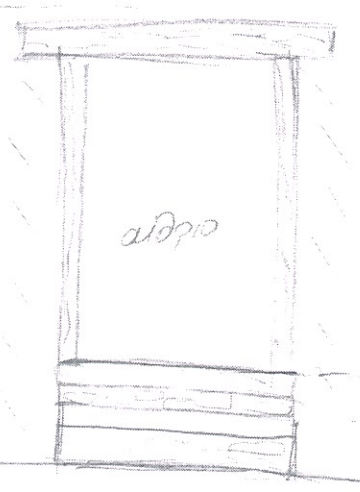
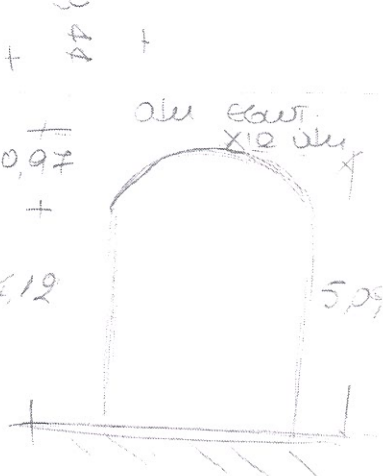
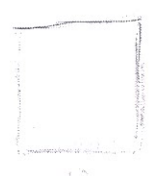
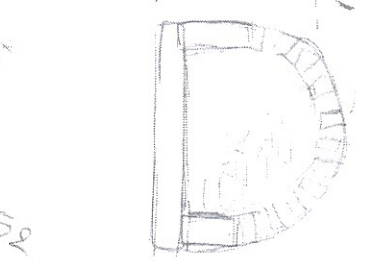
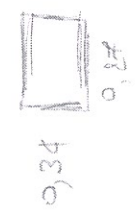
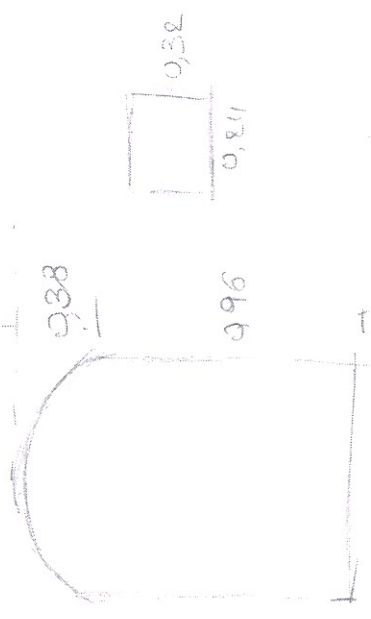
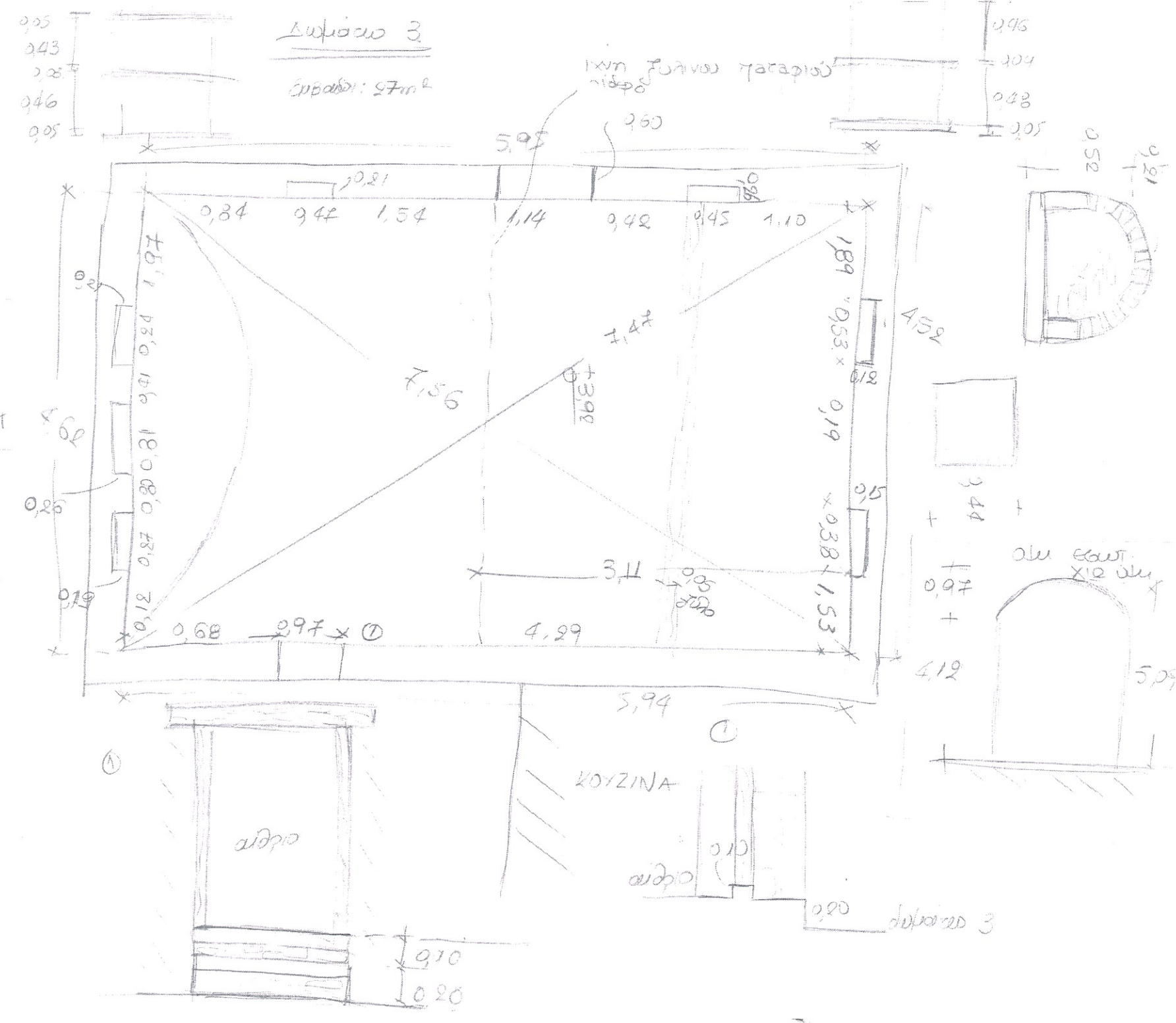

**Π
Ρ
Ο
Σ
Χ
Ε
Δ
Ι
Α**

Δωμάτιο 3

Εμβαδόν: 27m²

Ισχυρή φωτισμό παραπίσω
πίσω

Δωμάτιο 3

Λογισμ. $E = 12 \text{ m/s}$

Αποκαταστάσει και
Επιχειρησιακή οργάνωση
κατασκευαστικό ούλοπο των
Μεσών Χεία

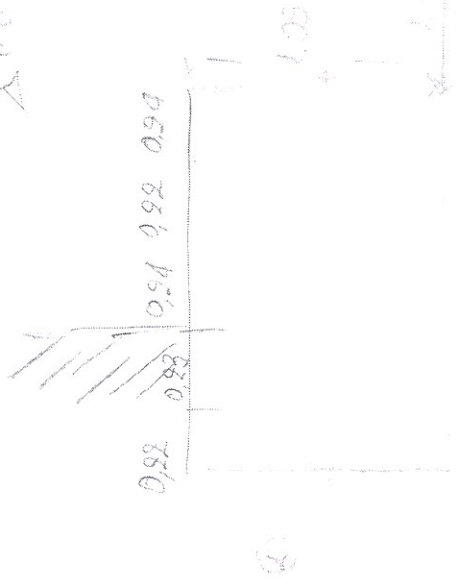
3,46

+0,20

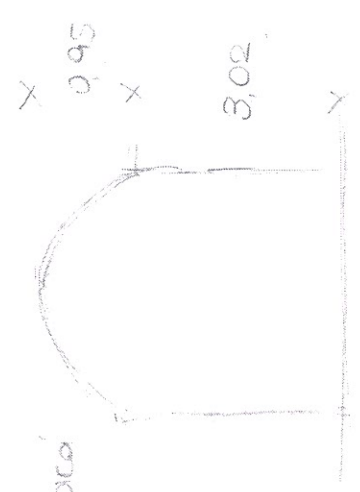
+0,30

0,91

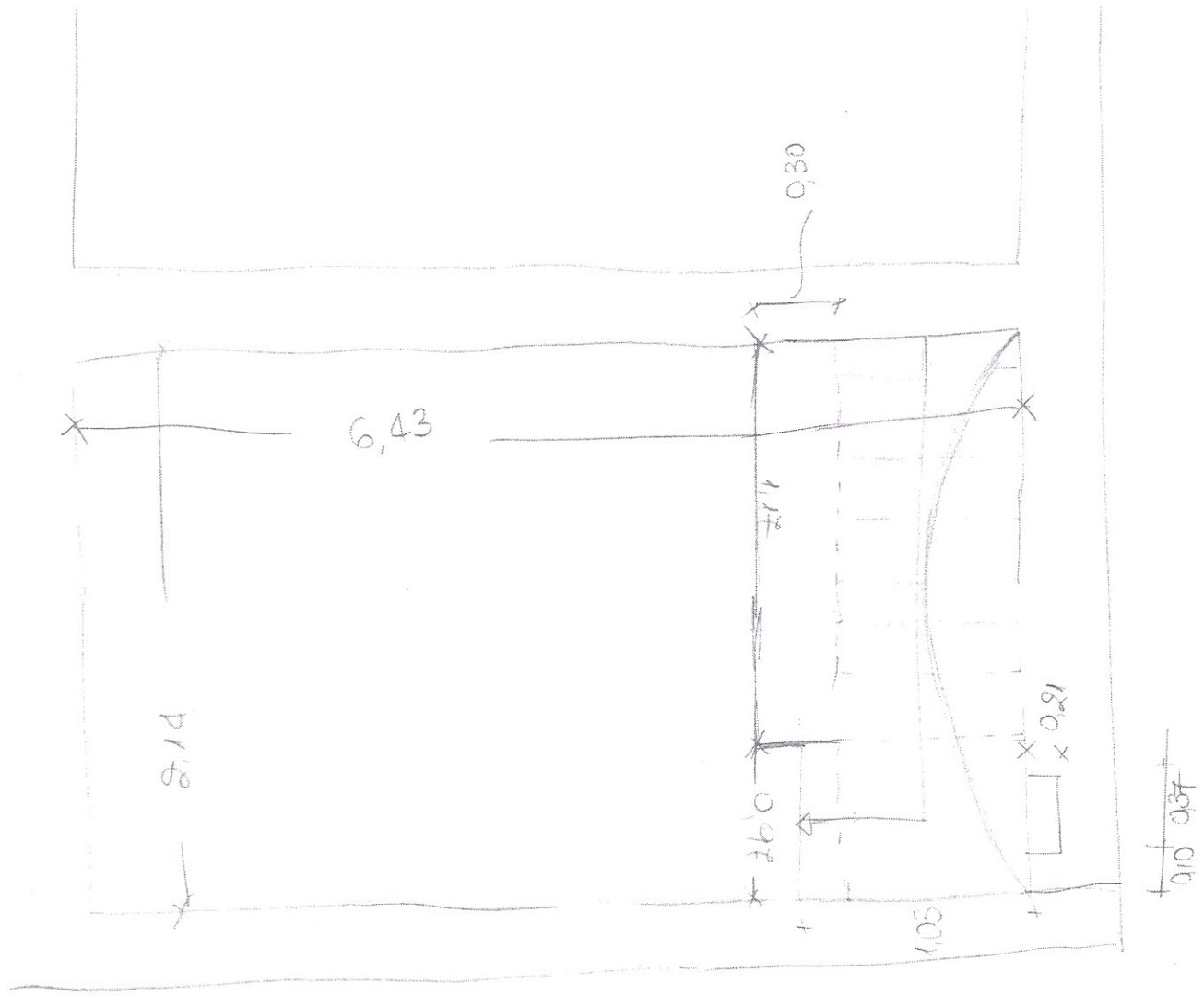
4) Δομοκ.

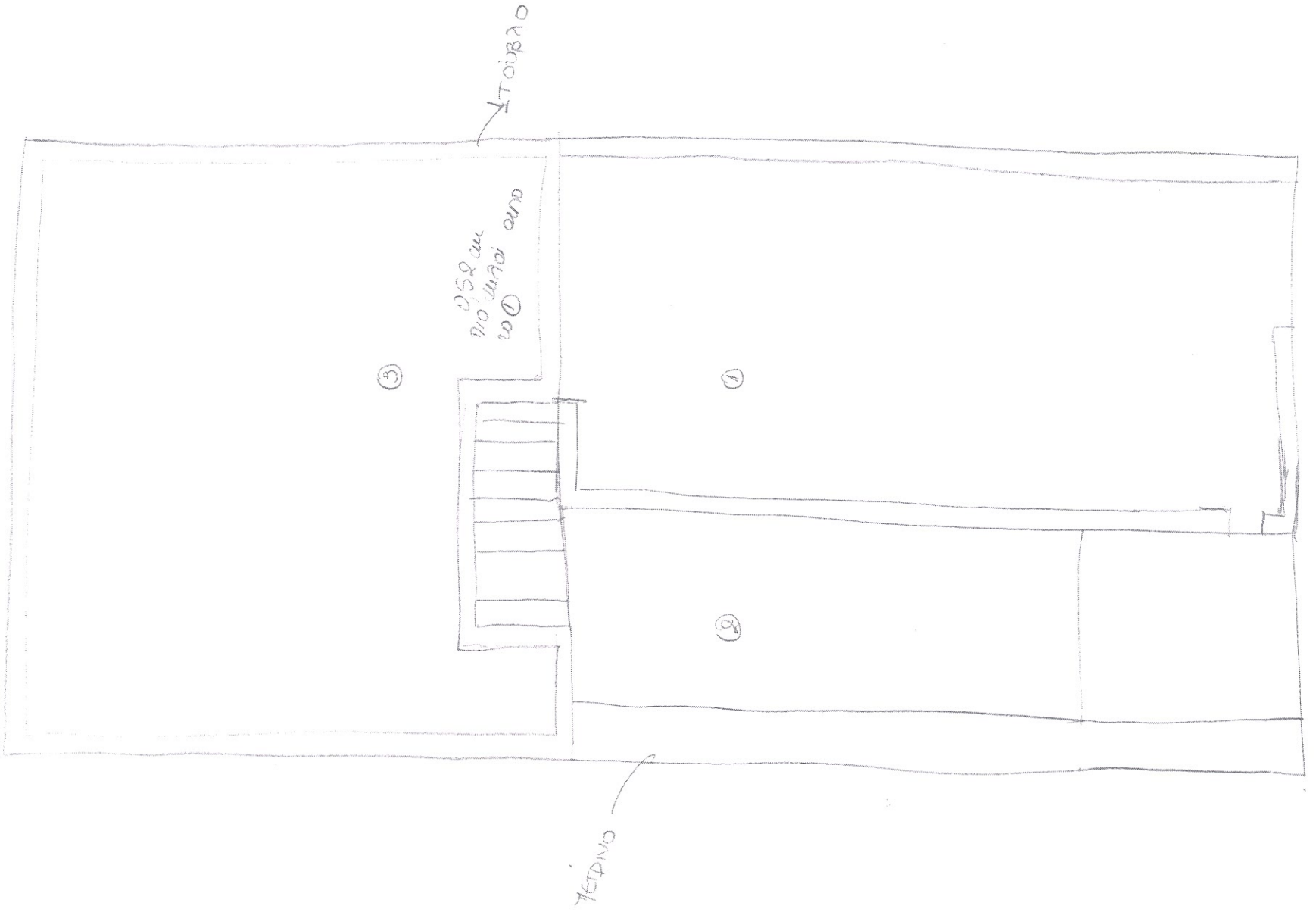
Πως εαυτηρα

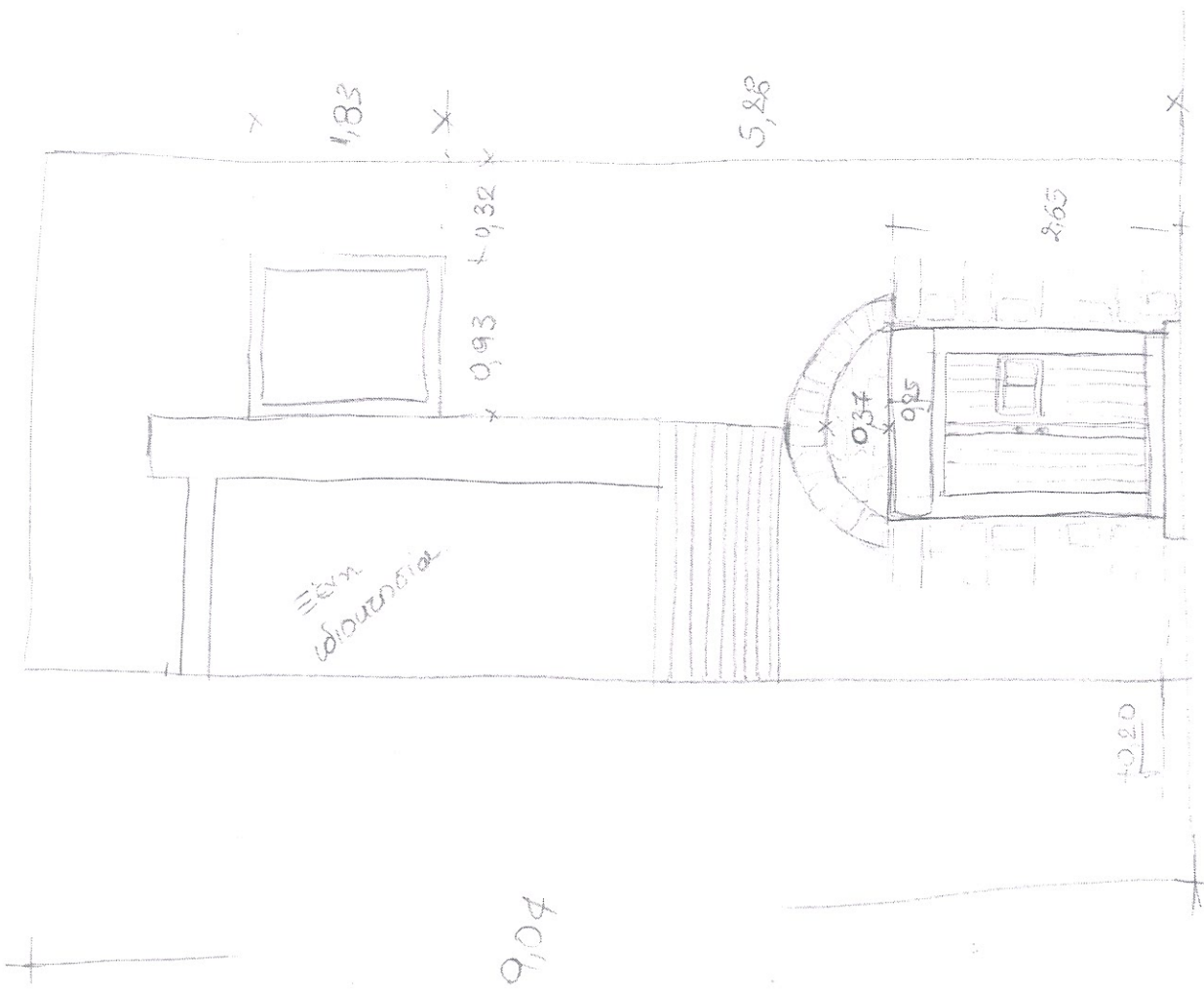
Livro 2 Diogo

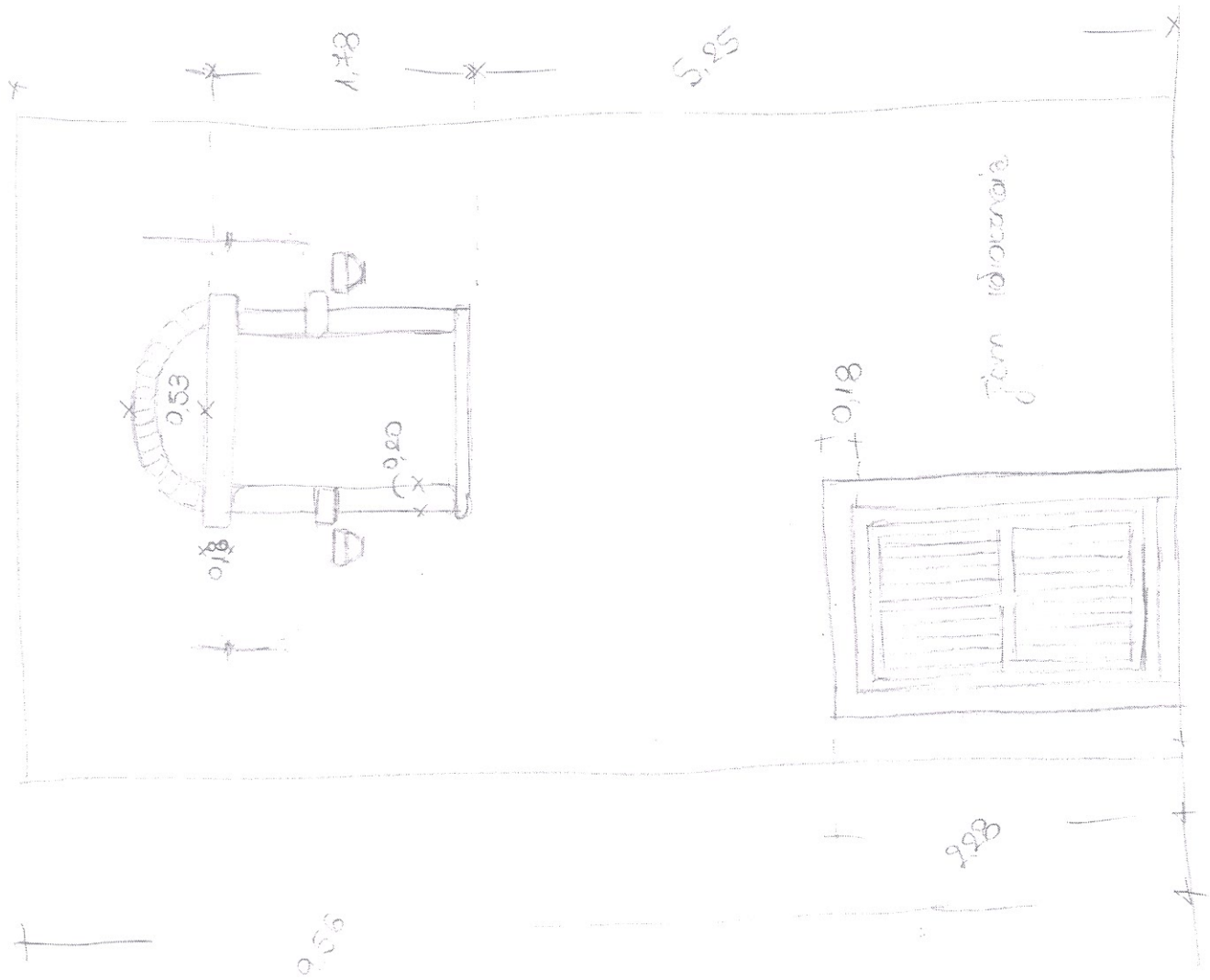
Στόβα Λιπάρι

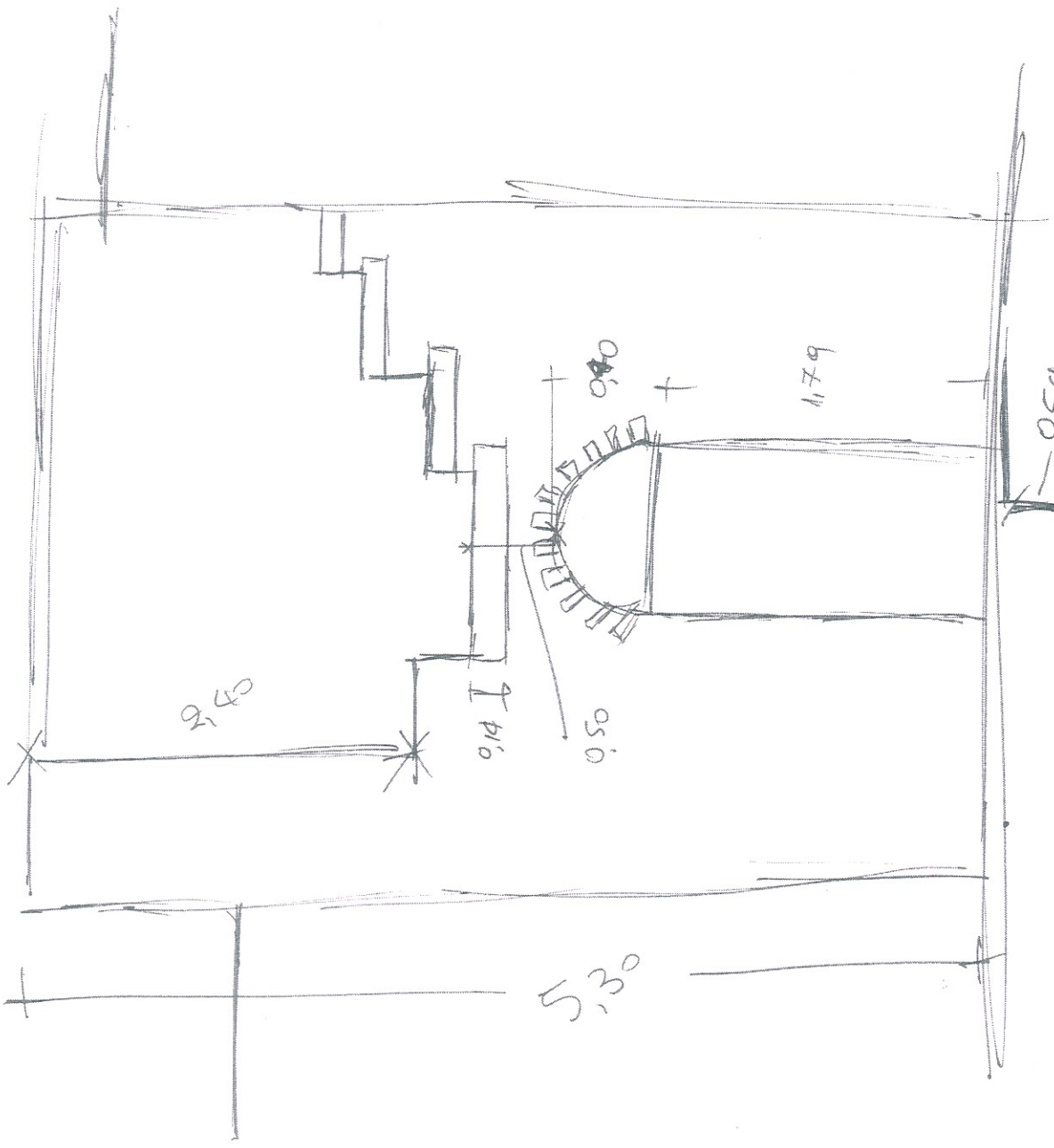
Kenduri Dlu

Plan 'Obel

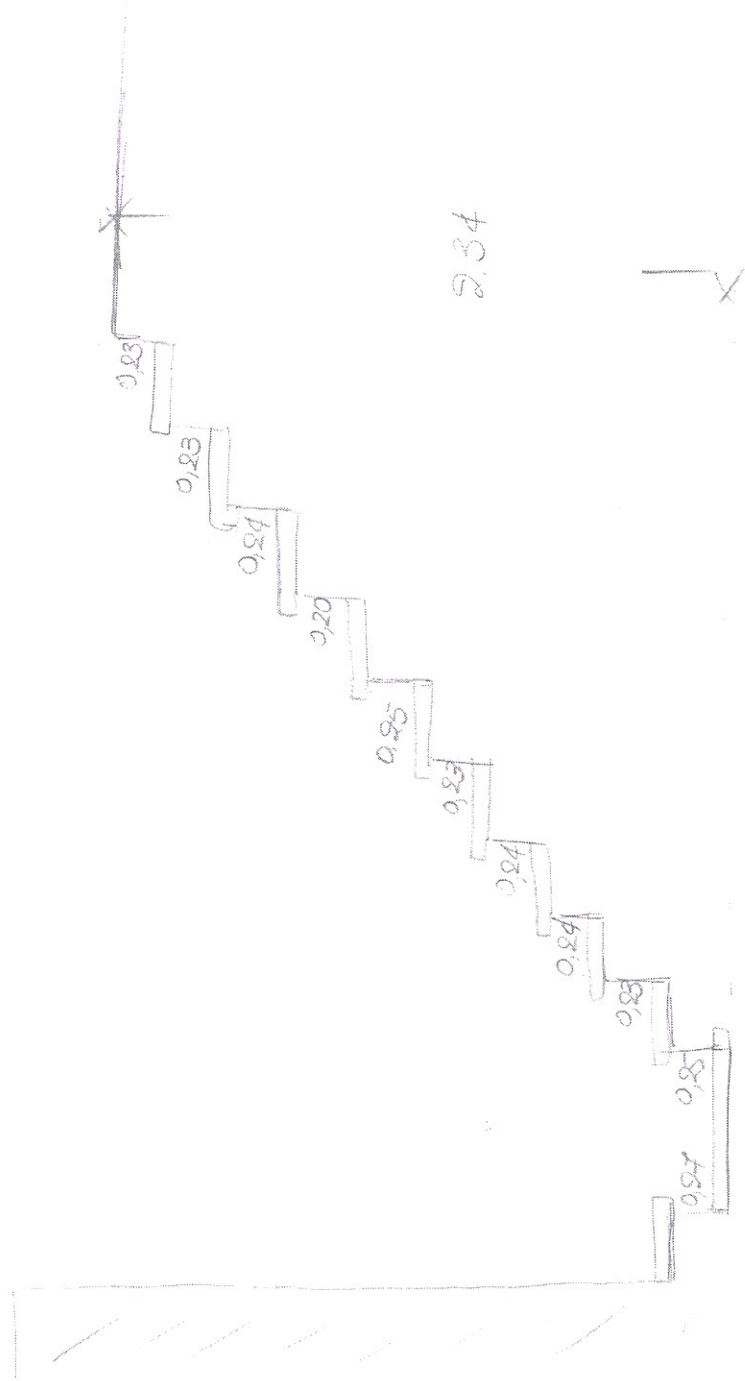
H máte n660 náxos?

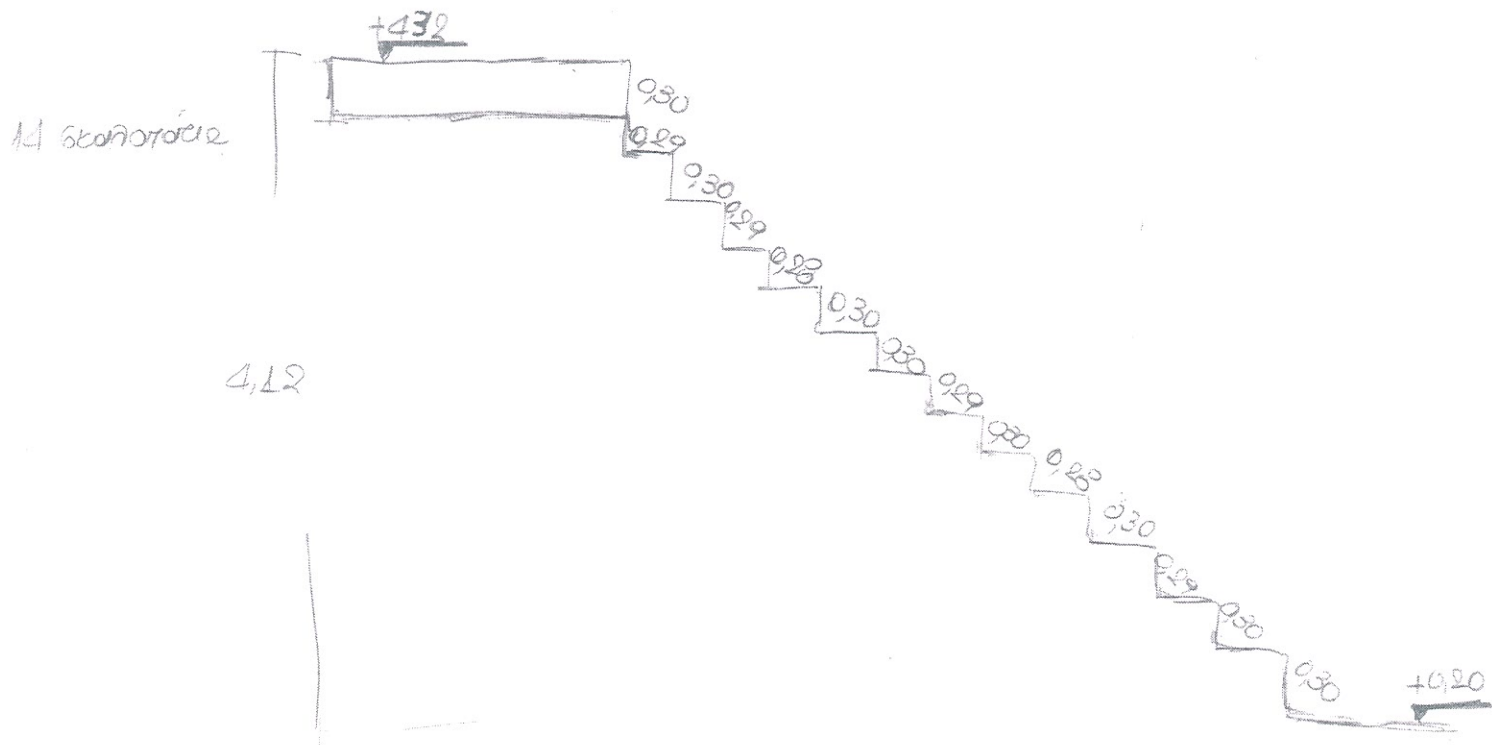
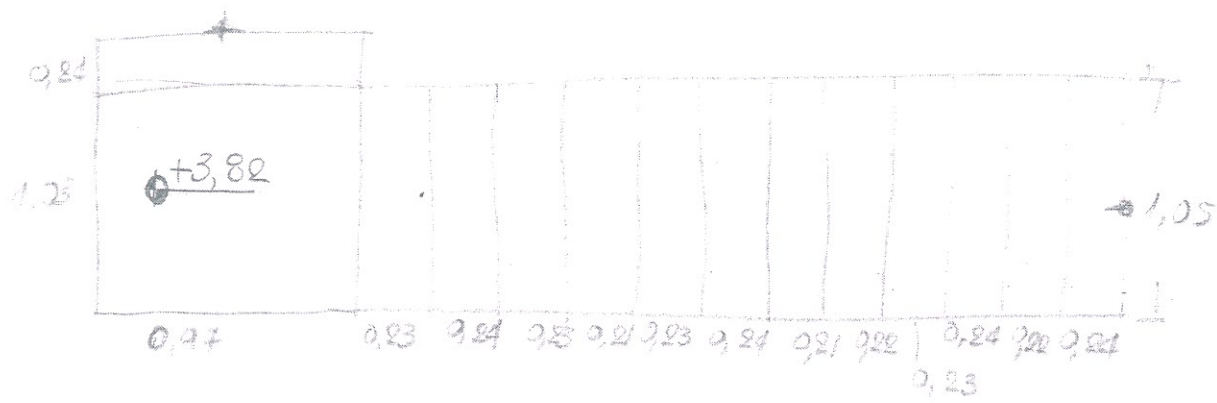
Obterção, yio repolico + 0.30

Alto de Serratos

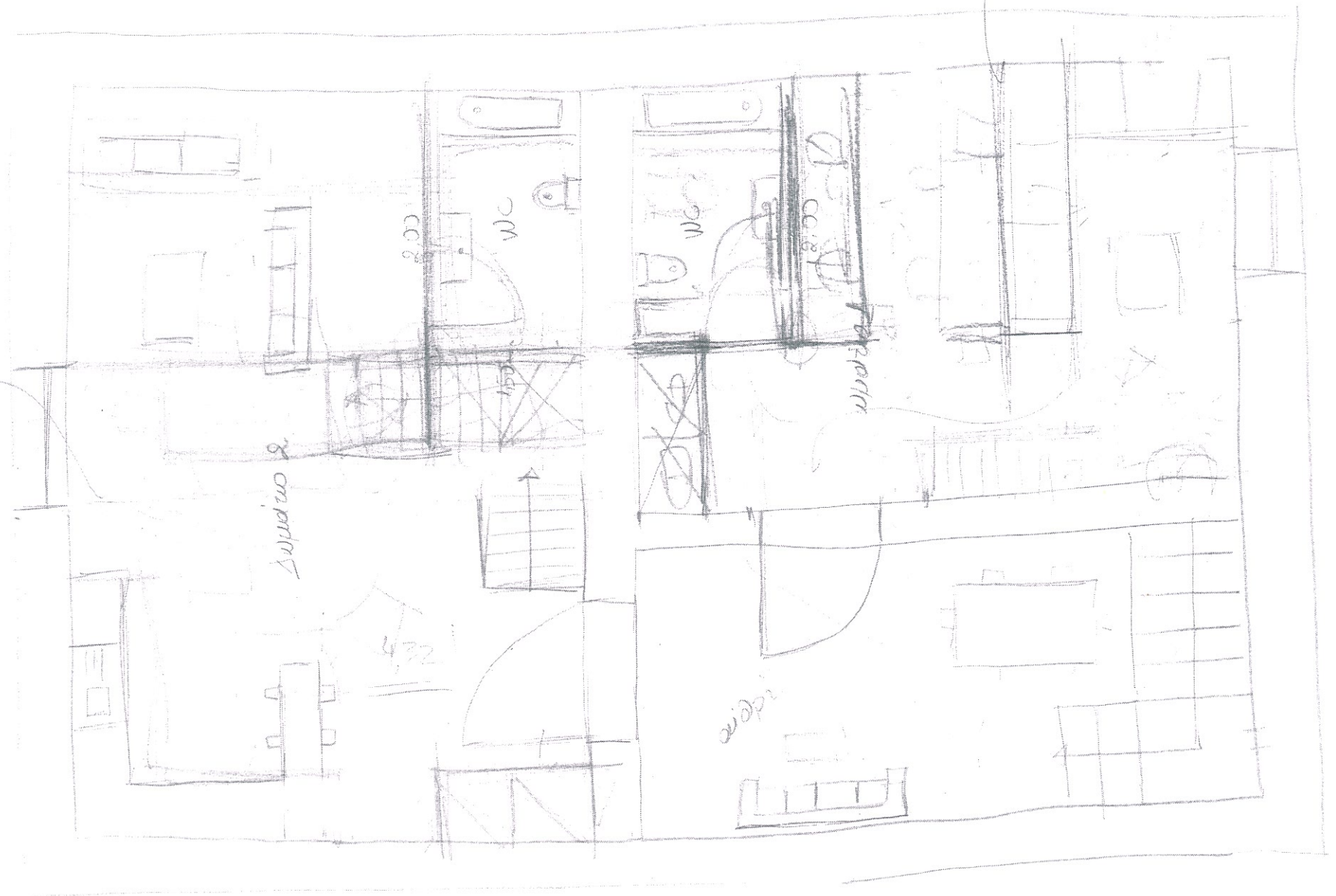
KONTROL SUDUT

Basen Qibla

Staircase

Living Room

17
 220
 217
 3
 2110